

Företagsekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Magisteruppsats
December 2002

KAPITALTÄCKNING

**Vad innebär de kommande kapitaltäckningsreglerna för
de svenska bankerna?**

Handledare
Erling Green

Författare
Michelle Lay
Carl Nordström
Gustaf Sandberg

Sammanfattning

Titel: Kapitaltäckning – Vad innebär de kommande kapitaltäckningsreglerna för de svenska bankerna?

Ämne: Finansiering

Författare: Michelle Lay, Carl Nordström, Gustaf Sandberg

Handledare: Erling Green

Nyckelord: Kapitaltäckning, kapitaltäckningsregler, Basel I, Basel II, kreditrisk, marknadsrisk, operativ risk, Nordea, Föreningssparbanken, SEB, Handelsbanken, bank.

Syfte: Uppsatsens syfte är att diskutera kapitaltäckningsreglernas betydelse för kreditgivning. Detta uppnås genom följande delsyften:

- 1) Redogöra för de nuvarande och kommande reglerna i samband med Baselkonventionens förslag och dettas genomförande i Sverige.
- 2) Beskriva och analysera kapitaltäckningsreglernas betydelse i de fyra största svenska bankerna före och efter den kommande förändringen.
- 3) Diskutera kravens betydelse för bankernas och kreditmarknadens stabilitet.

Metod: Vi har använt oss av en induktiv metod och gjort en kvalitativ undersökning. I uppsatsen har vi valt att utgå från de fyra storbankernas perspektiv. Empirin har vi hämtat från intervjuer med de bäst insatta personerna från respektive bank samt finansinspektionen.

Slutsats: Vi har kommit fram till följande slutsatser:

- Fokuseringen på operativ risk kommer att förbättra bankernas riskhantering.
- Bankerna är väl förberedda för implementeringen av de kommande reglerna, däremot ser vi en risk att finansinspektionen saknar tillräckligt med personal och insikt i bankernas modeller.
- Bankerna kommer att gynnas av de nya reglerna genom antingen:
 1. Högre utdelning till aktieägarna
 2. Möjlighet till ökad utlåning
 3. Möjlighet till ökat risktagande
- Bankerna kommer att kunna dra fördel av de kommande reglerna genom att sänka sina kapitalbaser med 1,7 – 3,7 miljarder SEK eller genom att höja sina riskvägda belopp med 17 – 35 miljarder SEK.
- De nya reglerna kommer att förstärka konjunktursvängningarna samt gynna starka grupper och drabba svaga grupper.

Förord

De är inte svårt att räkna upp en rad kriser som utspelat sig på de finansiella marknaderna under senare tid, bankkrisen 1991, kronfallet 1992, Asienkrisen 1997, och nu senast sprucken IT-bubbla och Argentinakrisen. I alla dessa kriser har banker genom sin kreditgivning spelat en större eller mindre roll. Klart är i alla fall att ett "worst-case scenario" i det ekonomiska systemet oftast innefattar en kollaps i banksystemet. Därför är det naturligt att alla trender på marknaden kopplas till hur det påverkar banksystemet. Senaste exemplet på detta är hur kreditberget till följd av 3G utbyggnaden, i den krisdrabbade telekom marknaden, kan växa till en bomb, eller vad som skulle hända om plötsligt villapriserna skulle falla kraftigt.

Med detta i åtanke är det rimligt att banksektorns kreditgivning regleras. Det har också skett, bankerna är tvingade att hålla en viss kapitaltäckning på sin kreditgivning. Regleringarna har troligen dämpat effekterna av de senaste kriserna, men samtidigt har de begränsat bankernas möjlighet att på effektivast möjliga sätt utnyttja sina affärsmöjligheter.

Baselkommittén, som är internationellt ansvarig för kapitaltäckning, har presenterat ett förslag till nya regler. Dessa regler kommer med stor säkerhet spela en roll i de framtida kriserna på finansmarknaderna. Med den här uppsatsen hoppas vi kunna ge en bit i det stora finanspussel som genom de svenska bankerna, varken vi vill det eller inte, påverkar vår vardag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Förord	3
1 Inledning	8
1.1 BAKGRUND.....	8
1.1.2 Bankernas roll i det finansiella systemet.....	8
1.1.2 De nuvarande kapitaltäckningsreglerna.....	9
1.1.3 De kommande kapitaltäckningsreglerna.....	9
1.2 PROBLEMFÖRMULERING.....	10
1.2.1 Nuvarande och kommande kapitaltäckningsregler.....	10
1.2.2 Förändringarnas konsekvenser för bankerna.....	10
1.2.3 Bankmarknadens stabilitet.....	11
1.3 SYFTE.....	11
1.4 MÅLGRUPP.....	11
1.5 AVGRÄNSNING.....	12
1.6 FORTSATT DISPOSITION.....	12
2 Metod	14
2.1 BAKGRUND TILL ÄMNESVAL.....	14
2.2 PERSPEKTIV.....	14
2.3 VAL AV TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	15
2.4 VAL AV METOD.....	16
2.5 INSAMLING AV DATA.....	16
2.6 KÄLLKRITIK.....	17
3 Teoretisk referensram	18
3.1 HISTORIK.....	18
3.2 DE NUVARANDE KAPITALTÄCKNINGSGREGLERNA.....	19
3.2.1 Introduktion.....	19
3.2.2 Kapitalbas.....	20
3.2.3 Kreditrisk.....	21
3.2.4 Marknadsrisk.....	22
3.2.4.1 Ränterisk.....	22
3.2.4.2 Aktiekursrisk.....	23
3.2.4.3 Valutarisk.....	24
3.2.4.4 Avvecklingsrisk.....	24
3.2.4.5 Motpartsrisk.....	24
3.2.5 Beräkning av kapitaltäckningsgraden.....	25
3.2.5.1 Kapitaltäckningsgraden.....	25
3.2.5.2 Beräkning av totalt riskvägt belopp avseende kreditrisk och marknadsrisk. ...	25
3.2.5.3 Beräkning av kapitalbasen.....	26
3.2.5.4 Exempel.....	26
3.2.6 Ytterligare ändringar från tidigare kapitaltäckningsregler.....	27
3.2.7 Implementeringen av de nuvarande kapitaltäckningsreglerna.....	27
3.3 DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSGREGLERNA.....	28

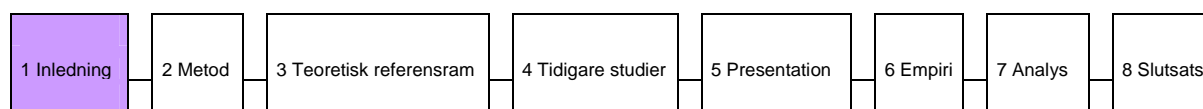
3.3.1 Den första pelaren: Minimikrav på kapital.....	29
3.3.1.1 Kreditrisker.....	29
3.3.1.2 Marknadsrisk.....	32
3.3.1.3 Operativ risk.....	32
3.3.2 Den andra pelaren – Övervakningsprocessen.....	34
3.3.2.1 Fyra principer.....	34
3.3.2.2 Krav på redovisningen.....	35
3.3.3 Den tredje pelaren – Genomlysning av kapital och risk.....	36
3.3.3.1 Fyra områden med ökad informationsgivning.....	36
3.3.3.2 Olika informationskrav.....	37
3.4 METODER FÖR ATT BEDÖMA KREDITRISK.....	37
3.4.1 KMV.....	37
3.4.2 Altmans Z-värde.....	38
3.4.3 Value at risk.....	38
3.5 LAGAR.....	39
4 Tidigare studier.....	40
4.1 ““BAD BANKS” VULNERABLE UNDER BASEL 2, WARN BANKERS”.....	40
4.2 ”IN THE END OF CAPITAL AS WE KNOW IT”.....	40
4.3 “THE NEW BASEL CAPITAL ACCORD: MAKING IT EFFECTIVE WITH STRONGER MARKET DISCIPLINE”.....	40
4.3.1 Oönskade incitament-effekter.....	40
4.3.2 Lösningförslag.....	41
4.4 ”SVENSKA BANKFÖRENINGEN – POSITION PAPER”.....	42
4.4.1 Lån med fastighet som säkerhet.....	42
4.4.2 Operativ risk.....	43
4.4.3 Andra pelaren.....	43
4.5 “QUANTITATIVE IMPACT STUDY 2.5”.....	44
4.5.1 Resultat av QIS 2.5.....	44
4.5.2 Baselkommitténs fortsatta verksamhet.....	45
5 Presentation av bankmarknadens huvudaktörer.....	48
5.1 FÖRENINGSSPARBANKEN.....	48
5.1.1 Kreditrisker.....	49
5.1.2 Finansiella risker.....	49
5.1.3 Marknadsrisker.....	50
5.1.4 Likviditetsrisker.....	50
5.1.5 Operativa risker.....	50
5.2 NORDEA.....	51
5.2.1 Kreditrisker.....	52
5.2.2 Riskhantering och kontroll.....	52
5.2.3 Marknadsrisker.....	52
5.2.4 Operativa risker.....	53
5.3 SEB.....	53
5.3.1 Kreditrisker.....	54
5.3.2 Marknadsrisker.....	55
5.3.3 Operativa risker.....	55
5.3.4 Basel II.....	55
5.4 SVENSKA HANDELSBANKEN.....	56
5.4.1 Kreditrisker.....	56

5.4.2	Finansiella risker.....	57
5.4.3	Likviditetsrisker.....	57
5.4.4	Operativa risker	57
5.5	FINANSINSPEKTIONEN	58
5.5.1	Finansinspektionens roll i Sverige.....	58
5.5.2	Basel	59
5.5.3	Organisation.....	59
6	Empiri.....	60
6.1	RESPONDENTER	60
6.2	DE NUVARANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNA	60
6.2.1	Svårigheter med de nuvarande kapitaltäckningsreglerna	60
6.2.2	Hur kapitaltäckning och riskklasser beaktas vid kreditgivning.....	61
6.3	DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNA	62
6.3.1	Kapitaltäckningsreglernas relevans	62
6.3.2	Svårigheter med de kommande kapitaltäckningsreglerna	62
6.3.3	Kreditrisk	63
6.3.4	Marknadsrisk	64
6.3.5	Operativ risk	64
6.4	STABILITET	65
6.4.1	Kapitaltäckningsreglernas påverkan på kunderna	65
6.4.2	Implementering.....	65
6.4.3	Övervakning	66
6.4.4	Offentlighet.....	66
6.4.5	Förändring i kreditgivning.....	67
7	Analys	68
7.1	SKILLNADER MELLAN DE NUVARANDE OCH DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNA	68
7.1.1	Generell kapitaltäckning.....	68
7.1.2	Avreglering.....	68
7.1.3	Kreditrisk	69
7.1.3.1	Schablonmetoden.....	69
7.1.3.2	Internratingmetoden.....	70
7.1.4	Marknadsrisk	71
7.1.5	Operativ risk	71
7.1.6	Pelare två och tre	71
7.2	DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNAS KONSEKVENSER FÖR BANKERNA	72
7.2.1	Varför behövs de kommande kapitaltäckningsreglerna?.....	72
7.2.1.1	De nuvarande har förlorat sin praktiska relevans	72
7.2.1.2	De nuvarande är generella, ej rättvisande.....	73
7.2.1.3	De nuvarande går att kringgå.....	73
7.2.2	De kommande kapitaltäckningsreglernas omfattning och komplexitet	73
7.2.3	Kommer bankerna att beräkna riskerna på annorlunda sätt?.....	74
7.2.4	Implementeringen.....	74
7.2.5	Kostnader	74
7.2.6	Vinnare eller förlorare?	75
7.2.6.1	Vinnare eller förlorare i kronor	77
7.2.7	Huruvida kapitalkraven kommer att sänkas	78

7.3 DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSGREGLERNAS PÅVERKAN PÅ DEN SVENSKA BANKMARKNADENS STABILITET	80
7.3.1 Konjunkturen	80
7.3.2 Politiska problem	80
7.3.3 Konkurrens	81
7.3.4 Kostnadsanalys	82
8 Resultat	83
8.1 SLUTSATS	83
8.1.1 Skillnader mellan nuvarande och kommande kapitaltäckningsreglerna	83
8.1.2 De kommande kapitaltäckningsreglernas konsekvenser för bankerna	83
8.1.3 De kommande kapitaltäckningsreglernas påverkan på den svenska bankmarknadens stabilitet	84
8.2 FÖRSLAG TILL VIDARE STUDIER	84
Källförteckning	86
Bilaga 1	89
Bilaga 2	91

1 Inledning

Inledningsvis i detta kapitel behandlas bakgrunden till vårt problemområde, som följs av en problemdiskussion. Detta preciseras i ett syfte. Därefter följer en redogörelse för målgrupp, avgränsningar och avslutningsvis en disposition över uppsatsen.

1.1 Bakgrund

1.1.2 Bankernas roll i det finansiella systemet

I dagens moderna samhälle fyller bankerna flera viktiga funktioner och är en viktig kanal för riksbankens politik på penning- och valutamarknaderna.¹ Bankerna har sin främsta roll som finansiell intermediär vilket innebär att de förmedlar överskottskapital samt transformerar kapital från kortfristig inlåning till krediter med längre löptid. På vissa delmarknader fungerar även bankerna som mäklare.²

Det finansiella systemet har även andra funktioner som att sprida marknadsaktörernas risker genom att t.ex. förmedla optioner. Ytterligare en funktion som bankerna tillhandahåller är att göra det möjligt för marknadens aktörer att snabbt och till en låg kostnad förmedla det kapital som cirkulerar i samhällsekonomin.³

Eftersom banker spelar en så viktig roll i det moderna samhället blir kostnaderna av ett eventuellt fallissemang höga. Om banker misslyckas i sin uppgift som finansiella intermediärer och gör missbedömningar i sin kreditbedömning leder det till förluster och lidande, både mänskligt och ekonomiskt sett. Därför försöker myndigheter ständigt genom olika regleringar att uppnå det optimalt störningssäkra, men samtidigt effektivaste finansiella systemet. Ett sätt att minska systemrisken har varit att skapa kapitaltäckningsregler. Kapitaltäckningsreglerna innebär att ju högre riskexponering desto högre kapitaltäckningsgrad krävs. Även om utvecklingen på de finansiella marknaderna under den senaste tiden har gått mot avreglering och liberalisering, har kapitaltäckningsregler ansetts viktiga och Baselkommittén har givits i uppdrag att ta fram internationellt harmoniserade regler på området.⁴

¹ Finansdepartementet (1990) "Branschglidning i den finansiella sektorn", Ds 1990:57, s. 79.

² Sveriges Riksbank (2001) "Den svenska finansmarknaden", s. 23.

³ Ibid, s. 24.

⁴ Browaldh, Tore (1989) *Bankernas roll på de finansiella marknaderna*, s. 50.

Baselkommittén är en organisation som består av representanter för ett antal av de största industrialiserade ländernas centralbanker. De träffas en gång i kvartalet. Länderna som ingår är: Belgien, Kanada, Frankrike, Tyskland, Italien, Japan, Luxemburg, Nederländerna, Sverige, Schweiz, Storbritannien och USA. Kommittén är fristående, men den håller sina möten hos BIS, Bank for International Settlements, i Basel.

1.1.2 De nuvarande kapitaltäckningsreglerna

De första kapitaltäckningsreglerna från Baselkommittén (Basel I) publicerades i juli 1988, och implementerades innan slutet av 1992. Idag har över 100 länder implementerat reglerna⁵. Kapitaltäckningsregler var ingen nyhet, utan de hade tidigare funnits på nationell nivå⁶. I slutet av 70-talet ledde utvecklingen på de internationella marknaderna till att även regleringar på internationell nivå ansågs nödvändiga. De bakomliggande faktorerna för detta var följande: oro för räntesvängningars effekter på bankers kapital, exponeringen mot betalningssvaga länder samt problem inom den amerikanska olje- och jordbrukssektorn. Genom att harmonisera kapitalkraven hoppades de 10 initiativtagande länderna uppnå ökad finansiell stabilitet.⁷

Det grundläggande kravet i Basel I är att bankerna ålades ett kapitaltäckningskrav på 8 procent av den riskeponering de är utsatta för. Detta var dock inget enhetligt krav, utan beroende på motpart kunde kravet varieras. Till exempel, för krediter till medlemsstater i OECD krävs ingen kapitaltäckning, eller vid kreditgivning med pant i fastighet krävs en kapitaltäckning på 4 procent (50 procent av 8 procent).⁸

I Basel I tas hänsyn till kreditrisk och marknadsrisk. För att räkna ut dessa risker tillåts endast en metod som skall tillämpas identiskt av alla aktörer.

1.1.3 De kommande kapitaltäckningsreglerna

De finansiella kriser som världen drabbats av under 1990-talet har visat att det finns brister i de nuvarande reglerna. Därför har Baselkommittén påbörjat ett arbete med att utveckla nya regler (Basel II). Arbetet påbörjades i slutet av 1998 och i juni 1999 lades det första principförslaget fram. Kommittén beaktade sedan de remissvar som kom in och ett reviderat förslag presenterades i januari 2001. Efter det har även en undersökning, QIS 2.5 genomförts. I undersökningen har remissvar från olika banker sammanställts och utvärderats.

De nya reglerna innehåller tre viktiga principiella nyheter. För det första breddas reglerna från att bara innehållit harmoniserade minimikrav på kapital till att även omfatta en aktiv risktillsyn samt krav på genomlysning.

⁵ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 12.

⁶ Se till exempel. 1969 års banklag.

⁷ Markström, Göran (1990) "De nya reglerna för kapitaltäckning i svenska finansinstitut". *Skandinavisk Enskilda Bankens Kvartalsskrift*, Nr 4, 1990, s 91.

⁸ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 6.

För det andra kommer en mer nyanserad bild av bankernas riskexponering att kunna skapas då operativ risk läggs till marknads- och kreditrisk. Genom detta beaktas även de systemriskerna som samhället och bankerna är exponerade för.

För det tredje ges en möjlighet till bankerna att själva utveckla egna system för att mäta kreditriskerna. Eftersom informationsunderlaget kommer från bankernas egen organisation kommer det leda till högre krav på granskning och redovisning av mätning och hantering av risker.⁹

1.2 Problemformulering

1.2.1 Nuvarande och kommande kapitaltäckningsregler

De kommande reglerna kommer att ställa högre krav på bankerna sedan de nu även måste ta hänsyn till operativ risk, har möjlighet att själva välja riskmodeller samt måste redovisa utförligare¹⁰. Det innebär att det finns mer regler att följa, men i praktiken kan det innebära att bankerna nu har fått fler valmöjligheter, och att reglerna därmed är en avreglering.

Reglerna är mycket omfattande och komplicerade. Grunden till detta kan vara att reglerna skall kunna tillämpas på alla tänkbara situationer och krediter. Detta kan dock göra banker sårbara eftersom de blir beroende av personal med specialkunskaper om reglerna.

Banker har idag en mängd olika metoder att välja bland när de beräknar vilken risk en kredit har, och därmed vilken ränta de måste ta emot kund. Dessa metoder skiljer sig från de metoder som används för att beräkna kapitaltäckningen som redovisas till finansinspektionen idag. Ett av syftena med de nya metoderna är att de skall likna de metoder bankerna använder internt idag. Bankerna är dock inte redo att endast använda egna metoder, varför de kommande reglerna kan leda till att varje kreditbedömning måste göras två gånger.

1.2.2 Förändringarnas konsekvenser för bankerna

Reglernas införande kommer att ställa krav på både bankerna och finansinspektionen. För att införandet skall bli en framgång krävs mycket förberedelse och samarbete. Detta arbete har påbörjats, men det är av vikt att utreda hur förberedda de svenska aktörerna är.

I många länder har redan undersökningar gjorts för att svara på frågan vad de nya reglerna kommer att innebära. I Sverige har Finansinspektionen utrett vilka konsekvenser de nya reglerna kommer att få för samhällsekonomin. Av utredningen framgår att de mer rättvisande riskbedömningarna kommer att göra lånefinansiering med låg risk mindre kostsam och lånefinansiering med hög risk kommer att bli mer kostsam. Finansinspektionen menar att effekten av detta borde vara positiv, eftersom det ger en bättre kapitalallokering samt effektivare strukturomvandling.¹¹

⁹ Ibid, s. 4.

¹⁰ Ibid, s. 8.

¹¹ Ibid, s. 28.

Vad förändringarna kommer att betyda för de enskilda bankerna är beroende av sammansättningen på deras kreditportföljer. Beroende på vilken form av tillgångar de har kommer de föreslagna reglerna att påverka deras kapitaltäckning. Den förändrade kapitaltäckningen kommer även att få konsekvenser för bankernas kreditgivning. Om den förändrade kreditgivningen sätts in i ett marknadssammanhang kommer förändringarna påverka kreditsatser, utlåning och det egna kapitalet.

Eftersom alla bankerna har olika portföljer kommer de även i övergångsskedet att påverkas olika av de kommande reglerna. Om dessa skillnader beaktas sammantaget borde det vara möjligt att utse vilka banker som blir vinnare och förlorare till följd av de kommande reglerna.

1.2.3 Bankmarknadens stabilitet

Banker är viktiga aktörer i det finansiella systemet och alla regeländringar har därför konsekvenser för dess stabilitet. Målet med reglerna är att skapa ett system som är den optimala kombinationen av låga kostnader, hög effektivitet och betryggande stabilitet för både banker och kredittagare. För att utreda om de kommande reglerna lever upp till målsättningen är det intressant att sätta in kostnaderna i ett sammanhang och utreda de kommande reglernas effekter på stabiliteten.

För att kunna visa på reglernas stabilitetseffekter krävs att effekterna på konjunkturcykeln, konkurrensen på bankmarknaden och eventuella fördelningseffekter först kartläggs.

Dessa frågeställningar redovisas nedan sammanfattade i vårt syfte.

1.3 Syfte

Uppsatsens syfte är att beskriva, diskutera och analysera kapitaltäckningsreglernas betydelse för kreditgivning. Detta uppnås genom följande delsyften:

- 1) Redogöra för de nuvarande och kommande reglerna i samband med Baselkonventionens förslag och dettas genomförande i Sverige.
- 2) Beskriva och analysera kapitaltäckningsreglernas betydelse i de fyra största svenska bankerna före och efter den kommande förändringen.
- 3) Diskutera reglernas betydelse för bankernas och kreditmarknadens stabilitet.

1.4 Målgrupp

Uppsatsen riktar sig främst till bankanställda och studenter med inriktning mot finansiering eller internationell bankrätt. Vi önskar att även de som har ett mer allmänt intresse av bankmarknaden skall finna uppsatsen intressant och lärorik.

1.5 Avgränsning

För att vårt arbete inte skall bli alltför omfattande är vi tvingade att göra ett antal avgränsningar. Vår uppsats omfattar endast konsekvenserna för de fyra största svenska bankerna. Anledning till denna avgränsning är att dessa fyra bankerna tillsammans förvaltar 64,8 procent av svenskarnas finansiella förmögenhet¹².

I uppsatsen utgår vi från de metoder som lagen kräver när det gäller olika former av beräkningar, och tar inte upp och diskuterar alternativa sätt. Så långt det är möjligt, försöker vi i uppsatsen att fokusera på de förändringar inom kreditgivningen som kommer äga rum, och inte beskriva kreditgivningsprocessen i stort.

Vi behandlar regleringar och modeller på ett sätt som är tänkt att ge en förståelse för de förändringar som kommer att ske, därmed lämnas många detaljer outredda, och vi hänvisar till våra källor för den som är intresserad.

1.6 Fortsatt disposition

Kapitel 2 – Metod

I detta kapitel redogör vi för den metod som använts i uppsatsen. Kapitlet inleds med en presentation av vilkas perspektiv uppsatsen utgår från. Vidare tar vi upp en diskussion om val av tillvägagångssätt och val av metod som ligger till grund för undersökningen. Slutligen redogörs för källkritik.

Kapitel 3 – Teoretisk referensram

I detta kapitel redogörs inledningsvis för de nuvarande kapitaltäckningsreglerna. Vidare tar vi upp de kommande kapitaltäckningsreglerna samt de lagar som finns på området. Kapitlet avslutas med att redogöra för kritik som riktats mot de kommande kapitaltäckningsreglerna.

Kapitel 4 – Tidigare studier

I detta kapitel redogör vi för relevanta tidigare studier som berör kapitaltäckning. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

Kapitel 5 – Presentation av bankmarknadens huvudaktörer

I detta kapitel ges en kort presentation av de fyra bankerna som behandlats i vår uppsats. Först presenteras Föreningssparbanken, därefter Nordea, SEB och Svenska Handelsbanken. Kapitlet avslutas med en kort redogörelse för Finansinspektionens roll i Sverige i allmänhet och Baselreglerna i synnerhet.

Kapitel 6 – Empiri

I detta kapitel redovisas svaren vi erhållit vid de intervjuer vi gjort. Först går problemen med de nuvarande reglerna igenom, sedan de kommande, för att till slut avsluta med reglernas implementeringsproblem och konsekvenser för stabiliteten i banksystemet

¹² <http://bitweb.bit.se/bitonline/1999/08/27/19990827BIT00080/08270008.htm>, 24 maj 2002.

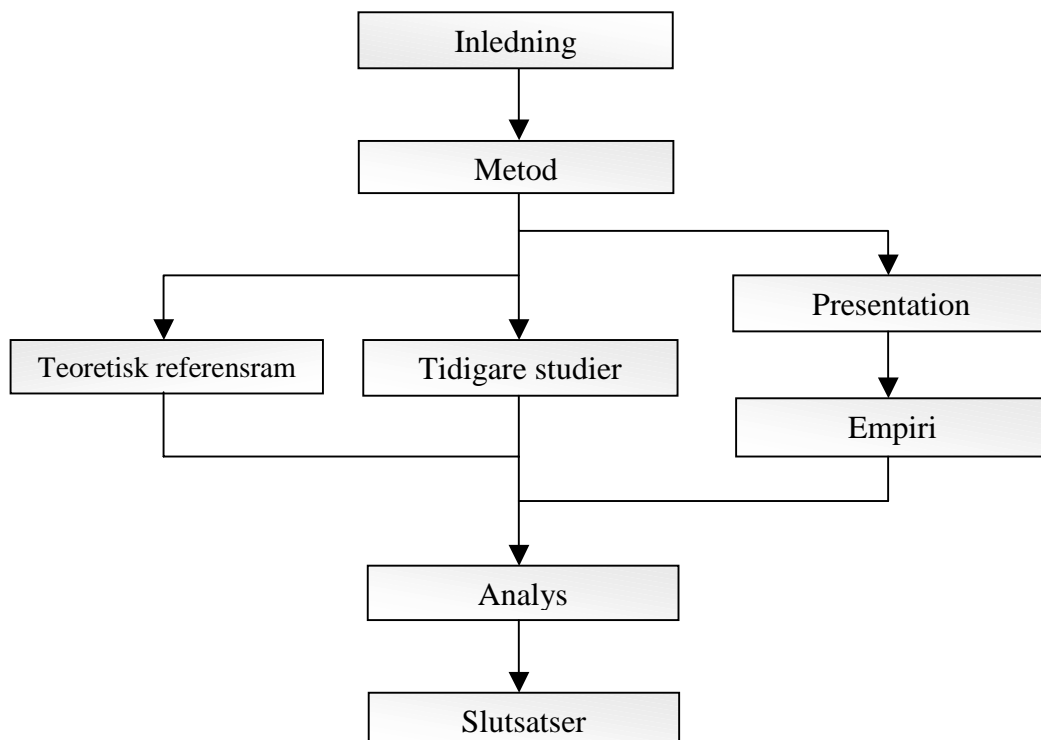
Kapitel 7 – Analys av undersökningen

I detta kapitel presenterar vi analys av vår teori och empiri. Vi börjar med att redogöra för skillnader mellan de nuvarande och de föreslagna kapitaltäckningsreglerna. Vidare analyserar vi betydelsen av de nuvarande och konsekvenserna av de kommande reglerna för bankerna. Slutligen diskuterar vi kapitaltäckningens påverkan på det svenska banksystemets stabilitet.

Kapitel 8 – Resultat

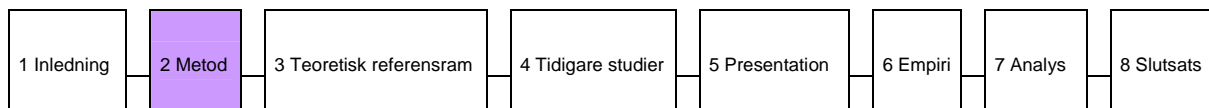
I detta avslutande kapitel tar vi upp de slutsatser vi dragit av undersökningen. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning.

I figuren nedan åskådliggörs uppsatsens disposition och hierarki. Modellen visar de olika kapitlens inbördes förhållande och hur de är använda för att bygga upp vår utredning av de kommande kapitaltäckningsreglerna.

2 Metod

I detta kapitel redogör vi för den metod som använts i uppsatsen. Kapitlet inleds med en presentation av vilkas perspektiv uppsatsen utgår från. Vidare tar vi upp en diskussion om val av tillvägagångssätt och val av metod som ligger till grund för undersökningen. Slutligen redogörs för källkritik.

2.1 Bakgrund till ämnesval

Ämnet som behandlas i uppsatsen är valt av flera anledningar. Att finna ett intressant ämne att skriva om är inte det lättaste. Vid ett samtal med Arne Bernrot, regionchef på Nordea, fick vi förslag att skriva om de kommande kapitaltäckningsreglerna. Detta då det är ett aktuellt ämne för både för Finansinspektionen och för bankerna. Då vi även i vårt sökande tagit del av en rapport¹³ från Riskbanken där de tog upp de kommande reglerna, kände vi att vi funnit vårt ämne. Enligt en tidigare uppsats¹⁴ är det enbart ett tiotal personer i Sverige som är riktigt insatta i de nuvarande kapitaltäckningsreglerna. Därför är vårt syfte med uppsatsen bland annat att ge kunskaper om både de nuvarande och de kommande kapitaltäckningsreglerna. Genom att studera dessa vill vi dessutom undersöka vilka konsekvenser de kommande reglerna kommer att medföra efter implementeringen och hur stabiliteten kommer att påverkas.

En annan anledning till valet av ämne är det stora intresse vi har i bankbranschen. Vi skulle, efter examen önska arbeta inom denna bransch.

2.2 Perspektiv

Uppsatsen är skriven utifrån bankernas perspektiv. Vi vill beskriva och analysera kapitaltäckningsreglernas betydelse i de fyra största svenska bankerna före och efter förändringen.

När vilka enheter som ska undersökas har fastsällts, blir nästa steg att välja angreppssätt. Enligt Wiedersheim-Paul och Eriksson har angreppssättet ytterst ett skal i form av en

¹³ Sveriges Riskbank (2001) "Finansiell stabilitet", November 2001:2.

¹⁴ Andrew Elisabeth, Wiberg Isabel (1998) *Kapitaltäckning - skydd eller begränsning? En studie av kapitaltäckning i svenska banker*, Magisteruppsats, Lunds Universitet.

referensram, och i den ingår vår samlade kunskap, normer, fördomar, handlingsregler, värderingar med mera.¹⁵

Det är även av vikt att ta upp en diskussion om våra referensramar. Vi är alla tre ekonomistuderande med inriktning på företagsekonomi, finansiering. Vi har tidigare bland annat läst nationalekonomi, juridik och statistik. När vi valt att skriva uppsatsen är det sannolikt att arbetet har påverkats av våra respektive bakgrunder, att vi är ekonomistuderande, vårt intresse för finansmarknaden och att vi skrivit uppsatser tidigare.

2.3 Val av tillvägagångssätt

För att kunna skriva en uppsats krävs en god metod och genomtänkt tillvägagångssätt. Ingen uppsats är den andra lik och därför behöver varje uppsats ett eget tillvägagångssätt.

Då vårt ämne handlar om en förändring som ännu inte inträffat och dess konsekvenser hade vi inte några färdiga teorier att utgå från, utan har till stor del fått skapa vår frågeställning själva. Det har därför varit naturligt att utgå från en induktiv metod. Detta innebär att vi utifrån de fakta vi samlat har skapat våra teser.

Valet av metod att samla in fakta bestäms av vår problemformulering, syftet, den empiriska grunden samt den tid som står till förfogande¹⁶. Innan vi började samla in fakta valde vi mellan två tekniker: enkäter eller intervjuer.

Enkäter har flera nackdelar, svarssituationen är okontrollerad då det inte är möjligt att med säkerhet veta vem som har svarat, samt att inga följdfrågor kan ställas. Positivt är dock att ingen intervju effekt kan uppstå där respondenten påverkar intervjuaren.

Intervjuer har flera styrkor: det är möjligt att följa upp frågor och därmed kunna reda ut komplicerade samband samt ett förtroende kan byggas upp mellan de olika aktörerna vilket leder till ett bättre resultat. Vi ansåg att intervjuer var bättre lämpade för vår undersökning, då vi vill lyfta fram och beskriva komplexa samband som inte lätt kan besvaras med enkätfrågor. Nackdelen är att vår empiri, svaren på frågorna ställda under intervjuerna, är färgad av våra subjektiva uppfattningar av vad respondenterna svarat.

De figurer vi presenterar i vår analys har vi skapat genom att kombinera tillgängliga fakta med den empiri vi skapat. Dessa figurer har framkommit när vi för oss själva har skapat modeller för att kunna förstå det komplexa stoffet som uppsatsen bygger på. Dessa har vi sedan utvecklat för att på ett pedagogiskt sätt kunna presentera effekterna av de kommande reglerna.

¹⁵ Wiedersheim, Paul F & Eriksson, L T (1989) *Att utreda och rapportera*, s. 51.

¹⁶ Andersen, Heine (1994) *Vetenskapsteori och metodlära – En introduktion*, s. 73.

2.4 Val av metod

Enligt Riley White är metod ett redskap, ett sätt att lösa problem och komma fram till ny kunskap¹⁷. Med andra ord, allt som kan bidra till att uppnå dessa mål är en metod. Inom metodområdet skiljer man på kvantitativa och kvalitativa metoder.¹⁸ Den kvantitativa metoden är mer formaliserad och strukturerad. I analysen av kvantitativ information spelar statistiska mätmetoder en stor roll. Detta i kontrast till kvalitativ metod som primärt har ett förstående syfte. Den största skillnaden mellan dessa två metoder är hur och i vilken utsträckning man använder sig av siffror och statistik för att beskriva en företeelse.

Vi kommer att genomföra en kvalitativ undersökning, där förhoppningen är att erhålla en djup och bred kunskap om både de nuvarande och de föreslagna kapitaltäckningsreglerna samt dessa reglers betydelse i de fyra största svenska bankerna före och efter den kommande förändringen. Detta uppnås till att börja med genom den teoretiska referensramen i uppsatsen, vilken är en beskrivande del där målet är att uppnå en god förståelse för de två kapitaltäckningsreglerna. Den beskrivande delen ligger till grund för uppsatsens undersökning, där vi sedan med hjälp av empirin som erhålles från intervjuerna med bankerna diskuterar kravens betydelse för bankerna och kreditmarknaden. Den beskrivande delen och empirin skall tillsammans utgöra ett tillfredställande stort underlag, med hjälp av vilket vi kan uppfylla vårt syfte.

2.5 Insamling av data

De datamaterial vi har använt oss av när vi skrivit uppsatsen består av primär- och sekundärdata. Primärdata är det material som samlas in för första gången, medan sekundärdata är användande av tidigare insamlad data¹⁹.

Det är viktigt att ha tillräcklig kunskap om det område som ska studeras, för att kunna genomföra en bra undersökning. Eftersom våra kunskaper om kapitaltäckningsreglerna vid starten var begränsad, började vi med att samla sekundärdata på området. Detta består av den information vi hämtat ur böcker, artiklar, rapporter och från ett antal olika hemsidor på Internet. Sökord vi använde vid sökandet på internet var: kapitaltäckning, kapitaltäckningsregler, Basel och new Basel capital accord. Vi har även använt oss av källförteckningar från tidigare uppsatser från olika högskolor och Lunds Universitets databaser Lovisa samt ELIN med mera vid sökandet efter relevant litteratur och artiklar.

Primärdata i uppsatsen utgörs av information vi fått vid intervjutillfällen med Föreningssparbanken, Nordea, SEB, SHB samt Finansinspektionen.

Vi började med att i god tid ta kontakt med banker och Finansinspektionen för att boka in intervjuer. För att kunna få de svar som är relevanta till uppsatsen har vi noggrant formulerat våra frågor så de inte känns vilseledande eller kan tolkas på ett annat sätt. Det är viktigt att de

¹⁷ Riley, Whilte H (1963) *Forskningsmetodik*, s. 110.

¹⁸ Holme, Idar M & Solvang, Berndt K (1997) *Forskningsmetodik*, s. 13.

¹⁹ Wiedersheim, Paul F & Eriksson, L T (1997) *Att utreda, forska och rapportera*, s. 65.

intervjuade personerna har den tid de behöver för att titta igenom frågorna och var beredda inför intervjun, därför skickade vi våra öppna frågor till respondenterna en vecka innan intervjun ägde rum. Intervjuerna genomfördes i Stockholm den 13 och 14 maj på respektive banks huvudkontor. Personer som ställt upp i intervjuer har sagt sig vilja ta del av uppsatsens resultat.

2.6 Källkritik

Det finns tre anledningar till källkritik. För det första att bestämma om en källa är *valid*, det vill säga om källan mäter det den utger sig för att mäta. Vidare att utreda om källan har *relevans*, vilket betyder, om den är väsentlig för frågeställningen. Slutligen att granska om källan är *reliabel*, om den är tillförlig²⁰.

Undersökningens validitet kan anses vara god eftersom vi intervjuat de personer som är ansvariga för implementeringen av de kommande kapitaltäckningsreglerna och de personer som har goda kunskaper inom vårt undersökningsämne. Frågorna som använts vid intervjutillfällena, var öppna och har formats utifrån uppsatsens syfte, vilket gör att vi anser svaren vi erhållit är relevanta.

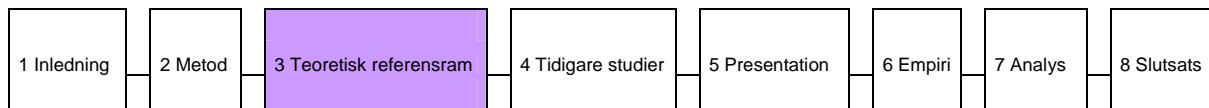
Tillförligheten i vår undersökning anser vi också vara hög. Vi har utfört personliga intervjuer i vilka det inte fanns någon anledning för våra respondenter att undanhålla sanningen, då de är medvetna om att andra intervju personer kommer att ta del av resultatet. Intervjuerna har utförts på respektive banks huvudkontor och varje intervju tog cirka en timme. Alla intervjuer har spelats in med kassetband samt anteckningar gjordes under dess gång för att garantera att få med all information respondenter gav. För att ytterligare kunna skapa så lika förutsättningar som möjligt var samma person intervjuledare i samtliga intervjuer. I och med att arbetet under intervjuerna var uppdelat, blev det också lättare att fundera ut följdfrågor och därigenom täcka in ytterligare aspekter av det ämne som diskuterades. Vi har även vid behov bett de intervjuade personerna att förtydliga eller upprepa sitt svar för att öka tillförlitligheten.

En svaghet med våra data från intervjuerna är att ibland kan saker och ting tolkas på olika sätt på grund av till exempel respondentens ordval. För att minimera denna risk har vi försökt att återge svaren vi erhållit från intervjuerna så ordagrant som möjligt. Därefter har vi skickat vår empirisammanställning till respektive respondenter. Respondenter fick därmed chansen att lägga till, ta bort och korrigera sitt svar innan resultatet publicerades.

²⁰ Wiedersheim, Paul F & Eriksson, L T (1997) *Att utreda och rapportera*, s. 82.

3 Teoretisk referensram

I detta kapitel redogörs inledningsvis för de nuvarande kapitaltäckningsreglerna. Vidare tar vi upp de kommande kapitaltäckningsreglerna samt lagar som finns på området. Kapitlet avslutas med att redogöra för kritik som riktats mot de kommande kapitaltäckningsreglerna.

3.1 Historik

I Sverige har vi en lång tradition av att granska bankers verksamhet. Redan 1659 tillsattes en överinspektör vid bankväsendet. Dennes uppgift var att se till att kungens intressen bevakades och att inte bankens privilegier missbrukades i den tre år tidigare grundade Palmtruchska banken. Inspektionen misslyckades emellertid och banken kom på obestånd.²¹

Det skulle sedan dröja ända till 1912 innan Sverige fick det första lagstiftade kapitalkravet. Detta kapitalkrav var utformat enligt en annan princip än idag. Istället för att begränsa utlåningen, begränsades inlåningen. Genom att tvinga bankerna att inte ta emot mer inlåning än 5 gånger deras egna fonder kunde även utlåningen begränsas.

Denna princip behölls fram till efter andra världskriget, men med ett växande antal undantag och förändringar. Problemet var att svängningar i konjunkturen och de båda världskrigen skapade stora fluktuationer i svensk bytesbalans. När det var stor efterfrågan på svenska produkter skapades stora överskott i bankerna, vilka var svåra att placera, speciellt för de mindre bankerna. Detta sedan det ofta stod klart att efterfrågan skulle komma att sjunka och företagen då skulle komma att behöva sina inestående medel. De mindre bankerna satte istället in detta överskottskapital i de större bankerna. De större bankerna uppnådde då snabbt sitt upplåningstak, vilket ledde till att undantag fick beviljas.

Efter andra världskriget framstod det svenska systemet vid en internationell jämförelse som strängt och ett hinder för expansion. En modernisering påbörjades därför som resulterade i att inlåningen skulle vara beroende av bankernas placeringar. Placeringarna delades in i tre riskklasser, och ju säkrare placeringar desto större inlåning tilläts.²²

Det riskbaserade inlåningssystemet fanns kvar till 1969 då det ersattes av det placeringsbaserade kapitaltäckningssystemet. Det systemet lämnade inlåningen som begränsande faktor och fokuserade istället på kapitalbasen och vilka placeringar bankerna hade. Placeringarna delades in i fyra olika klasser och kapitalbasen definierades som det egna kapitalet samt visst

²¹ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 164.

²² Ibid, s. 55ff.

externt kapital. De kommande reglerna ledde till att kapitalkravet för de svenska affärsbankerna sänktes med mellan 25-40 procent bokstavligen talat över en natt.²³

De svenska lagarna gällde fram till att de nya reglerna från Baselkommittén implementerats. I Sverige började reglerna gälla för alla finansinstitut som står under offentlig tillsyn den första februari 1990. De syftade till att stärka världens banksystem och tillförsäkra att konkurrensen sker under mer likartade förhållanden.²⁴ Man ville få till stånd en konkurrensneutralitet så att samma mängd kapital tas i anspråk, oavsett i vilket institut en affär görs. För många svenska kreditinstitut blev det nu en avsevärd skärpning av kapitaltäckningsreglerna.²⁵

Som grund till överenskommelsen låg en utredning som startade redan i slutet av 1970-talet. Orsaken var bland annat oron hos centralbankerna och bankspekterande myndigheterna inom tiogruppen för de omfattande räntesvängningarnas inverkan på bankernas faktiskt behållna kapital. De var även oroliga för exponeringarna på betalningssvaga länder samt något senare för problemen inom den amerikansk jordbruks- och oljesektorn. Utöver detta tillkom den snabba ökningen av derivatinstrument som växte fram efter 1980-talets betydande avregleringar av de finansiella marknaderna.²⁶

3.2 De nuvarande kapitaltäckningsreglerna

3.2.1 Introduktion

I juli 1988 gjordes en historisk överenskommelse. Det var nämligen då som centralbankscheferna i den så kallade tiogruppen kom överens om gemensamma kapitaltäckningsregler för internationellt verksamma banker, det vill säga hur stor del av bankernas utlåning som måste ha täckning i det egna kapitalet för att skydda insättarnas medel.²⁷ Överenskommelsen var historisk då bankerna och andra finansiella institut blev de första att regleras internationellt.²⁸

Länderna inom tiogruppen fann en uppjustering av kraven på kapital nödvändig. De ville införa regler som innebar en viss finansiell buffert i bankerna, för att kunna möta oväntade förluster. Bankerna förväntar alltid vissa kreditförluster, vilka täcks av räntegapet. Det som regleras här är ytterligare oväntade förluster. Tiogruppen enades om ett generellt krav på 8 procent kapitaltäckning. Rekommendationen var att de nya reglerna skulle införas så att 8 procent kunde uppnås i slutet av 1992 med ett delmål på 7.25 procent i slutet av 1990.²⁹

²³ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 62ff.

²⁴ Markström, Göran (1994) "De nya reglerna för kapitaltäckning i svenska finansinstitut". *Skandinaviska Enskilda Bankens Kvartalsskrift*, Nr 4, 1990, s. 91.

²⁵ AV 1988=. "Internationella regler ökar kapitalbehovet: Japanska banker drabbas värst". *Affärsvärlden, Finansbilagan*, Häfte 36,1988, s. 41.

²⁶ Markström, Göran (1994) "De nya reglerna för kapitaltäckning i svenska finansinstitut". *Skandinaviska Enskilda Bankens Kvartalsskrift*, Nr 4, 1990, s. 91.

²⁷ Basel committee on banking supervision (1988) "International convergence of capital measurement and capital standards".

²⁸ AV 1988=. "Internationella regler ökar kapitalbehovet: Japanska banker drabbas värst". *Affärsvärlden, Finansbilagan*, Häfte 36,1988, s. 39.

²⁹ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 2.

Det grundläggande kravet ”Basel I” (de nuvarande kapitaltäckningsreglerna) var att bankerna ålades ett kapitaltäckningskrav på 8 procent av den riskexponering de är utsatta för. Detta var dock inget absolut krav, utan beroende på motpart kunde kravet varieras. Till exempel, för krediter till medlemsstater i OECD krävs ingen kapitaltäckning och vid kreditgivning med pant i fastighet krävs en kapitaltäckning på endast 4 procent. Ett annat viktigt undantag från 8 procentens regeln var att för fordring på banker och andra finansinstitut inom OECD-området samt fordringar på övriga banker med återstående löptid på högst ett år, så gällde ett kapitalkrav på 1,6 procent.³⁰

$$\text{Kapitaltäckningsgrad} = \frac{\text{Kapitalbas}}{\text{Kreditrisk} + \text{Marknadsrisk}}$$

De tre delar som behövs för att räkna ut bankens kapitaltäckningsgrad är med de nuvarande reglerna, som figuren ovan visar, bankens kapitalbas (i täljaren) och bankens kredit- samt marknadsrisk, det vill säga det riskvägda beloppet (i nämnaren).³¹ Kvoten kommer att vara mindre än ett. I texten nedan beskrivs de tre delarna. Vi börjar med kapitalbasen, fortsätter med kreditrisken samt marknadsrisken och avslutar med att redovisa ett praktiskt exempel på hur man räknar ut en banks kapitaltäckningsgrad. Därefter beskriver vi sedan de kommande kapitaltäckningsreglerna där även en operativ risk tillkommer i kapitaltäckningsgradens nämnare.

3.2.2 Kapitalbas

Baselkommittén delade upp bankernas kapitalbas i två delar, ”Tier I” och ”Tier II”. Den först nämnda delen består av kapital med högre och mer permanent riskabsorberande egenskaper medan den sist nämnda avser riskkapital med kortare bindningstid och lägre förlusttäckningsförmåga. Det finns även en tredje, utvidgad del, benämnd Tier III.³²

Den svenska lagstiftningens motsvarighet till Tier I och II är att dela upp kapitalbasen i primärt och supplementärt kapital. Av den totala kapitaltäckningen måste minst 50 procent bestå av primärt kapital.³³

Med primärt kapital, Tier I, avses eget kapital minus goodwill samt i moderbolaget 72 procent av obeskattade reserver. Förlagslån som har en löptid som överstiger fem år får bara uppgå till 50 procent av primärkapitalet. I princip räknas det kapital som inom banken direkt och utan begränsning kan användas till täckning av kreditförluster som primärt kapital. Vid sidan av dessa poster har även en generalklausul tagits med i reglerna. Den säger att även andra kapitaltillskott och reserver kan räknas med i det primära kapitalet efter godkännande av

³⁰ Finansinspektionen (2001) ”Riskmätning och kapitalkrav” 2001:1, s. 6.

³¹ FFFS 1998:29 Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisk och kreditrisk, kap 1.

³² Ibid, kap 4.

³³ Lag (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, kap. 2

Finansinspektionen. Syftet med klausulen är att även nyare former av finansiella instrument skall räknas med om de uppfyller kraven.³⁴

Banker har även andra poster förutom de i det primära kapitalet som kan användas för att täcka kreditförluster, dessa benämns supplementärt kapital, Tier II. Detta kapital är dock på olika sätt villkorat avseende löptid eller kapitaltäckningskapacitet. Som supplementärt kapital räknas dolda reserver, uppskrivningsreserver, förlusttäckningsreserver, särskilda former av upplåningsinstrument och subordinerade långfristiga skulder.³⁵

Den utvidgade delen av kapitalbasen som går under benämningen Tier III. I denna delen av kapitalbasen ingår bland annat nettovinst i handelslagret och tidsbundna förlagslån.³⁶

3.2.3 Kreditrisk

Kreditrisk är den dominerande risken som bankerna utsätts för när de inte kan med säkerhet veta om en beviljad kredit kommer att återbetalas³⁷. Enligt dagens regler differentieras kapitalkravet genom olika riskvikter vars storlek beror på vem som är låntagare/motpart.

Riskgrupp	Riskvikt	Exempel	Kapitalkrav
A	0%	Lån till stater, kommun etc.	0 % (8% * 0%)
B	20%	Banker, bankgaranterade lån	1,6 % (8% * 20%)
C	50%	Pantbrevssäkrade bostadslån	4 % (8% * 50%)
D	100%	Övriga	8 % (8% * 100%)

Baselkommittén har gjort en uppdelning av risker i fyra riskklasser vilka har åsatts riskvägningstalen 0, 20, 50 och 100 procent.³⁸ I riskgruppen A innehåller placeringar som har bedömts vara helt riskfria. Dessa är kontanta medel, fordringar på stater, centralbanker och svenska kommuner. Vid högre riskvägning ökar kapitalkravet och i grupp B hamnar placeringar som anses väldigt säkra men inte riskfria. Till denna kategori hör bl. a. fordringar på utländska banker.³⁹

I riskgruppen C innefattas placeringar som har en högre risk än riskgrupp B men lägre risk än riskgrupp D. Fordringar som klassas i denna kategori är lån med säkerhet i bostadsfastighet.

³⁴ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 85 - 86.

³⁵ Ibid, s. 86 - 90.

³⁶ FFFS 1998:29. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisker och kreditrisker. Kap 4.

³⁷ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s.45.

³⁸ Lag (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag. 3 kap.

³⁹ FFFS 1998:29 Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisker och kreditrisker. Kap. 7.

Till den sista riskkategorin innehåller placeringar som anses ha den högsta risken. Det är bland annat fordringar på den privata sektorn och fordringar på affärsdrivande offentliga företag.⁴⁰

Andra placeringar som inte har nämnts ovan som till exempel Repor, derivatkontrakt, rembursor och värdepapperslån (terminer, swappar, FRA:s (forward rate agreements) och andra finansiella instrument) som ligger utanför balansräkningen och är också exponerade för risk och behöver därför tas hänsyn till vid uppskattning av kreditrisk. Även här delas placeringar in i fyra riskklasser med samma riskvägningstal. Den riskfulla gruppen innehar sådana finansiella instrument som utför direkta kreditsubstitut. Till denna grupp hör bland annat garantifondförbindelser och egna accepter knutna till kreditgivning.⁴¹

3.2.4 Marknadsrisk

Med marknadsrisk avses enligt Finansinspektionens författningssamling 1998:29 ränterisk, aktiekursrisk och valutarisk. Det vill säga effekten av att *räntor*, *aktiekurser* och *växelkurser* förändras, vilket resulterar i vinster eller förluster för bankerna. Marknadsrisk inkluderar även *avvecklingsrisk* och *motpartsrisk*.⁴² Marknadsriskens olika delar beskrivs nedan.

3.2.4.1 Ränterisk

Den tyngsta posten inom marknadsriskerna är ränterisken. Därvid ligger den största risken i att bankernas kreditplaceringar normalt har en längre löptid och lägre ränterörlighet än den inlåning som bär upp bankrörelsen⁴³. Detta innebär risken att en bank, vid en höjning av det allmänna ränteläget tvingas höja inlåningsräntan, samtidigt som räntan på placeringar och stora summor utlånat kapital ligger fast ännu en tid. Visserligen gör bankerna en förtjänst vid det omvända fallet, men den är mindre än förlusten eftersom kunderna har rätten till att återbetala sina lån och ta nya till lägre ränta.

Vid beräkning av ränterisken skall man utgå ifrån marknadsvärdena för de aktuella finansiella instrumenten.⁴⁴ För att räkna ut ränterisken för en bank finns två olika metoder, den löptidsbaserade metoden och durationsmetoden. Den metod en bank väljer för att räkna ut sin ränterisk måste tillämpas för alla finansiella instrument. Skifte av beräkningsmetod får endast ske efter medgivande av Finansinspektionen.⁴⁵ När ränteriskerna är preciserade med någon av de två metoderna delas de in i olika riskgrupper, precis som för kreditriskerna.

De två olika metoderna fokuserar på olika kännetecken hos bankens nettopositioner (nettoposition, se 3.2.4.2) vid uträkning av ränterisken. Vid den löptidsbaserade metoden används den återstående löptiden hos nettopositionerna för att kunna dela in dem i olika riskgrupper. Metoden ger bara en ögonblicksbild av hur ränteexponeringen ser ut och kräver

⁴⁰ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 97-103.

⁴¹ FFFS 1998:29 Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisk och kreditrisk. Kap. 7.

⁴² Finansinspektionen, "Finansinspektionens Författningssamling", 1998:29. Kap 1.

⁴³ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 107.

⁴⁴ Svenska bankföreningen (1995) "Kapitaltäckning av marknadsrisk", s. 15.

⁴⁵ (FFFS 1997:12) 6 kap. 16§.

nya beräkningar för varje ränteförändring som bankerna vill beräkna följden av.⁴⁶ Kapitalkravssatserna för de specifika riskerna är statsrisk 0 procent, kvalificerad emittent med olika kortare löptider mellan 0,25 och 1,6 procent och alla övriga 8 procent⁴⁷. Se figur nedan.

Grupp A	Grupp B (Återstående löptid i månader)			Grupp C
	< 6 mån	≥ 6 ≤ 24 mån	< 24 mån	
0 %	0,25 %	1 %	1,60 %	8 %

Durationsmetoden kräver mer ingående finansiella beräkningar. Här är det nettopositionens durationen som ligger till grund för indelningen i riskgrupper.⁴⁸ Durationsmetoden lägger i jämförelse med den löptidbaserade modellen större vikt vid vilken exakt tidpunkt olika poster på och utanför bankernas balansräkningar förfaller eller räntejusteras. Metoden bygger på att en placerings kassaflöde delas upp i ett antal ”nollkupongobligationer” som därefter vägs in i durationsmodellen efter beräknat nuvärde. Modellen används främst av tillsynsmyndigheter och finansavdelningar på banker för att mäta vilken effekt en ränteförändring får på bankens totala situation.⁴⁹

3.2.4.2 Aktiekursrisk

När en bank har placerat sina tillgångar i aktierelaterade finansiella instrument, till exempel optioner, uppstår en aktiekursrisk. Risken ligger helt enkelt i att kurserna förändras på ett för banken negativt sätt. När banken skall beräkna kapitalkravet för aktiekursrisken så summeras alla bankens korta positioner med varandra och alla långa positioner med varandra. Skillnaden mellan dessa två är bankens nettoposition och summan av de båda utgör bankens bruttoposition.

Det ingår sedan två komponenter i kapitalkravet:

- Kapitalkravet för den specifika risken
- Kapitalkravet för den generella risken

För den specifika risken är kapitalkravet 4 procent av bruttopositionen. Syftet är att täcka förluster orsakade av kursförändringar på en speciell aktie. För den generella risken är kapitalkravet 8 procent av nettopositionen. Syftet är att täcka förluster som uppkommer då priset på hela aktiemarknaden förändras.⁵⁰

⁴⁶ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 116.

⁴⁷ Svenska bankföreningen (1995) ”Kapitaltäckning av marknadsrisk”, s. 16.

⁴⁸ (FFFS 1997:12) 6 kap. 20§.

⁴⁹ Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*, s. 117-121.

⁵⁰ Regeringens proposition 1994/95:50, Nya kapitaltäckningsreglerna (1994). Kap 6. §3.

3.2.4.3 Valutarisk

När en bank har tillgångar, skulder samt kassaflöden i olika valutor uppstår en valutakursrisk. För denna risk beräknas kapitalkravet i utländsk valuta. När sedan nettopositionen skall fås fram, räknas alla olika valutor om till en rapporteringsvaluta. De positioner som överstiger 2 procent av bankens kapitalbas får kapitalkravet 8 procent.⁵¹

3.2.4.4 Avvecklingsrisk

Avvecklingsrisk handlar om den lucka som uppstår om ett instrument inte levereras vid en ”instrumentaffär”.⁵² Risken uppkommer då en aktör, vid avvecklingen inte kan fullgöra sin del av avtalet. Avtalet kan bestå i att betala eller leverera finansiella instrument vid en överenskommen tidpunkt. Risken uppkommer till exempel då en bank avtalar om köp direkt av kund och inte via värdepapperscentralen, som annars tar på sig avvecklingsrisken. För banken ligger här risken i att banken betalar till kunden, men att kunden inte kan leverera värdepapperna.

Kapitalkravet för avvecklingsrisker beräknas dels på skillnaden mellan avtalat pris och det aktuella marknadsvärdet för de finansiella instrumenten, samt dels på den tid som förflutit från avtalad avvecklingsdag.⁵³

3.2.4.5 Motpartsrisk

Motpartsrisken är risken med att motparten i en affär inte kan leverera eller betala enligt överenskommelse, utan istället drar över med betalningen.⁵⁴ Denna risk uppkommer till stor del till följd av att betalning och leverans av de finansiella instrumenten inte alltid sker samtidigt. Ett exempel på detta kan vara då bankens motpart i en optionsaffär inte kan leverera på lösendagen.

För motpartsrisk beräknas kapitalkravet på värdet av de finansiella instrumenten i handelslagret eller de kontanta medel som banken har att födra. Detta värde multipliceras med ett riskviktstal som är beroende på vem som är motpart. Sedan är kapitalkravet 8 procent av det framräknade värdet.⁵⁵

⁵¹ FFFS 1998:29. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisker och kreditrisker. Kap 9.

⁵² Svenska bankföreningen (1995) ”Kapitaltäckning av marknadsrisker”, s. 13

⁵³ Regeringens proposition 1994/95:50, Nya kapitaltäckningsreglerna (1994). Kap 6. 5§.

⁵⁴ Svenska bankföreningen (1995) ”Kapitaltäckning av marknadsrisker”, s. 14

⁵⁵ Regeringens proposition 1994/95:50, Nya kapitaltäckningsreglerna (1994). Kap 6. 6§.

3.2.5 Beräkning av kapitaltäckningsgraden

3.2.5.1 Kapitaltäckningsgraden

$$\text{Kapitaltäckningsgrad} = \frac{\text{Kapitalbas}}{\text{Kreditrisk} + \text{Marknadsrisk}}$$

Ovan visas formeln som beskriver hur man räknar ut kapitaltäckningsgraden för ett institut med de nuvarande reglerna. Kapitaltäckningsgraden erhålles genom att beräkna förhållandet mellan kapitalbasen (täljaren) och totalt riskvägt belopp, det vill säga de sammanlagda kreditriskerna och marknadsriskerna (nämnaren). De olika delarna i formeln redovisas nedan och illustreras avslutningsvis med ett praktiskt exempel.

3.2.5.2 Beräkning av totalt riskvägt belopp avseende kreditrisk och marknadsrisk.

I nämnaren återfinns summan av de riskvägda beloppen avseende kreditrisker och marknadsrisker. Marknadsrisken blir summan av följande poster:

1. riskvägt belopp för *specifik risk* avseende *ränterisker*
2. riskvägt belopp för *generell risk* avseende *ränterisker*
3. riskvägt belopp för *specifik risk* avseende *aktiekursrisker*
4. riskvägt belopp för *generell risk* avseende *aktiekursrisker*
5. riskvägt belopp avseende *avvecklingsrisker*
6. riskvägt belopp avseende *motpartsrisker*
7. riskvägt belopp avseende *andra risker*
8. riskvägt belopp avseende *valutakursrisker*

Till detta skall det totala riskvägda beloppet avseende *kreditrisker* sedan adderas. Kreditrisken beräknas enligt 3.2.3. Summan av marknadsrisken och kreditrisken utgör nämnaren i beräkningen av kapitaltäckningsgraden.⁵⁶

⁵⁶ FFFS 1998:29. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisker och kreditrisker. Kap 10.

3.2.5.3 Beräkning av kapitalbasen

I täljaren återfinns kapitalbasen. Det kapital som banken får använda för att täcka både marknadsriskerna och kreditriskerna utgörs av dess primära (Tier I) och supplementära (Tier II) kapital. Dessutom får institutet, för att täcka kapitaltäckningskravet räkna in den utvidgade delen av kapitalbasen (Tier III). Det finns en rad begränsningar beträffande förhållandet mellan de olika delarna av kapitalbasen. Bland annat får det supplementära kapitalet och den utvidgade delen av kapitalbasen, tillsammans, inte överstiga primärt kapital.⁵⁷ Allt enligt 3.2.2.

3.2.5.4 Exempel

Här följer ett exempel som visar på hur ett kreditinstitut beräknar sin kapitaltäckningsgrad. Det är hämtat ifrån Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsriskerna och kreditriskerna.⁵⁸

Ett kreditinstitut har primärt kapital, som uppgår till 700 miljoner SEK (Tier I) och ett supplementärt kapital som uppgår till 100 miljoner SEK (upper Tier II) samt en utvidgad del av kapitalbasen som uppgår till 600 miljoner SEK (Tier III). Riskvägt belopp avseende marknadsriskerna uppgår till 4 375 miljoner SEK. Riskvägt belopp avseende kreditriskerna uppgår till 7 500 miljoner SEK

Vidare antar vi att Finansinspektionen har medgivit kreditinstitutet att en utvidgad del av kapitalbasen får räknas in i kapitalbasen till ett belopp som motsvarar 71 % av kapitalkravet för marknadsriskerna.

Riskvägt belopp	Kapitalkrav (8 % av riskvägt belopp) 1)	Tillgängligt kapital	Användbart kapital 2)	Kapital som inte kan utnyttjas
Kreditriskerna 7500	600	Tier I 700	Tier I 700	-
-	-	Tier II 100	Tier II 100	-
Marknadsriskerna 4375	350	Tier III 600	Tier III 250	Tier III 250
Kapitaltäckningsgrad	$1050/11875 = 8,8 \%$ 3)	-	-	-

⁵⁷ FFFS 1998:29. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsriskerna och kreditriskerna. Kap 10.

⁵⁸ Ibid.

Kommentarer till tabellen ovan:

1. Storleken på erforderligt kapital erhålls genom att multiplicera riskvägt belopp för kreditrisker och marknadsrisker med 8 procent.
2. Det primära kapital får utnyttjas fullt ut. Supplementärt kapital som institutet har ligger inom den tillåtna gränsen på 100 procent av primärt kapital, netto. Den utvidgade delen av kapitalbasen, Tier III får ingå i kapitalbasen med ett belopp som högst motsvarar 71 procent av kapitalkravet för marknadsrisker, det vill säga 250 miljoner SEK (71 procent av 350 miljoner SEK = 250 miljoner SEK). Begränsningen att det supplementära kapital och den utvidgade delen av kapitalbasen inte får överstiga det primära kapitalet, netto, uppnås inte.
3. Kapitalbasen som får användas utgörs således av 700 miljoner SEK primärt kapital, 100 miljoner SEK supplementärt kapital och 250 miljoner SEK utvidgad del av kapitalbasen. Sammanlagt blir detta 1050 miljoner SEK. Detta sätts i förhållande till totalt riskvägt belopp avseende såväl kreditrisker som marknadsrisker, 11 875 miljoner SEK (4 375 + 7 500 miljoner SEK), varvid kapitaltäckningsgrad på 8,8 procent erhålls.

3.2.6 Ytterligare ändringar från tidigare kapitaltäckningsregler

Jämfört med tidigare regler kunde flera betydande skärpningar noteras vid tiogruppens överenskommelse 1988. På fastighetsområdet skärptes kapitalkraven för bankerna. Kapitalkravet steg från 1 procent till 4 eller 8 procent beroende på vilken typ av fastighet det rörde sig om. Även anspråken på svenska banker och finansinstitut, där tidigare inga krav på kapital ställdes, skärptes. Skärpningarna gällde även svenska försäkringsbolag som låntagare eller garantier, där kapitalkravet steg från 0 till 8 procent. Särskilda regler började även gälla för aktieinnehav och goodwill.⁵⁹

Bankers åtaganden och förpliktelser utanför balansräkningen har i de reglerna från 1988 utsatts för en grundlig behandling med en omfattande och en delvis ganska komplex matematik för att bestämma kapitaltäckningskravet. Det gäller även komplexa regler för s.k. derivatinstrument som olika slag av optioner, swappar, forward rate agreements, futures med flera.

3.2.7 Implementeringen av de nuvarande kapitaltäckningsreglerna

I Sverige gick implementeringen av de nya reglerna relativt smärtfritt, medan det var värre för vissa andra länder. De japanska bankerna behövde sammanlagt 300 miljarder i nytt aktiekapital. Ett tiotal amerikanska banker tvingades höja aktiekapitalet, med cirka 60 miljarder SEK. Även de statliga franska och italienska bankerna hade vissa problem. Följden av de nya internationella reglerna blev att det, då bankerna tvingades ha mer kapital i ryggen, i viss mån blev dyrare att låna.⁶⁰

⁵⁹ Markström, Göran (1994) "De nya reglerna för kapitaltäckning i svenska finansinstitut". *Skandinaviska Enskilda Bankens Kvartalsskrift*, Nr 4, 1990, s. 92.

⁶⁰ AV 1988="Internationella regler ökar kapitalbehovet: Japanska banker drabbas värst". *Affärsvärlden, Finansbilagan*, Häfte 36,1988, s. 41.

Finansiella kriser världen över har dock visat att de nuvarande reglerna inte räcker till. Därför har Baselkommittén gjort en nödvändig omarbetning av reglerna, som föreslås träda i kraft år 2006.⁶¹ De kommande reglerna, Basel II beskrivs nedan.

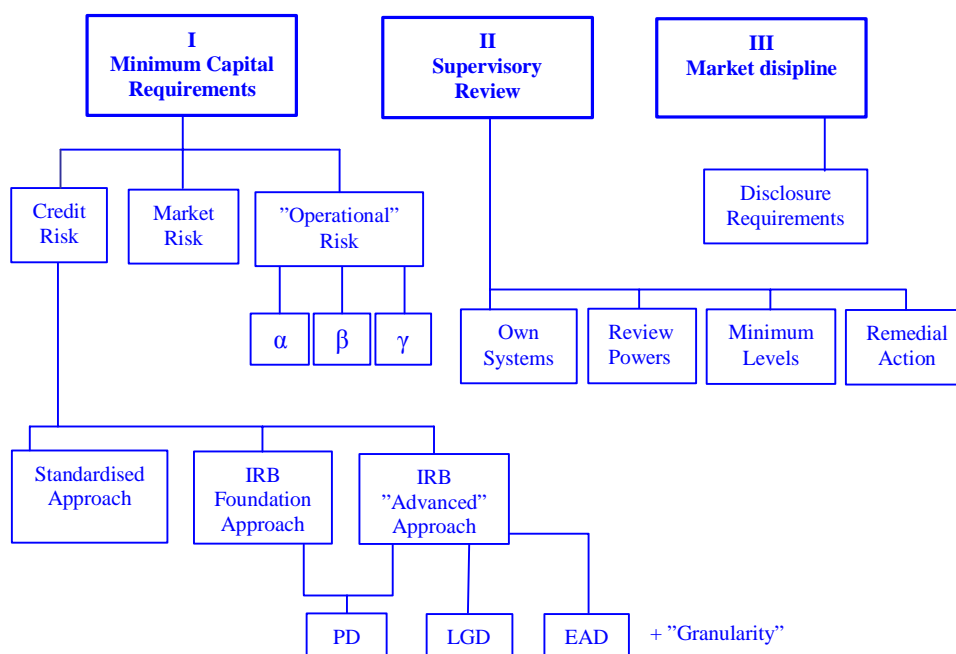
3.3 De kommande kapitaltäckningsreglerna

För ungefär ett decennium sedan genomgick länderna i Norden en finanskris som var så djup att statsmakterna tvingades till extraordinära insatser för att förebygga en kollaps av hela banksystemet. Även många andra länder i världen har haft problem av liknande slag, som Mexico 1994-95, Indonesien, Thailand och Sydkorea 1997-1998, Ryssland 1998 samt Japan som har under många år haft finansiella problem i banksystemet. Händelserna ledde till frågan om de nuvarande kapitaltäckningsreglerna är tillräckliga. För att förebygga finanskriser i banksystemet världen över har Baselkommittén nu utvecklat nya kapitaltäckningsregler, Basel II.⁶²

De uttalade målen för Basel II är i princip desamma som Basel I med skillnaden att de kommande kapitaltäckningsreglerna bättre skall spegla bankernas riskexponering. Reglerna innebär främst att bankerna i större utsträckning måste ta hänsyn till riskerna vid olika slag av utlåning när kravet på kapitaltäckning beräknas.⁶³

Basel II innehåller tre huvudpelare och nedan visas strukturen av de kommande kapitaltäckningsreglerna.

Tre pelarna

Källa: Jonathan G F Walsh, Northon Rose, 27 June 2001 (www.gtnews.com)

⁶¹ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 2.

⁶² www.fi.se, 20 april 2002.

⁶³ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 3-4.

3.3.1 Den första pelaren: Minimikrav på kapital

De föreslagna reglerna kommer inte att medföra någon ändring i den grundläggande konstruktionen av kapitalkravet för bankerna. Detta innebär att kapitalkravet fortfarande blir åtta procent av den riske exponering som de är utsatta för. I praktiken blir det dock lägre kapitalkrav eftersom de överskattningar av kapitaltäckningsbehovet som de nuvarande reglerna gör försvinner. Förändringarna i metoderna ligger istället tyngdpunkten på hur det riskvägda beloppet räknas ut.

Några nyheter är att för första gången ska operativa risker tas med i beräkning av kapitaltäckningskravet och bankerna själva får möjlighet att utveckla egna system för att mäta kreditriskerna. Det kommer därför att ställas stora krav på bankerna att i bland annat årsredovisningarna redogöra för hur de mäter och hanterar riskerna.⁶⁴ Vad gäller marknadsriskerna kommer inga förändringar att ske. Den nya kapitaltäckningsgraden kommer enligt Basel II att räknas ut på följande sätt.

$$\text{Kapitaltäckningsgrad} = \frac{\text{Kapitalbas}}{\text{Kreditrisk} + \text{Marknadsrisk} + \text{Operativ risk}}$$

3.3.1.1 Kreditrisker

I Basel II kan bankerna välja olika metoder för att beräkna kreditrisker. Bankerna kan antingen välja att använda en utvecklad schablonmetod eller en metod som bygger på sina egna interna mätmetoder, den s.k. internratingmetoden (IRBA⁶⁵).⁶⁶

Schablonmetoden

I den nya schablonmetoden kommer riskvikternas storlek enligt de kommande kapitaltäckningsreglerna bestämmas av motpartens rating, det vill säga det kreditvärdighetsbetyg som åsatts av kreditvärderingsinstitut⁶⁷ till exempel Moody's och Standard & Poor's. Tabellen nedan är förslag från Finansinspektionen om hur riskvikternas storlek ska bestämmas. En bank som till exempel har en rating BBB kommer att ha en riskvikt på 50 procent medan riskvikten för ett annat typ av företag med samma rating kommer att bli 100 procent.⁶⁸ Den utvecklade schablonmetoden kommer att ge en ny differentierad skala med riskvikter från 0 procent upp till 150 procent, jämfört med nuvarande är skala mellan 0 procent och 100 procent. Det finns 299 bolag på Stockholmsbörsen varav 106 har en rating hos Standard & Poor's. Det innebär att 65 procent⁶⁹ av de i Sverige

⁶⁴ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 5.

⁶⁵ IRBA = Internal Rating Based Approach.

⁶⁶ Committee on Banking Supervision (2001) "The New Basel Capital Accord: an explanatory note", s. 3.

⁶⁷ Kreditvärderingsinstitut har funnits i USA sedan lång tid tillbaka. De använder sig både av publik och av konfidentiell, företagsspecifik information för att göra bedömningar av konkursrisken i ett företag. Kreditbetygen ger en ranking av kreditrisken hos olika företag och har haft en stor inverkan på prissättningen av låneinstrument på den amerikanska marknaden, Sveriges Riksbank, Finansiell stabilitet, s. 68.

⁶⁸ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 6.

⁶⁹ www.stockholmsborsen.se 27 september, 2002.

börsnoterade företagen inte har fått någon rating, vilket kan bero på att dessa företag anses små ur ett internationellt perspektiv. Att sätta rating på ett företag kan kräva både mycket tid och pengar och det anses vara olönsamt att sätta rating på små företag.

Motpartens rating enligt Standard & Poor's	Riskvikt i procent om motparten är		
	Stat	Bank	annat företag
AAA – AA-	0	20	20
A+ – A-	20	50	50
BBB+ – BBB-	50	50	100
BB+ – BB-	100	100	100
B+ – B-	100	100	150
Sämre än B-	150	150	150
Utan rating	100	50	100

Källa: Finansinspektionen, Riskmätning och kapitalkrav, 2001:1

Baselkommittén har lagt fram ett annat alternativ för beräkning av bankernas riskvikt. Det är att alla banker i ett och samma land får samma riskvikt och att riskvikten ska vara ett steg högre än den som gäller för det land där banken hör hemma. Länderna får själv bestämma vilket av dessa alternativ de vill tillämpa.⁷⁰

Internratingmetoden⁷¹

Det andra sättet att beräkna kreditrisken är internratingmetoden. Poängen med internratingmetoden är att den är mer riskkänslig och att kapitalkravet kan komma att variera mycket mellan olika banker, beroende på hur portföljerna har sammansatts. I internratingmetoden delas bankens portfölj in i sex tillgångsklasser, med olika risknivå; exponeringar mot företag, banker, stater, hushåll/personliga företagare, projektfinansiering och innehav av riskkapitalinstrument.

De tre först nämnda tillgångsklasserna kommer att behandlas på ett likartat sätt, medan de resterande kommer att behandlas annorlunda. Den största skillnaden med behandling av dessa tillgångsklasser är de metoder banken använder för att klassificera risken. För t.ex. portföljer innehållande lån till företag bestäms kreditrisken av bankens interna ratingklasser, medan för hushållsportföljer har banken sällan en fast ratingskala. Istället delas portföljen in i produktsegment som kreditkort och bolånekrediter. Med andra ord för hushållsportföljer bestäms riskkomponenter av produktsegment istället för ratingklasser.

Vid användning av internratingmetoder måste banker ta fram värden för ett antal faktorer som påverkar kreditrisken, de s.k. riskkomponenterna. Dessa är PD⁷² (sannolikheten för

⁷⁰ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 6.

⁷¹ Ibid, s. 7, 18-21.

⁷² PD = Probability of default.

fallissemang), LGD⁷³ (förlustandelen i händelse av fallissemang) och EAD⁷⁴ (exponeringens storlek vid fallissemang). Värdena av dessa faktorer uttrycks i procent.

PD ska motsvara en försiktig bedömning av långsiktigt genomsnittligt PD för låntagare i den aktuella ratingklassen. En PD på 0,7 procent motsvarar en extern rating på BB+ enligt tabellen ovan, skulle medföra en riskvikt, BRW_c på 100 procent.⁷⁵

PD(%)	0.03	0.05	0.1	0.2	0.4	0.5	0.7	1	2	3	5	10	15	20
BRW _c ⁷⁶	14	19	29	45	70	81	100	125	192	246	331	482	588	625

Källa: Committee on Banking Supervision (2001) "The New Basel Capital Accord", s. 37.

LGD-värdet ligger normalt på 50 procent men om fordran är efterställd ökar värdet till 75 procent. Vid uppskattning av LGD föreslår Baselkommittén att använda metoden C/E (Collateral/Exposure) ratio.⁷⁷ Metoden jämför säkerhetens storlek i förhållande till exponeringen.

EAD är vanligen lika med nominellt utestående belopp för krediter och andra liknande tillgångar i balansräkningen. Derivatinstrument utanför balansräkningen behandlas normalt som i schablonmetoden, och detta innebär att givna omräkningsfaktorer eller tillägg tillämpas.⁷⁸

Det finns två varianter av internratingmetoder, den grundläggande (Foundation IRBA) och den utvecklade (Advanced IRBA). I den grundläggande internratingmetoden måste banken kunna bestämma PD vid beräkning av kapitalkravet. De resterande faktorerna som nämndes ovan fastställs av tillsynsmyndigheten. I den utvecklade internratingmetoden kan banken få tillstånd att också själv uppskatta värdena för LGD och EAD. Motpartsrisken kan dock minskas genom att banken tar säkerhet eller får en garanti från en tredje part. Ytterligare en faktor som påverkar kreditrisken är löptiden på en kredit. I den grundläggande metoden föreslår Baselkommittén att använda en genomsnittlig löptid om tre år. Detta är inget absolut krav. Tillsynsmyndigheter i olika länder har möjlighet att tillåta banker att själva uppskatta löptiden.⁷⁹

Huvudregeln för att få använda sig av grundmetoden är att banken ska ha tillgång till data med minst fem års historik och för den utvecklade metoden krävs data med minst sju års historik. Banken måste även säkerställa fullständighet och tillförlitlighet i processer och system för intern kreditriskmätning, inklusive skattning av faktorerna som påverkar kreditrisken. När det gäller exponeringar mot hushåll ställs särskilda krav avseende risksegmenteringen.⁸⁰

⁷³ LGD = Loss given default.

⁷⁴ EAD = Exposure at default.

⁷⁵ Committee on Banking Supervision (2001) "The New Basel Capital Accord", s. 37.

⁷⁶ BRW_c = Benchmark Risk Weight.

⁷⁷ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 18.

⁷⁸ Ibid, s. 19.

⁷⁹ Ibid, s. 17-18.

⁸⁰ Ibid, s. 20.

3.3.1.2 Marknadsrisk

Det har inte skett någon ändring i beräkning av marknadsrisk.⁸¹ Se de nuvarande kapitaltäckningsreglerna under 3.2.4.

3.3.1.3 Operativ risk

Definitionen av operativ risk enligt Finansinspektionen är risken för direkta förluster till följd av icke ändamålsenliga eller otillräckliga interna rutiner. Dessa risker är bland annat IT-risker, andra tekniska risker, administrativa risker och bedrägerier. Baselkommittén har bedömt att ca 20 procent av det totala kapitalkravet bör avses operativ risk.⁸²

Baselkommittén har lagt fram tre preliminära modeller för beräkning av operativ risk. Dessa kallas för basmodellen (Basic Indicator Approach), schablonmodellen (Standardised Approach) och internmätningssmodellen (Internal Measurement Approach).

Basmodellen

I den preliminära basmodellen tas enbart hänsyn till bankens storlek vid uppskattning av operativ risk. Kommittén föreslår bankerna att använda bruttointäkter som mått på storleken. Anledningen till att använda intäkter och inte balansomsättning som mått på storleken är att det finns verksamhet såsom förmögenhetsförvaltning, värdepappershandel och betalningstjänster som kan exponera banken för operativ risk trots att de inte har tillgångar som är knutna till banken.⁸³

Vid användning av basmodellen räknas kapitalkravet ut genom att ta en fastställd procentenhet, α och multiplicera med bankens bruttointäkter.⁸⁴

Schablonmodellen

I den andra modellen, det vill säga den preliminära schablonmodellen, ska bankernas verksamhet grupperas i ett antal områden med olika riskindikatorer. Denna modell skall bättre spegla bankens riskexponering med tanke på att kapitalkravet grundas på dessa verksamhetsområden med olika riskindikatorer. Baselkommittén har följande förslag på gruppering av verksamheten:⁸⁵

⁸¹ Committee on Banking Supervision (2001) "The New Basel Capital Accord: an explanatory note", s. 3.

⁸² Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 9.

⁸³ Ibid, s. 24.

⁸⁴ Basel Committee on Banking Supervision (2001) "Consultative Document, Operational Risk", s. 6.

⁸⁵ Ibid, s. 6-7.

Business Units	Business Lines	Financial Indicator	Weighting of the business lines
Banking	Retail Banking	Annual Average Assets	17% - 25%
	Commercial Banking	Annual Average Assets	13% - 20%
	Payment and Settlement	Annual Settlement Throughput	12% - 18%

Källa: "Consultative Document, Operational risk", Basel Committee on Banking Supervision (2001), s. 7..

Kapitalkravet för respektive "Business Line" räknas ut genom att multiplicera den finansiella indikatorn med ett β -värde. Varje Business Line har olika β -värden samt indikatorer. Formel för beräkning av kapitalkravet för t.ex. "Retail Banking" kommer att se ut på följande sätt:

$$K_{\text{Retail Banking}} = \beta_{\text{Retail Banking}} * (\text{Annual Average Assets})$$

β -värdet för varje "Business Line" ska vara baserad på 20 procent av "Minimum Regulatory Capital" (MRC). Ekvationen ser ut så här:

$$\beta = \frac{[20 \% \text{ current total MRC } (\$)] * [\text{Business Line Weighting } (\%)]}{\sum \text{Financial indicator for the business line from bank sample } (\$)}$$

Internmättningsmodellen⁸⁶

Den sista preliminära modellen är mer omfattande och banken får använda egna modeller för att mäta operativ risk. I denna modell föreslår Baselkommittén att de operativa riskerna delas in i sex huvudkategorier (Operational loss types). En beräkning av ett underlag för kapitalkrav genomförs för varje riskkategori i vart och ett av de verksamhetsområden (Business lines) där banken är aktiv (maximalt 48 stycken kalkyler)⁸⁷. För varje kombination av operativ risk och verksamhetsområde uppges en exponeringsindikator (Exposure indicator, EI) som ska motsvara den operativ riskexponering i verksamhetsområdet. Ekvationen för kapitalkrav ser ut så här:

$$\text{Required capital} = \sum_i \sum_j [\gamma (i,j) * EI(i,j) * PE(i,j) * LGE(i,j)]$$

EI = Exposure Indicator

PE = Probability of Loss Event

LGE = Loss Given Event

i = Business Line

j = Risk type

y = gamma-värde

⁸⁶ Basel Committee on Banking Supervision (2001) "Consultative Document, Operational Risk", s. 8-9.

⁸⁷ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, s. 24.

För att underlätta för tillsynsmyndigheten, kommer bankerna istället för att lämna ut EL (expected loss) att lämna ut EI, PE och LGE. Med denna information kan tillsynsmyndigheten räkna ut förväntad förlust (EL), genom att multiplicera EI, PE och LGE och sedan göra justeringar för oväntad förlust med hjälp av gamma-värde (γ).

3.3.2 Den andra pelaren – Övervakningsprocessen

Den andra pelaren i förslaget handlar om hur tillsynsmyndigheter skall övervaka att reglerna i den första pelaren efterlevs. Den tillsynsmyndighet som kommer att bli ansvarig i Sverige är Finansinspektionen. Utbyggnaden av reglerna som leder till ökade handlingsmöjligheter för bankerna kommer också att leda till att tillsynsmyndigheterna måste införa nya metoder och rutiner.⁸⁸

Reglerna i den andra pelaren syftar till att säkerställa att bankerna har tillfredställande processer för beräkning av risker och det kapital som därmed är erforderligt. I förslaget betonas att även om tillsynsmyndigheter kommer granska bankers riskbedömning, kommer ansvaret fortsatt ligga på ledningen i bankerna. En annan tanke bakom förslaget är att genom den utökade granskningen skapa en konstruktiv dialog mellan banker och tillsynsmyndigheter.

3.3.2.1 Fyra principer

Förslaget bygger på fyra principer.

Den första principen säger att *"Banks should have a process for assessing their overall capital in relation to their risk profile and a strategy for maintaining their capital levels."*

I processen skall särskild vikt läggas vid att relatera kapitaltäckningen och bankens strategier till riskexponeringen. Här skall även beaktas vilken fas av konjunkturcykeln som banken befinner sig i. Bankerna bör genomföra rigorösa "framtidstest" för att identifiera vilka händelser på kapital och kreditmarknaden som kan påverka banken negativt. Ansvaret för dessa processer vilar dock helt på bankledningen.⁸⁹

Den andra principen innebär att *"Supervisors should review and evaluate banks' internal capital adequacy assessments and strategies, as well as their ability to monitor and ensure their compliance with regulatory capital ratios. Supervisors should take appropriate supervisory action if they are not satisfied with the results of this process."*

När tillsynsmyndigheterna gör sina granskningar bör de ta flera faktorer i beaktande, resultaten av bankens "framtidstest", huruvida banken är förberedd för olika oförutsedda händelser, samt om bankens kapitaltäckning på ett förtroendeingivande sätt är övervakad av

⁸⁸ Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav", s. 15.

⁸⁹ Basel Committee on Banking Supervision (2001) "Consultative Document: Overview of The New Basel Capital Accord", s. 31.

den högsta ledningen. Om detta inte är fallet får tillsynsmyndigheten reagera för att missförhållandena skall kunna rättas till.⁹⁰

Tredje principen säger att ”*Supervisors should expect banks to operate above the minimum regulatory capital ratios and should have the ability to require banks to hold capital in excess of the minimum*”.

Tillsynsmyndigheten får använda sig av så kallade ”*trigger and target capital ratios*” för att kunna säkerställa om banken uppfyller kapitalkraven. Tillsynsmyndigheter i olika länder är tillåtna att sätta högre gränsvärden på kapitaltäckningsmåten, än de som föreslås av Baselkommittén.⁹¹

Fjärde principen innebär att ”*Supervisors should seek to intervene at an early stage to prevent capital from falling below the minimum levels required to support the risk characteristics of a particular bank and should require rapid remedial action if capital is not maintained or restored*”.

Tillsynsmyndigheter bör ta en rad åtgärder i beaktande om de hyser betänkligheter om en bank uppfyller kraven. Bland dessa åtgärder kan nämnas att intensifiera granskningen av banken, restriktioner på utdelning, kräva att banken tar fram och implementerar en plan för att uppnå kapitaltäckningskraven, eller att kräva att banken på något sätt tar in ytterligare kapital.⁹²

3.3.2.2 Krav på redovisningen

För att svara upp till krav på interna arbetsmetoder, kreditriskdämpande metoder och värdepapperisering, är banker tvungna att efterleva regler för redovisning och risk management. Framför allt kommer banker att vara tvungna att redovisa de interna metoder som används för att beräkna den minsta kapitaltäckning som krävs. Det finns flera tänkbara metoder för att redovisa. I förslaget har inte en offentlig redovisning övervägts utan istället föreslås inspektioner på plats, olika former av redovisning eller diskussioner med ledningen.

Detta är nya uppgifter för tillsynsmyndigheterna och de kommer att behöva utbilda sin personal innan den är redo att utföra dessa nya uppgifter. Det kommer att leda till problem i början när det nya förslaget implementeras. Då kommer många banker att vilja byta till de mer sofistikerade metoderna för riskbedömning, vilket kommer leda till att de kräver mycket resurser i form av rådgivning vid införandet. Samtidigt har ingen på tillsynsmyndigheten erfarenhet av dessa frågor varför en flaskhals kan uppstå i det primära skedet av implementeringen.

⁹⁰ Basel Committee on Banking Supervision (2001) ”Consultative Document: Overview of The New Basel Capital Accord”, s. 31.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

3.3.3 Den tredje pelaren – Genomlysning av kapital och risk

Liksom den andra pelaren handlar den tredje pelaren om hur de nya reglerna skall kunna implementeras med bibehållet förtroende för bankerna. Den tredje pelaren fokuserar mer på hur marknadsdisciplin skall kunna skapa den genomlysning av bankers kapital och riskkrävande som krävs som komplement till de nya metoderna i den första pelaren. Den här delen av förslaget är en av de mer omfattande med sina 63 sidor plus olika tillägg.

Baselkommittén anser att de nya informationsgivningsreglerna kommer att vara nödvändiga för att marknadsaktörerna skall kunna bilda sig en uppfattning om bankers förhållande mellan risk och kapital. Kan inte en uppfattning fås om detta är det svårt att bedöma en banks finansiella ställning.⁹³

Genomförandet av dessa regler kan inte ske på samma sätt i alla inblandade länder. Istället finns alternativ för hur de olika tillsynsmyndigheterna skall skapa genomlysningen. Vissa av myndigheterna kan utfärda regleringar medan andra istället väljer rekommendationer. I den tredje pelaren sägs att två effekter skall uppnås, en förstärkning av reglerna, samt en försäkran om att underlåtelse att redovisa leder till konsekvenser. Genomförandet förutspås endast leda till obetydligt ökade kostnader, eftersom all information som redovisas redan finns internt i organisationen. Informationsgivningen är tänkt att bli en del av ledningens rutin, enligt principen *”Banks should have a formal disclosure policy approved by the board of directors. This policy should describe the bank’s objective and strategy for the public disclosure of information on its final condition and performance. In addition, banks should implement a process for assessing the appropriateness of their disclosure, including the frequency of disclosure.”*⁹⁴

Baselkommittén samarbetar med internationella redovisningsorganisationer som IASC för att den vägen harmonisera redovisningsreglerna. Dessutom får reglerna en helt annan auktoritet och genomslagskraft om de är harmoniserade med de internationella redovisningsreglerna.

3.3.3.1 Fyra områden med ökad informationsgivning

I den tredje pelaren kan förslagen delas in i fyra stora delar.⁹⁵

Det första området handlar om hur förslaget skall tillämpas på olika sorters banker. Som exempel kan ges hur olika enheters kapitalbehov eller hur dotterbolag skall behandlas jämfört med enheter som praktiskt är att beakta som dotterbolag, men som är del av moderbolaget.

Det andra området handlar om hur bankers kapital bör redovisas. Här finns regler hur kapital bör klassificeras samt vilken kvalitativ information som erfordras.

Det tredje området handlar om hur de fyra viktigaste riskerna; kredit- marknads- operativ samt ränterisk skall redovisas. Dessa regler är relativt omfattande. Vilka som gäller beror på

⁹³ Basel Committee on Banking Supervision (2001) ”Cultulative Document: Overview of The New Basel Capital Accord”, s. 34.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid, s. 30.

vilken metod som har valts under den första pelaren, den standardiserade eller de mer sofistikerade interna metoderna.

Inom det fjärde området finns regler för hur information om den konsoliderade kapitaltäckningen skall förmedlas. Här bör naturligtvis nyckeltalen finnas med, men även en skriftlig del som handlar om olika scenarion, och hur de påverkar nyckeltalen, efterfrågas.

3.3.3.2 Olika informationskrav

I pelare 3 görs skillnad på banker beroende på deras storlek och komplexitet. Även informationsgivningen är indelad i två former, kärninformation och supplementär information. Anledningen till att indelningen gjorts är att det framkommit önskemål på att inte alla banker ska behöva uppfylla alla krav. Alla banker måste dock redovisa kärninformationen. Den definieras som information som kan ligga till grund för mätning eller beslut av en person som förlitar sig på informationen. Supplementär information är information som hänför sig till en speciell institution eller situation.⁹⁶

Frekvensen på rapporteringen har stor betydelse. För att uppnå marknadsdisciplin kan det vara för sällan att rapportera en gång årligen. Då skulle en stor del av informationen vara obsolet redan vid presentationen och därmed inte utgöra ett fullgott beslutsunderlag. Därför anser kommittén att det skulle vara eftersträvansvärt med redovisning på halvårsbasis.

3.4 Metoder för att bedöma kreditrisk

Alla banker använder någon form av modell för att bedöma vilken risk en viss kredit innebär för banken. Även om många banker har egenutvecklade modeller bygger de oftast på ett antal grundmodeller.

3.4.1 KMV⁹⁷

En modell som ofta används är KMV (**K**ealhofer, **M**cQuown, **V**asicek). KMV är även ett företag, ägt av Moody's som har specialiserat sig på att utveckla kreditriskmodeller⁹⁸. Den härstammar ursprungligen från en modell som skapats av Robert Merton. KMV använder *Expected Default Frequency* (EDF), vilket är en modell som approximerar ett företags konkursrisk. EDF är individuell för varje kredittagare, och är en funktion av kreditagarens kapitalstruktur, vinstens volatilitet i förhållande till tillgångarna, och det innevarande värdet på tillgångarna.

För att kunna göra en bedömning av EDF måste först tillgångarnas värde samt volatiliteten på deras avkastning beräknas. Därefter måste *distance to default* bedömas, vilket görs genom att

⁹⁶ Basel Committee on Banking Supervision (2001) "Consultative Document: Overview of The New Basel Capital Accord", s. 35.

⁹⁷ Kealhofer, S (1995). "Managing default risk in portfolios of derivatives", *Derivative Credit Risk*, Ch. 4. Risk Publications, p. 49-66.

⁹⁸ För mer information se: www.kmv.com.

beräkna antalet standardavvikelser mellan medelvärdet av den sannolika fördelningen av den framtida tillgången och *default point*. *Default point* definieras som summan av alla kortfristiga skulder och hälften av de långsiktiga. Det sista steget är att jämföra *distance to default* med historiska data, som innehåller information om fallissemangsfrekvenser med olika *distance to default*. Genom detta har en sannolikhet för fallissemang räknats ut, vilken kan användas för att bedöma krediter. Modellen kan naturligtvis kalibreras efter behov, för att till exempel att ta hänsyn till olika omvärldsvariabler.

3.4.2 Altmans Z-värde⁹⁹

Altman gjorde redan 1966 en undersökning där han gick igenom 66 företag, av vilka 33 gick i konkurs. Han kom fram till att företagets utveckling kunde spåras i ett antal variabler. I sin undersökning utgick han från 22 olika variabler och eliminerade dem tills han kom fram till följande formel;

$$Z = 0.012X_1 + 0.014X_2 + 0.033X_3 + 0.006X_4 + 0.999X_5$$

X_1 = Rörelsekapital / Balansomslutning

X_2 = Balanserade vinstmedel / Balansomslutning

X_3 = Resultat före räntor och skatt / Balansomslutning

X_4 = Tillgångarnas marknadsvärde / Bokfört värde på totala skulder

X_5 = Försäljning / Balansomslutning

Z = Övergripande index

När Altman använde formeln på sitt urval av företag kunde han fastställa att företag med ett Z-värde på över 2,99 inte gick i konkurs, medan alla som hade ett värde under 1,81 gick i konkurs. Genom att räkna ut Z-värdet för kredittagare kan företags överlevnadsutsikter bedömas.

3.4.3 Value at risk¹⁰⁰

Metoden Value at risk (VaR) är en metod som är tänkt att med en enda siffra summera en hel kreditportföljs totala risk. Denna metod har blivit mycket populär i de flesta former av finansiella institutioner. Beräkningarna som ligger bakom VaR syftar till att komma fram till följande påstående: *Vi är X procent säkra på att vi inte kommer att förlora ett större värde än V under de närmaste N dagarna*. Genom detta påstående besvaras frågan om hur illa det som värst kan bli.

⁹⁹ Altman, Edward I (1983/90) *Corporate Financial Distress*, s.

¹⁰⁰ Hull, John C (2000) *Options, Futures, & Other Derivatives*, s. 342.

3.5 Lagar

Bankers verksamhet i Sverige regleras i huvudsak av två olika lagar, bankrörelselagen och lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar.

Bankrörelselagen reglerar vem som får bedriva bankverksamhet, vilken rättshabilitet de har, hur revisionen skall utföras samt tillsynen.

Lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar reglerar hur kapitalbasen räknas ut och hur olika risker skall kvantifieras. Det är den lagen som till största delen ligger till grund för beskrivningen av de nuvarande kapitaltäckningsreglerna i den här uppsatsen. Lagen omfattar 7 kapitel. Tidigare i uppsatsen har kapitel 1-4 beskrivits.

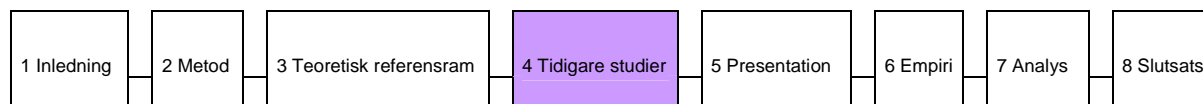
Kapitel 5 behandlar stora exponeringar, vilket endast indirekt har med kapitaltäckning att göra. En stor exponering definieras som en exponering som en bank har mot en kund, eller grupp av kunder med inbördes anknytning, som uppgår till mer än 10 procent av kapitalbasen. Det sammanlagda värdet av de stora exponeringarna får inte överstiga 800 procent av kapitalbasen.¹⁰¹ Gentemot en kund får exponeringen inte överstiga 25 procent av kapitalbasen.

Kapitel 6 och 7 innehåller regler om finansiella företagsgrupper och tillsyn. Då de faller utanför vår avgränsning redogörs inte för dessa i vår uppsats.

¹⁰¹ Lag om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag (1994:2004), 5:3.

4 Tidigare studier

I detta kapitel redogör vi för relevanta tidigare studier som berör kapitaltäckning. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

4.1 “Bad banks” vulnerable under Basel 2, warn bankers”

De föreslagna kapitaltäckningsreglerna kommer att få viktiga konsekvenser, såväl för bankerna som för tillsynsmyndigheterna. Peter Toeman, analytiker på Morgan Stanley Dean Witter, anser att den viktigaste aspekten av Basel II är hur IRB används av de internationella bankerna. Han förväntar sig att kapitalkravet för kreditkortsportföljer kommer att öka för inteckning och kapitalmarknadsportfölj kommer det däremot att sjunka. Han förväntar sig att kapitalkravet kommer variera för företag och hushåll beroende på bankens position.¹⁰²

4.2 ”In the end of capital as we know it”

I rapporten ”In the end of capital as we know it” skrev Paul Sheehan, analytiker på Lehman Brothers banking, med flera att de nya kapitaltäckningsreglerna kommer att sätta press på små och medelstora banker. Det kan leda till att dessa banker slås samman för att kunna klara av pressen. De globala och regionala institutioner som redan har ett robust system kommer dock att gynnas. För banksystem i länder som har hög risk och en medel kreditrating så kan de däremot bli uteslutna ur den internationella marknaden.¹⁰³

4.3 “The new Basel capital accord: making it effective with stronger market discipline”

4.3.1 Oönskade incitament-effekter

I en rapport som behandlar Basel II kritiserar de båda professorerna Wihlborg och Benink förslaget på ett antal punkter. Enligt deras åsikt leder förslaget till oönskade incitament-effekter.

¹⁰² Toeman Peter (2001) “Bad banks’ vulnerable under Basel 2, warn bankers”, FinanceAsia.com, 24 juli 2002.

¹⁰³ Sheehan Paul et al (2001) “In the end of capital as we know it” FinanceAsia.com, 17 juli 2002.

Problemet bottnar i att bankerna explicit eller implicit är skyddade av en statlig bankgaranti som skall skydda insättarnas pengar. Detta förhållande är unikt för bankbranschen. Författarna menar att om garantin inte har en individuell prissättning har bankerna inget incitament att skydda sina krediter med en organisation för riskbedömning. Om riskerna skulle visa sig för stora skyddas de mot förluster av garantin, samtidigt som det större risktagandet ger högre vinster åt aktieägarna. Bankerna har alltså en möjlighet att ägna sig åt ”*regulatory arbitrage*” genom att välja relativt riskfyllda krediter.¹⁰⁴

Genom förslaget att det ska löna sig att mäta riskerna för att få en lägre kapitaltäckning, önskar nu Baselkommittén skapa en utveckling där bankerna belönas för att ha kompetent personal som hanterar riskbedömning. Vid skapandet av de nya riskklasserna uppstår ett dilemma. Om de olika riskklasserna som införs är för få och för breda kommer bankernas riskexpertis att ägna sig åt arbitrage, medan om riskklasserna är för många och för smala kommer det inte att löna sig med riskbedömning då den komparativa fördelen försvinner. Anledningen till att komparativa fördelar går förlorade är att det externt påtvingade riskklasserna inte kräver någon intern kompetens utan alla banker använder samma metoder.¹⁰⁵

4.3.2 Lösningförslag

Lösningen som nu föreslås av Baselkommittén är att antingen tillåta en metod med breda klasser eller två andra metoder där interna bedömningar ligger till grund för kapitaltäckningen. Möjligheten till arbitrage kvarstår även om de nya reglerna implementeras. Eftersom informationen som ligger till grund för kapitaltäckningen inom de interna metoderna är just intern, och inte bygger på verifierbar extern information, är det mycket svårt för en tillsynsmyndighet att kontrollera riktigheten. Här öppnas en möjlighet till ”*gaming and manipulation*” för banker. Betäckningen kan exemplifieras som att en bank använder sin privata information till att placera ett högrisk lån i en lågrisk kategori för att därmed uppnå lägre kapitaltäckning. En undersökning har kommit fram till att bankerna skulle kunna redovisa hälften så stora kreditförlustskvoter, inom en viss rating, jämfört med de interna bedömningarna¹⁰⁶. För att komma till rätta med problemet diskuteras olika former av straff, men det menar författarna inte är ett realistiskt sätt att komma tillrätta med problemet. Detta grundar de på två argument, att det är mycket svårt att bevisa att banker har gjort systematiska ”felbedömningar”, samt att straffen oftast skulle utdömas banker som redan befinner sig i finansiella bekymmer.¹⁰⁷

EU-kommissionen och Baselkommittén har insett problemen och har därför tagit med den tredje pelaren i förslaget. Den skall genom ökad marknadsdisciplin och övervakning omöjliggöra ”*gaming and manipulation*”. Genom ökat samarbete mellan banker och tillsynsmyndighet önskas informationsasymmetrier mellan dessa aktörer motverkas. Författarna menar att det inte finns några garantier för att detta mål uppnås, däremot menar de att sannolikheten för att någon av marknadens aktörer upptäcker felredovisade krediter ökar.

¹⁰⁴ Wihlborg & Benink (2001) ”The new Basel capital accord: making it effective with stronger market discipline”, s. 4.

¹⁰⁵ Ibid, s. 5.

¹⁰⁶ Carey & Hrycay (2000) ”Parameterizing credit risk models with rating data”.

¹⁰⁷ Wihlborg & Benink (2001) ”The new Basel capital accord: making it effective with stronger market discipline”, s. 6.

Det finns två ytterligare problem med marknadsdisciplin. Det kräver förutom att information finns tillgänglig, att mottagarna av informationen kan värdera den samt kan se till att negativ information får konsekvenser för den som lämnat den. Dessutom anser författarna att en aspekt glömts bort när Baselkommittén förlitat sig på att endast ytterligare informationsgivning skall ge marknadsdisciplin. Nämligen att mängden information samt dess relevans beror på vilka incitament som finns hos de som skall tillägna sig informationen samt hos dem som producerar den.

Wihlborg och Benink framför ett sätt att skapa marknadsdisciplin som inte tas upp i Basel II förslaget. De föreslår en indirekt metod där banker tvingas att ge ut en del av sina lån som oförsäkrade lån. De räntor som uppstår på dessa lån kan sedan bli vägledande för marknadens aktörer och därigenom skapa marknadsdisciplin. Den del som ges ut som oförsäkrade lån får dock inte vara så stor att konkurskostnader kan förväntas uppstå.

4.4 ”Svenska Bankföreningen – Position Paper”

Bankföreningen har 39 svenska och utländska medlemmar som är verksamma inom olika delar av bankbranschen. Dess uppgift är att verka för en sund utveckling inom det svenska bankväsendet. Uppgiften innefattar bland annat att verka som remissinstans och förhandlingspartner, vara samarbetsorgan för medlemmarna i gemensamma frågor, informera medlemmar och utomstående om aktuella spörsmål samt representera de svenska bankerna internationellt. Föreningen har 27 anställda i fyra avdelningar.¹⁰⁸

Den 30 maj publicerade Svenska Bankföreningen en skrift där den diskuterade det i januari 2001 publicerade förslaget till nya kapitaltäckningsregler från kommittén i Basel. Skriften innehåller kritik och förslag till lösningar ur ett allmänt perspektiv samt ur ett svenskt perspektiv. De ämnen som tas upp är framförallt vad som skall krävas för lån med fastigheter som säkerhet, hur exponering och risk skall mätas i de olika modellerna samt om modellerna för att mäta operativ risk är realistiska.

4.4.1 Lån med fastighet som säkerhet

I förslaget sägs att lån med privata fastigheter som säkerhet, skall ha ett kapitaltäckningskrav på minst 50 procent (av 8 procent). Kommersiella fastigheter kan under ”*exceptional circumstances*” också ha endast 50 procent, annars gäller 100 procent kapitaltäckning. Svenska Bankföreningen anser att kapitaltäckningen i dessa fall är för hög. De motiverar detta med att de svenska förlusterna på lån med privat fastighet som säkerhet har varit endast 0,1 procent under de senaste åren. Även lån med kommersiella fastigheter som säkerhet har från att ha upplevt stora förluster i början av 1990-talet nu istället närmast sig förlustsiffrorna för privata fastigheter. Därför föreslår de istället att privatfastigheter skall ha en kapitaltäckning på 40 procent, medan lån med kommersiella fastigheter som säkerhet skall ha 50 procent.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Svenska Bankföreningen (2001) ”Position Paper 30 May, 2001”.

¹⁰⁹ Ibid, s. 5.

4.4.2 Operativ risk

Svenska Bankföreningen är positiv till de kommande reglerna om operativ risk då de, om rätt utformade, ger banker incitament att utveckla sitt arbete inom detta område. De är dock oroade över att steget mellan den standardiserade modellen till den interna mätmetoden är för stort. Genom att steget mellan de båda modellerna är för stort kommer många banker inte att övergå till den mer avancerade metoden.

För att råda bot på detta föreslås istället att den standardiserade metoden kompletteras med en mer avancerad version. Denna version skall innehålla en kvalitetsfaktor, en diversifikationsfaktor samt operativ riskminskning.

Kvalitetsfaktorn skall vara tillsynsmyndighetens uppfattning om bankens totala operativa risk, och beroende på hur banken bedöms skall det vara möjligt att straffa eller belöna. Om detta förslag antas av Baselkommittén måste motsvarande regler inom andra pelaren ses över.

Olika avdelningars operativa risk inom en bank har låg korrelation. Därför borde en diversifikation av riskerna belönas, och om den belönas kan det vara ett incitament för banker att använda den interna metoden.

Med operativ riskminskning menas till exempel försäkringar vars ingående även borde speglas i lägre operativ risk.¹¹⁰

Vad gäller den interna metoden anser Bankföreningen att det inte räcker att endast beakta interna mätningar utan även extern information måste användas. Argumentet för detta är att operativ risk inte kan bedömas på samma sätt som marknads- och kreditrisk. För dessa risker har bankerna tillgång till intern information, medan operativ risk inte bygger på transaktioner. Därför föreslås istället att risken inte bedöms endast efter egen data utan tillsammans med extern data.

Det kapitalkrav på 20 procent som föreslagits menar Svenska Bankföreningen är för högt. Deras argument för detta är att ”strategic and reputational risk” inte skall tas med i beräkningarna, och om dessa tas bort kommer en lägre procentsats att erhållas. För att 20 procent är en för hög procentsats finns inga empiriska bevis, och det är därför viktigt att uppföljningar görs efter några år för att kunna göra bättre bedömningar.¹¹¹

4.4.3 Andra pelaren

I den tredje principen sägs att tillsynsmyndigheten skall beakta var i konjunkturcykeln som samhället för tillfället befinner sig. Det kritiserar av Bankföreningen eftersom det skulle kunna betyda att tillsynsmyndigheten gör olika bedömningar vid olika tidpunkter. Det skulle kunna motverka hela syftet med kapitaltäckningsregler och även öka konjunktursvängningarna.

¹¹⁰ Svenska Bankföreningen (2001) “Position Paper 30 May, 2001”, s. 18.

¹¹¹ Ibid, s. 17.

4.5 “Quantitative Impact study 2.5”¹¹²

I april 2001 inledde Baselkommittén Quantitative Impact study 2 (QIS 2). Den involverade ett spektrum av banker, både inom och utom G10. Målet med undersökningen var att samla information för att kunna bedöma vilken inverkan de i januari 2001 föreslagna reglerna skulle få.

Resultatet som erhöles visade att de kommande reglerna skulle leda till ökad kapitaltäckning. Bankerna kom fram till att den grundläggande internmetoden (foundation) skulle ge 14 procent högre kapitaltäckning, om dessutom operativ risk beaktades blev kapitalkravet 24 procent högre jämfört med de nuvarande reglerna.¹¹³

Resultatet av QIS 2 var inte tillfredställande eftersom Baselkommittén hade för avsikt att förslaget generellt skulle leda till sänkta kapitaltäckningskrav. De tog därför fram förslag till möjliga förbättringar, och bad bankerna genomföra ett nytt test, Quantitative Impact study 2.5 (QIS 2.5), för att se vilka inverkningsförbättringarna skulle ha på bankernas portföljer.

Förbättringarna innehöll bland annat större beaktande av säkerheter, förändring i bedömningen av riskdämpande tekniker och förändrade riskvikt funktioner för olika portföljer.¹¹⁴

4.5.1 Resultat av QIS 2.5

I undersökningen deltog 38 banker, av vilka 35 hade deltagit i QIS 2. Resultatet som erhöles visade att kapitalkravet som härstammade från kreditrisk minskade med 8 procent medan det sammanlagda kapitalkravet ökade med 2 procent. Vid en uppdelning av bankerna visar det sig att 24 banker redovisade ökat kapitalkrav medan 14 banker redovisade minskat. Bland dessa banker var den största redovisade ökningen 52 procent medan den största minskningen var 35 procent.¹¹⁵

Om bankernas portföljer delas upp fås ett resultat som redovisas i tabell 1¹¹⁶ nedan. Där framgår tydligt att de portföljer som kraftigast minskar bankernas kapitalkrav är företags och hushållsportföljerna. Tabellen visar även att företagsportföljen står för oproportionerligt stor del av kapitaltäckningen samt att de föreslagna förändringarna främst har sänkt kapitalkravet just för denna portfölj.

¹¹² Hela avsnittet bygger på Basel Committee on Banking Supervision ”Results of Quantitative Impact study 2.5”, [Http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf](http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf).

¹¹³ a.a. s. 1.

¹¹⁴ a.a. s. 1.

¹¹⁵ a.a. s. 3.

¹¹⁶ Corporate=Företag, Sovereign=Staten, Interbank=Andra banker, Retail=Hushåll.

Table 1: Relative contribution of each portfolio to overall change in capital requirements under the IRB foundation (using the possible modifications under consideration)

Portfolio	% of Assets	% of Current capital requirements	% Change under IRB foundation	Relative contribution* in QIS 2.5	Relative Contribution* in QIS 2
Corporate	47%	65%	-7%	-4%	14%
Sovereign	10%	1%	215%	2%	3%
Interbank	21%	8%	47%	4%	4%
Retail	22%	26%	-37%	-9%	-7%
Overall				-8%	14%

*Increase/reduction relative to total current requirements, subject to rounding.

QIS 2.5 gav Baselkommittén detaljerad information om bankers säkerheter och dess inverkan på kapitaltäckningskraven. Resultatet finns redovisat i tabell 2. Generellt kan sägas att förutom interbankportföljen har bankerna till största delen portföljer utan säkerhet. Resultatets exakthet kan dock ifrågasättas då svaren varierar mellan olika banker. Framförallt finns skillnader mellan hur stora exponeringar som var utan säkerhet, samt vilken typ av säkerhet som används.¹¹⁷

Table 2 – G10 average percentage of collateralised drawn exposures for each portfolio

Country	Unsecured	Physical collateral	Receivables	Commercial real estate	Residential real estate	Financial collateral
Corporate (large)	77%	5%	4%	3%	0%	10%
Corporate (SME)	67%	8%	5%	11%	4%	5%
Sovereign	85%	8%	0%	0%	0%	7%
Interbank	82%	2%	0%	0%	0%	16%

4.5.2 Baselkommitténs fortsatta verksamhet

I oktober 2002, planerar Baselkommittén att genomföra QIS 3. I denna undersökning kommer ytterligare förslag att testas, men här kommer en mer detaljerad uppdelning i olika typer av banker att göras, dessutom kommer alla tre kreditriskmetoderna att prövas.

Efter att QIS 3 har utvärderats kommer ett tredje, omarbetat förslag att presenteras under år 2003.

¹¹⁷ A.a. s. 4, 5.

4.6 Sammanfattning av tidigare studier

Tidigare studier på området visar att de nya kapitaltäckningsreglerna kommer att få viktiga konsekvenser såväl för bankerna som för tillsynsmyndigheterna.¹¹⁸ Det förutsägs att kapitalkravet kommer att variera beroende på kredittagande företag, samt att de nya reglerna kommer att sätta press på de små och medelstora bankerna. Det sistnämnda förutspås kunna leda till att dessa banker slås samman. Vidare spås att institutioner som redan har robusta system kommer att gynnas samt att länder med hög risk och en medel kreditrating kan bli uteslutna ur den internationella marknaden.¹¹⁹

Kapitaltäckningsreglerna är en del i de åtgärder som har vidtagits för att förhindra bankernas arbitragemöjligheter. Detta ska enligt de kommande reglerna uppnås genom ökad marknadsdisciplin och övervakning. Kritik har riktats mot reglerna då det påstås att möjligheter till arbitrage kvarstår. Istället föreslås en metod som inte tas upp i Basel II. Den går ut på att man skapar marknadsdisciplin genom en indirekt metod där banker tvingas att ge ut en del av sina lån som oförsäkrade lån, det vill säga lån som inte täcks av statens bankgaranti. De räntor som uppstår på dessa lån kan sedan bli vägledande för marknadens aktörer och därigenom skapa marknadsdisciplin. Den del som ges ut som oförsäkrade lån får dock inte vara så stor att konkurskostnader kan förväntas uppstå.¹²⁰

Svenska Bankföreningen kommenterar de kommande reglerna med att den föreslagna kapitaltäckningsgraden för lån med fastigheter som säkerhet är för hög. De är positiva till reglerna om operativ risk då de, om rätt utformade, ger bankerna incitament att utveckla sitt samarbete inom detta område. Bankföreningen är oroad för att steget är för långt mellan den standardiserade modellen till den interna modellen, vilket kan leda till att många banker inte övergår till den avancerade modellen. De föreslår därför att den standardiserade modellen kompletteras med en mer avancerad version.¹²¹

Vidare menar Bankföreningen att vid den interna metoden räcker inte interna mätningar utan även extern information måste användas vid bedömning av operativ risk, samt att det föreslagna kapitalkravet på 20 procent är för högt. De visar även oro för att kapitaltäckningsreglerna kan öka de framtida konjunktursvängningarna.¹²²

Baselkommittén inledde i april 2001 sin undersökning Quantitative Impact study 2 (QIS 2). Tanken med QIS 2 var att samla information för att kunna bedöma vilken inverkan de i januari 2001 föreslagna kapitaltäckningsreglerna skulle få. Resultatet i undersökningen var inte tillfredsställande och man beslutade sig för att genomföra ytterligare ett test, QIS 2.5. Resultaten av QIS 2.5 var mer tillförlitliga och visade tydligt på att de portföljer som kraftigast minskar bankernas kapitalkrav är företags och hushållsportföljerna.¹²³

¹¹⁸ Toeman Peter (2001) "Bad banks' vulnerable under Basel 2, warn bankers", FinanceAsia.com, 24 juli 2001

¹¹⁹ Sheehan Paul et al, In the end of capital as we know it, FinanceAsia.com, 17 juli 2001.

¹²⁰ Wihlborg & Benink (2001) "The new Basel capital accord: making it effective with stronger market discipline".

¹²¹ Svenska Bankföreningen (2001) "Position Paper 30 May, 2001".

¹²² Ibid.

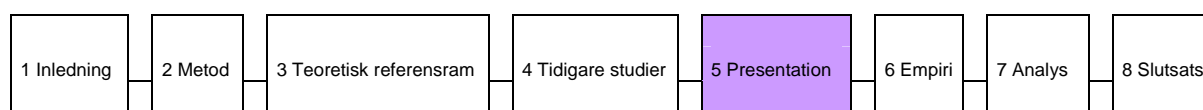
¹²³ Basel Committee on Banking Supervision "Results of Quantitative Impact study 2.5", [Http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf](http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf).

Baselkommittén kommer att göra en mer utvecklad och detaljerad undersökning, QIS 3, där alla tre kreditriskmetoderna kommer att provas. Denna planerar de att genomföra i oktober 2002. Efter utvärdering kommer sedan år 2003 ett tredje, omarbetat förslag att presenteras.¹²⁴

¹²⁴ Basel Committee on Banking Supervision "Results of Quantitative Impact study 2.5",
[Http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf](http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf).

5 Presentation av bankmarknadens huvudaktörer

I detta kapitel ges en kort presentation av de fyra bankerna som behandlats i vår uppsats. Först presenteras Föreningssparbanken, därefter Nordea, SEB och Svenska Handelsbanken. Kapitlet avslutas med en kort redogörelse för Finansinspektionens roll i Sverige i allmänhet och Baselreglerna i synnerhet.

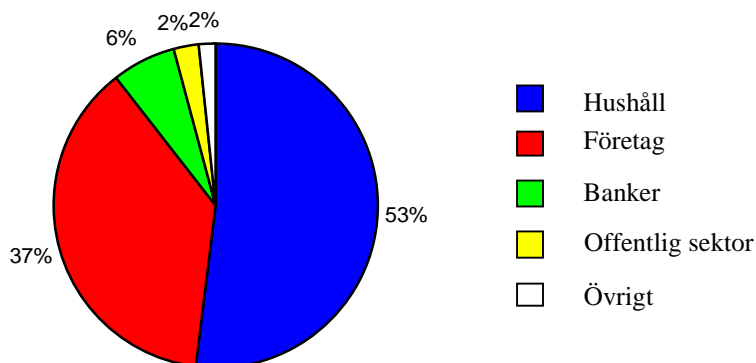

5.1 Föreningssparbanken

1820 bildades den första Sparbanken och den första Föreningsbanken bildades 1915. Den nuvarande Föreningssparbanken är ett resultat av fusionen 1997, mellan Sparbanken Sverige och Föreningsbanken. Sparbanksidén fick i början ett snabbt fäste i Sverige och som mest fanns det 498 sparbanker i landet år 1928. Sedan började de att slå sig samman för att bli starkare. Då Sparbanken Sverige bildades 1992 valde närmare 90 sparbanker att fortsätta vara fristående banker och istället samarbeta med Sparbanken Sverige.¹²⁵

Föreningsbanken hade sitt ursprung i jordbrukskassorna. Jordbrukskassornas mål var att tillgodose jordbrukets växande kapitalbehov. 1915 bildades den första jordbrukskassan i Västerhaninge utanför Stockholm. Föreningsbankerna ombildades 1992 till ett sammanhållet bankaktiebolag. Det fanns då drygt 350 lokala Föreningsbanker. Då Föreningssparbanken bildades 1997 förvärvade i de flesta fall de fristående sparbankerna Föreningsbankens kontorsrörelse på sin ort.¹²⁶

Föreningssparbankens kreditportfölj ser ut enligt följande år 2001¹²⁷:

¹²⁵ Föreningssparbankens årsredovisning 1999, s. 10.

¹²⁶ www.foreningssparbanken.se, "Bankens historia", 19 maj, 2002.

¹²⁷ Föreningssparbanken årsredovisning 2001, s. 35.

Kapitaltäckningsgraden, som beräknas för den finansiella företagsgruppen, uppgick den 31 december 2001 till 11,3 procent, varav primärkapitalrelationen var 7,1 procent. Marknadsriskernas andel av den totala kapitaltäckningsgraden var 0,7 procentenheter¹²⁸

Kapitaltäckning (miljarder SEK)

31 december	2001	2002
Kapitalbas	62	55
Varav Primärkapital	39	35
Riskvägt belopp	548	509
Kapitaltäckningsgrad, %	11,3	10,8
Primärkapitalrelation, %	7,1	6,9

Källa: FSB årsredovisning 2001, s11.

5.1.1 Kreditrisker

Den centrala kreditfunktionen har ett samordnings- och uppföljningsansvar för kreditverksamheten i koncernen. I uppföljningsrollen ingår aktiv utvärdering samt vid behov initiering av åtgärder i samråd med berörd enhet. Den centrala kreditfunktionen och affärsverksamheten är inte underställda varandra.

I Föreningssparbanken är det en genomgående princip att alla kreditbeslut fattas av minst två personer eller för mindre krediter av en person med stöd av ett IT-baserat bedömningssystem. Över en viss nivå blir samtliga företagskreditengagemang föremål för internrating, där engagemanget klassificeras utifrån bedömning av säkerheternas kvalitet och kredittagarens betalningsförmåga.¹²⁹

5.1.2 Finansiella risker

Föreningssparbanken säger sig eftersträva en låg riskprofil med begränsade risker på de finansiella marknaderna. I bankens handel med finansiella produkter ska risk vägas mot förväntad avkastning.

De finansiella risker som behandlas i finanspolicyn är marknadsrisker samt likviditetsrisk. Därutöver behandlas motpartsrisker i icke standardiserade derivatkontrakt (OTC-derivat) vilka är relaterade till marknadsrisker och avvecklingsrisker.

En viktig utgångspunkt för koncernens riskhantering är att den risktagande enheten ansvarar för kontrollen och den löpande uppföljningen av samtliga förekommande risker. Inom bankens

¹²⁸ Föreningssparbankens årsredovisning 2001, s. 11.

¹²⁹ Ibid, s. 79-80.

enheter, vilka exponeras för risk, finns lokala riskkontrollfunktioner som ansvarar för löpande uppföljning och sammanställning av finansiella risker.¹³⁰

5.1.3 Marknadsrisker

Med marknadsrisker avser Föreningssparbanken risken för att förändringar i räntor, valuta- samt aktiekurser leder till att nettot av bankens tillgångar och skulder, inklusive derivat, faller i värde. Huvudsakligen kontrolleras marknadsrisker genom daglig uppföljning av såväl riskexponeringar mot uppsatta limiter som löpande analys av utestående positioner.

Limiterna för ränterisk utgår ifrån känslighetsmått, baserat på ränterörelser i enskilda valutor. Valutakursriskexponering begränsas och kontrolleras genom begränsning av innehav i en enskild valuta samt på aggregerad nivå. Man har även specifika mått för begränsning av optionsrelaterad risk.

För aktiekursriskexponering är limiter baserade på känslighetsmått för aktiekursrörelser. Ett komplement till dessa känslighetsmått är att de utför löpande scenario- och stresstester för utökad analys av positionernas förlustrisk vid olika rörelser i underliggande riskfaktorer såväl som dessas förväntade volatilitet.¹³¹

5.1.4 Likviditetsrisker

Likviditetsrisker uppstår då förfallostrukturen för kassaflöden från tillgångar och skulder inklusive derivat ej sammanfaller. Risken är att bankens betalningsåtaganden ej kan fullgöras eller att finansieringskostnaden ökar på grund av betydande behov av finansiering en enskild dag. Koncernens likviditetslimiter sätter gränser för hur stora sammanlagda nettoutflöden av betalningsmedel som koncernens positioner får resultera i, såväl under de närmaste dagarna som under längre tidsperioder.¹³²

5.1.5 Operativa risker

Föreningssparbanken definierar operativ risk som risken för förluster till följd av icke ändamålsenliga eller otillräckliga interna rutiner, mänskliga fel och felaktiga system eller till följd av yttre händelse. De har ett system som visar på hur ansvaret för de operativa riskerna är uppdelat. Styrelsen är ytterst ansvarig.

I alla delar av koncernens verksamhet återfinns operativa risker och riskerna fördelas över ett brett spektrum. För att undvika större och oväntade och riskutfall genomförs särskilda risk- och sårbarhetsanalyser kompletterade med beredskapsplanering.¹³³

¹³⁰ Föreningssparbankens årsredovisning 2001, s 79-80.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

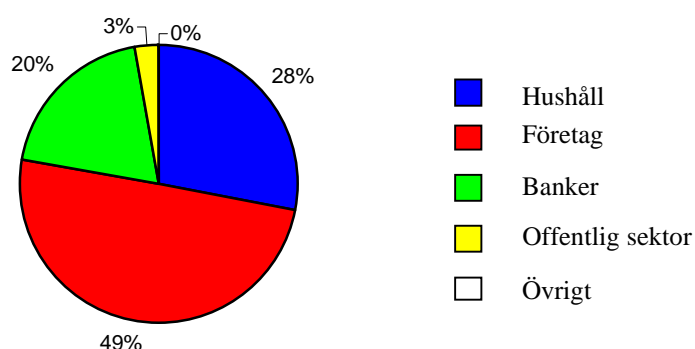
¹³³ Ibid.

5.2 Nordea

I Norden och Östersjöregionen bedriver Nordea verksamhet inom fyra affärsområden: Retail Banking, Asset Management & Life, Corporate and Institutional Banking och General Insurance.¹³⁴

Nordea har sedan den 3 december 2001 samma namn i samtliga bankrelaterade verksamheter i koncernen. Nordeas aktie är noterad på börserna i Stockholm, Köpenhamn och Helsingfors.¹³⁵

Nordeas kreditportfölj ser ut enligt följande år 2001:

Källa: Nordeas årsredovisning 2001 s. 6.

Koncernen Nordeas kapitaltäckningsgrad var 2001 10,4 procent och 2000 11,7 procent (se tabell nedan) och banken har enligt Standard & Poor's en kreditrating på A+ i december 2001.¹³⁶

Kapitaltäckning Nordea (miljarder SEK)

31 december	2001	2000
Kapitalbas	37,1	36,7
Varav primärt kapital	24,0	22,3
Riskvägt belopp	358,7	313,3
Kapitaltäckningsgrad, %	10,4	11,7
Primärkapitalrelation, %	6,7	7,1

¹³⁴ Nordea, "Verksamheten under 2001", s. 2.

¹³⁵ www.nordea.se, "Om banken", 25 maj 2002.

¹³⁶ Nordeas årsredovisning 2001, s. 6.

Det är Nordea Bank Sveriges styrelse som är ytterst ansvarig för att begränsa och följa upp koncernens risker. De har följande operativa mål som omfattar restriktioner för riskexponeringen och bestämmer ramen för verksamheten:¹³⁷

- Under en konjunkturcykel får genomsnittlig kreditförlust inte överstiga 0,4 procent av kredit- och garantiportföljen.
- Investmentrisken (marknadsrisken relaterad till investmentaktiviteter) får inte leda till att ackumulerade förluster i “investment earnings” någon gång under ett kalenderår överstiger ett kvartals normala intäkter.
- Operativa risker skall med rimliga kostnader hållas på hanterbara nivåer

5.2.1 Kreditrisker

Nordea definierar kreditrisk som risken att koncernens motpart ej fullgör sina avtalsförpliktelser samt att eventuella säkerheter ej täcker koncernens fordran. Kreditrisk uppstår vid olika former av utlåning samt vid handel med finansiella instrument. Riskbegränsning skapas främst genom att kvalitet och disciplin upprätthålls i kreditprocessen.¹³⁸

5.2.2 Riskhantering och kontroll

Nordea har en särskild beslutsprocess för fastställande av kreditlimiter. För att kreditrisken ska begränsas så beslutas för de flesta engagemang om en kundlimit där villkoren för kreditgivning fastställs. Begränsning av kreditrisker sker även genom limitering av enskilda branschsektorer. En kundansvarig är utsedd för varje kundengagemang, som ansvarar för att krediten är anpassad till kundens återbetalningsförmåga. Kontroll av kreditrisken sker dels genom uppföljning av att kunden efterlever ingångna avtal. Då banken bedömer det sannolikt att en fordran inte kommer att bli fullt betald endera från kunden, pantsatta säkerheter eller annan källa anses fordran osäker.¹³⁹

5.2.3 Marknadsrisker

Inom Nordea Bank Sverige så definieras marknadsrisk som potentiell förlust i form av minskat marknadsvärde till följd av fluktuationer på marknaderna avseende räntor, valutor, aktier och råvaror. Marknadsrisken delas alltså upp i ränte-, valuta-, aktie- och råvarurisker.

Marknadsrisker mäts med Value at Risk (VaR) (se 3.4.3.), olika standardiserade känslighetsmått, olika kombinerade scenariosimuleringar samt stresstest. Exponering för ränterisk uppstår då det föreligger obalanser i räntestrukturen mellan tillgångar och skulder samt motsvarande utombalansposter.¹⁴⁰

¹³⁷ Nordeas årsredovisning 2001, s. 8-9.

¹³⁸ Ibid, s. 7.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid, s. 8.

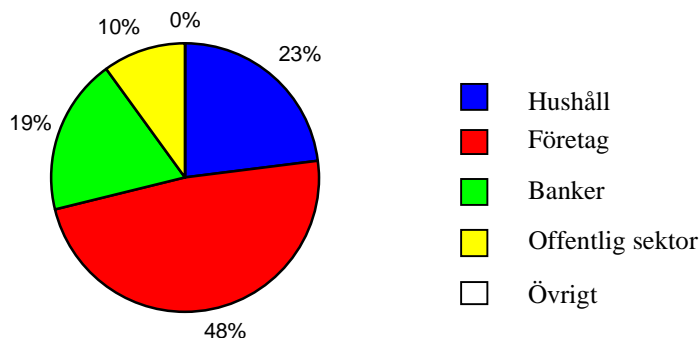
5.2.4 Operativa risker

Operativ risk definieras av Nordea Bank Sverige som risken för förluster, inklusive skadat anseende, orsakade av otillräckliga eller försummade interna processer och kontrollrutiner eller av externa händelser och förbindelser som påverkar verksamheten. Eftersom finansiella tjänster främst omfattar bearbetning av information så lägger Nordea stor vikt vid informationssäkerheten, åtkomstkontroll i processerna. Man har beredskapsplanering och ökad handlingsberedskap för krishantering, vilket är viktiga åtgärder när det gäller hanteringen av större incidenter.¹⁴¹

5.3 SEB

SEB är en nordeuropeisk finansiell bankgrupp med 20 700 anställda på 675 kontor i Sverige, Tyskland, Baltikum. Totalt har koncernen 4 miljoner kunder och en balansomslutning på 1163 miljarder SEK.^{142 143}

SEB:s kreditportfölj ser ut enligt följande år 2001:

Källa: SEB årsredovisning s. 6-7.

Banken har en portföljmässig syn på risker, där risknivån delas upp för olika divisioner och risker. Divisionerna tilldelas riskbaserat kapital, beroende på kapitalbehov. Varje division har sedan fullständigt ansvar att inom dessa koncernövergripande riktlinjer, tillse att riskerna inom deras affärsområde hanteras och kontrolleras tillfredställande.

Internt använder SEB en riskkapitalmodell som de kallar Capital at Risk, CAR. Modellen används för att beräkna det kapital, det ekonomiska kapitalet, som behövs för att driva verksamheten samt fungera som buffert mot oväntade förluster. Modellen används för att räkna ut alla de risker som banken är exponerad mot.

¹⁴¹ Nordeas årsredovisning 2001, s. 9.

¹⁴² Per 31 december 2001.

¹⁴³ SEB årsredovisning 2001, s. 6.

De genomsnittliga kostnaderna för rimligen förväntade kreditförluster anses vara en operativ kostnad som korrekt prissatta transaktioner skall täcka. Riskkapitalbehovet skall täcka de oväntade förluster som uppstår utöver de kalkylerade. SEB har valt att gardera sig på 99.97 procent nivå vilket motsvarar en AA-rating. I modellen tas hänsyn till de diversifikationseffekter som uppstår, eftersom det är osannolikt att förluster uppstår i alla divisioner samtidigt. Risknivåerna summeras i följande tabell:¹⁴⁴

31 december	2001	2000
Marknadsrisk	5	3
Kreditrisk	34	32
Försäkringsrisk	6	5
Operativ och affärsrisk	8	9
Diversifiering	-14	-13
Koncernens CAR	39	36

(Miljarder SEK)

Risker definieras generellt av SEB som ”*möjligheten av negativ avvikelse från ett förväntat ekonomiskt resultat*”. Riskerna delas upp i sex olika risker; kreditrisk, marknadsrisk, försäkringsrisk, operativ risk, affärsrisk samt likviditetsrisk. Här skall dock endast de för Basel reglerna relevanta riskerna behandlas.

5.3.1 Kreditrisk

Kreditrisken är bankens största risk, och utgörs av risken för att företag, banker, offentliga institutioner och privatpersoner inte kan fullgöra sina fordringar. Varje kund får sig tillskrivit en global limit som utgör den maximala exponering som banken kan tänka sig ha mot kunden.

SEB har utvecklat en statistisk modell för bedömning av kreditrisker. Modellen syftar till att bedöma oförutsedda förluster och utgår från att kreditrisken kan härledas ur tre komponenter.

1. Sannolikhet för fallissemang. Kunder klassificeras enligt en skala som är avstämd mot internationella ratinginstitut.
2. Exponeringens storlek i händelse av fallissemang. Exponeringen mäts antingen nominellt eller med hjälp av marknadsvärde.
3. Bedömning av hur mycket SEB kan erhålla av utestående fordringar hos företag som klassificeras som nödlidande. Bedömningen grundas på fakta om transaktionen samt interna och externa historiska data.

¹⁴⁴ De ovanstående styckena är hämtade från SEB årsredovisning 2001 s. 38-39.

5.3.2 Marknadsrisk

Marknadsrisk härrör från risken för förlust beroende på förändringar av räntor, valuta och aktiekurser. För att mäta den samlade marknadsrisken används Value at Risk (VaR). Modellen kan hantera olika typer av risker samt tar hänsyn till de diversifieringseffekter som finns mellan valutor, börser och räntemarknader. Inom banken utförs regelbundet olika stresstester och scenarioanalyser för att kontrollera modellens riktighet.

5.3.3 Operativa risker

Operativ risk kan enligt SEB delas in i extern och intern risk. Den externa risken kan exemplifieras som naturkatastrofer eller extern brottslighet. Intern risk är interna faktorer som datafel, bristande intern kontroll, bedrägerier. Dessa risker försöker SEB minska genom att utarbeta policies och rutiner.

Beräkningen av den operativa risken sker genom statistiska metoder. Metoden baseras på inträffade operativa förluster på global basis i finansindustrin. Sedan tas hänsyn till divisionens egen riskhantering genom en självvärdering.¹⁴⁵

5.3.4 Basel II

SEB anser preliminärt att internratingmodellen ger dem lägre kapitalkrav för hushålls- och storföretagsverksamheten, däremot väntas kapitalkraven för krediter till små och medelstora företag öka. Vidare anser SEB att förslagen till nya regler ligger väl i linje med de metoder, baserade på ekonomiskt kapital, som redan idag används inom banken. Dock vill ingen informera om den totala effekten som de kommande reglerna ger.¹⁴⁶

31 december	2001
Kapitalbas	54,37
Varav primärt kapital	38,68
Riskvägt belopp	501,45
Kapitaltäckningsgrad, %	10,84
Primärkapitalrelation, %	7,71

(Miljarder SEK)

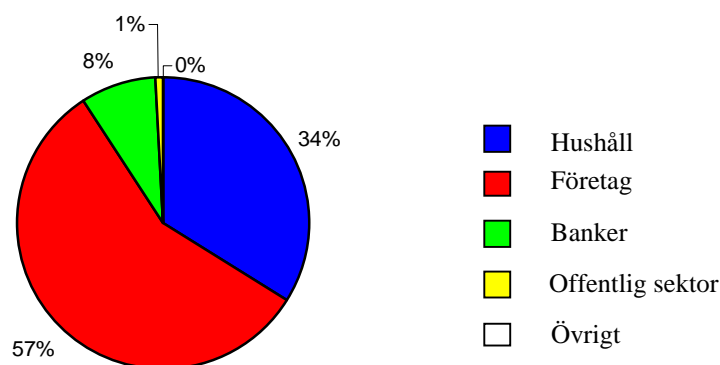
¹⁴⁵ Styckena om risk är hämtade från SEB årsredovisning 2001 s. 40-41.

¹⁴⁶ SEB årsredovisning 2001, s. 35.

5.4 Svenska Handelsbanken

Svenska Handelsbanken (SHB) är en av de största bankerna i Sverige med en lång historik bakom sig. Banken grundades år 1871 i Stockholm med tolv anställda. Idag är den en universalbank med 458 kontor i Sverige och 87 i Norden. 1901 introducerades banken på börsen och har december 2001 ett börsvärde på 106 mdkr.¹⁴⁷ Banken har en mycket decentraliserad policy i sin affärsverksamhet. Det övergripande mål för SHB är att ha en högre lönsamhet än ett vägt genomsnitt för övriga börsnoterade nordiska banker. Rörelseresultatet för 2001 uppgick till 11 208 mkr och kapitaltäckningsgraden var 9,9 procent. Banken har enligt Standard & Poor's en kreditrating med A+ och har blivit utnämnd till årets bank av tidskriften Privata Affärer år 2001.¹⁴⁸

Handelsbankens kreditportfölj ser ut enligt följande år 2001:

Källa: Handelsbankens årsredovisning 2001, sid. 23

5.4.1 Kreditrisker

Som i de andra bankerna utsätter SHB för kreditrisker och finansiella risker. Kreditrisken uppstår vid utlåning och garantigivning. Verksamhetens kreditförlust av utlåning var 0,02 procent för år 2001. För att minimera kreditrisken gör banken en limithandling för samtliga engagemang som överstiger 1 mkr och vid bostadsfinansiering över 3 mkr. Idag är det över 25 000 kunder som klassas som limitkunder hos banken. Som underlag för ett limitbeslut gör banken först en så kallad affärsbedömning. Den görs minst en gång per år för respektive limitkunder och den består av en beskrivning av kundens verksamhet, analys av redovisningen och en bedömning av företagets framtidsutsikter. Därefter görs en bedömning av kreditrisken i bankens engagemang. Därvid analyseras kundens återbetalningsförmåga och klassas med ett internt kreditriskindex, vilket banken har använt i mer än tjugo år.¹⁴⁹

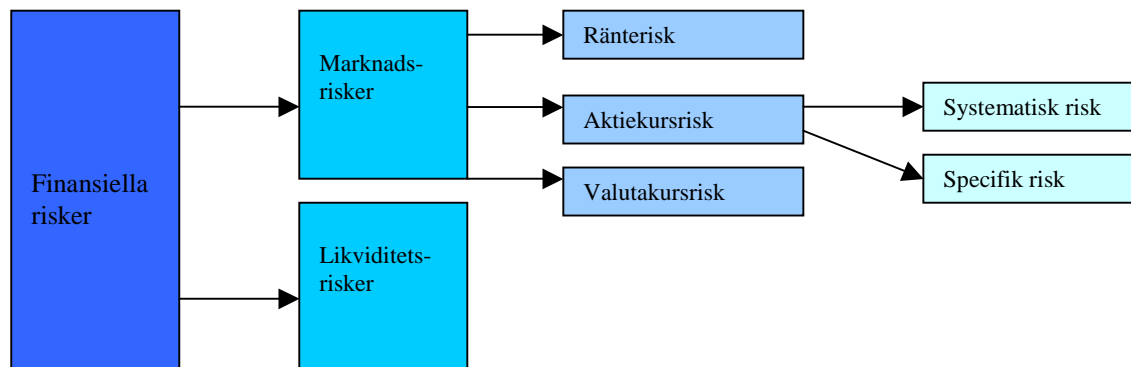
¹⁴⁷ www.handelsbanken.se, "Om banken", 27 maj 2002.

¹⁴⁸ Handelsbankens årsredovisning 2001, s.11-12.

¹⁴⁹ Ibid, s. 44-45.

5.4.2 Finansiella risker

SHB har klassificerat finansiella risker på följande sätt:

Källa: Svenska Handelsbankens årsredovisning 2001, s.45.

Den finansiella risken består av marknadsrisk och likviditetsrisk. Den största delen av marknadsrisken uppstår inom affärsområdet Handelsbankens Markets, som är ansvarigt för bland annat handel på penning- och valutamarknaderna. Vid beräkning av marknadsrisk använder banken Value at risk (VaR) som ett komplement. SHB beräknar VaR med dagliga förändringar i räntor och priser för det senaste året, med ett 99-procent konfidensintervall och 1 dags respektive 10 dagar innehavsperiod. Det är viktigt att kontrollera om VaR är korrekt eller ej eftersom den är en sannolikhetsbaserad modell för riskmätning. SHB genomför därför regelbundet back-testing för att kontrollera detta. VaR-nivån för marknadsrisk var i genomsnitt 37 mkr under år 2001. Detta innebär att med 99-procent sannolikhet att banken inte kunde förlora mer än 37 mkr under en dag.¹⁵⁰

5.4.3 Likviditetsrisker

Likviditetsrisk uppkommer när ut- och inlåning inte tidsmässigt sammanfaller. Vid uppskattning av likviditetsrisken används en kassaflodesprognos i olika valutor över alla löptider. För att minimera likviditetsrisken har banken som mål att medel- och långfristig finansiering i utländsk valuta ska uppgå till en viss procent.¹⁵¹

5.4.4 Operativa risker

Bankens ökade användning av datorstöd medför risker för avbrott och andra fel. Dessa är bland annat fel i programkod, överbelastning, intrångsförsök och bristande produktions-sättningsrutiner. En integrerad del av lednings- och chefsansvaret på alla nivåer har ansvaret för den styrning och interna kontroll som syftar till att minimera de operativa riskerna. Bankens

¹⁵⁰ Handelsbankens årsredovisning 2001, s. 45-46.

¹⁵¹ Ibid, s. 48.

IT-säkerhet bedöms vara hög och har under några år i följd en låg kostnad för operativa förluster.¹⁵²

Riskenivåerna summeras i följande tabell:¹⁵³

1 december	2001	2000
Kapitalbas	60,6	51,7
Riskvägt belopp	610,8	541,6
Kreditrisker	588,7	518,2
Marknadsrisker	22,0	23,4
Kapitaltäckningsgrad %	9,9	9,5
Primärkapitalrelation %	6,1	6,4
Kreditförlustnivå %	0,02	-0,01

(Miljarder SEK)

5.5 Finansinspektionen

5.5.1 Finansinspektionens roll i Sverige

Finansinspektionen (FI) är en statlig myndighet som ansvarar för tillsynen på de finansiella marknaderna i Sverige. Verksamheten finansieras med statliga anslag. För att täcka kostnaderna tas tillsynsavgifter ut av företagen som står under tillsyn samt ansökningsavgifter. För att driva en verksamhet som erbjuder finansiella tjänster krävs tillstånd av FI. Det är cirka 2500 företag som står under Finansinspektionens tillsyn, dessa är bland annat banker, kreditinstitut, värdepappersbolag, fondbolag, försäkringsbolag och börser. Finansinspektionens övergripande mål är att bidra till finanssektorns stabilitet och effektivitet samt ge en ökad marknadsinformation. De utfärdar föreskrifter och allmänna råd samt bedömer om lagstiftningen behöver förnyas.¹⁵⁴

Verksamhetens andra viktiga uppgifter är att granska risker och kontrollsystem i de finansiella företagen samt se till att företagen följer lagar, förordningar och andra regler. Utöver sina ovannämnda uppgifter skall FI även identifiera och analysera utvecklingstendenser på finansmarknaden samt utreda misstankar om insiderbrott och otillbörlig kurspåverkan.¹⁵⁵

¹⁵² Handelsbankens årsredovisning 2001, s. 45-46.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ www.fi.se, "Om FI", 21 maj 2002.

¹⁵⁵ Ibid.

5.5.2 Basel

De föreslagna kapitaltäckningsreglerna är utfärdade av Baselkommittén. När den slutgiltiga version av förslaget är klart kommer det att behandlas av EU som utfärdar ett direktiv. Svenska regeringen delegerar slutligen FI att författa de regler som bankerna sedan måste följa.

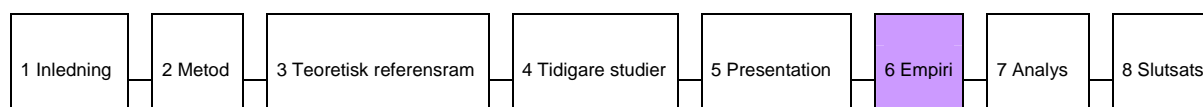
5.5.3 Organisation

FI består idag av 160 personer och leds av Claes Norgren, generaldirektör i verksamheten. Han är även ordförande i BAC, Banking Advisory Committee, som är ett rådgivande organ till EU-kommissionen i bankfrågor. Under år 2000 genomfördes en omorganisation i FI där verksamheten delade in i tre huvudinriktningar: tillsyn, tillstånds- och normgivning och stabilitetsanalys.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Finansinspektionens verksamhetsberättelse 2000, s. 10.

6 Empiri

I detta kapitel redovisas svaren vi erhållit vid de intervjuer vi gjort. Först går vi igenom problemen med de nuvarande reglerna, sedan de kommande, för att till slut avsluta med reglernas implementeringsproblem och konsekvenser för stabiliteten i banksystemet.

6.1 Respondenter

Vi har intervjuat de personer som är ansvariga för implementeringen av Basel II på respektive bank och Finansinspektionen, se källförteckning.

Dessa personer är:

Finansinspektionen (FI): Percy Bargholtz

Föreningssparbanken (FSB): Ingvar Linse

Handelsbanken (SHB): Inga-Lill Nicolin och Lena Bengtsson

Nordea: Pia Evertsson

SEB: Ulf Grunnesjö

6.2 De nuvarande kapitaltäckningsreglerna

6.2.1 Svårigheter med de nuvarande kapitaltäckningsreglerna

De nuvarande kapitaltäckningsreglerna fungerar, men det finns goda skäl till förnyelse tycker samtliga vi intervjuat. Skälen till förnyelse skiljer sig dock åt.

Respondenterna är överens om att de nuvarande reglerna är grova och inte tillräckligt riskkänsliga, vilket inte ger riskviktsskalan full rättvisa. Pia Evertsson på Nordea påpekar att det nu kostar lika mycket att låna ut till exempelvis Kalles korvkiosk som till Volvo, det vill säga 8 procent. Ingvar Linse på FSB kommenterar bekymmerna med att de nuvarande reglerna är utformade så att den genomsnittliga kapitaltäckningen blir rätt, men att kapitaltäckningen i det enskilda fallet kan bli fel. Bankerna jobbar på transaktionsnivå, inte genomsnittsnivå.

Percy Bargholtz på FI ser även ett problem i att de ibland för höga kapitalkraven kostar bankerna mycket pengar.

Ett annat problem som samtliga tar upp är att de nuvarande reglerna inte beaktar de operativa riskerna och det går att kringgå reglerna med lagliga medel. Ulf Grunnesjö på SEB förklarar att när de nuvarande reglerna kom var de tänkta att höja kapitaltäckningen, främst i Japan, och ge likartade spelregler i de länder som var medlemmar i Baselgruppen. Nu har bankerna lärt sig hur reglerna fungerar, och även hur de skall kringgå. Som exempel på hur man kan kringgå reglerna nämner SEB lånegarantier under ett år. Dessa kräver ingen kapitaltäckning, till skillnad från lånelöften över ett år. Det har lett till att lånelöften ges under ett år men med förlängningsklausuler. Om kapitalmarknaderna i Stockholm eller London studeras, kan flera liknande saker upptäckas, därför finns ett behov av förnyelse.

Både Nordea och SEB tycker att de nuvarande reglerna behöver utvecklas eftersom de har förlorat sin praktiska relevans. Det som gör att reglerna inte är helt obsoleta är att alla räknar på samma sätt och att jämförelser mellan banker därmed kan göras.

I sin verksamhet använder de inte längre modeller baserade på de nuvarande reglerna utan istället används interna modeller baserade på ekonomiskt kapital. Dessa modeller är statistiskt baserade och används för att komma fram till kapitalbehovet samt uppvisar stor likhet med de kommande reglerna.

Det är dessa modeller bankerna använder när de rapporterar till ratingbolagen och till dem som ska låna ut pengar, som är det viktiga, inte rapporteringen till FI.

FI förklarar själva att de är medvetna om att reglerna delvis spelat ut sin roll och att bankerna inte alltid lägger sig på en lägsta möjlig nivå, utan att de lägger sig där marknaden vill. Eftersom reglerna förlorat sin praktiska mening, har de reducerats till att vara något som endast används för att rapportera till FI. SEB hävdar att istället för 4 och 8 procent, som är FI:s minimikrav, försöker banken ligga på ungefär 7-8 respektive 10-11 procent. SEB menar att kapitaltäckningsreglerna måste komma ikapp bankerna.

6.2.2 Hur kapitaltäckning och riskklasser beaktas vid kreditgivning

Alla banker beaktar självklart kapitaltäckningen, dock på aningen olika sätt. Inga Lill Nicolin och Lena Bengtsson på SHB förklarar att i en decentraliserad bank som SHB är, finns en medvetenhet om kapitaltäckningen ända ut på kontoren, där prissättning till kund sker. Alla kontor har sin egen balans- och resultaträkning, och därigenom en god överblick.

SEB framhäver att det är klart att möjligheter till att få ner kapitalbehovet utnyttjas, och att de i vissa transaktioner tar betalt med hänsyn till kapitaltäckning. Som exempel nämns utlåning till kommuner, där krävs ingen kapitaltäckning. Därför anser många att det knappt får kosta någonting. Även om SEB i sin kreditrisk modell kommer fram till att de borde ta 50 punkter, går inte det, för marknaden säger att det måste kosta mindre. Kapitaltäckningsreglerna har alltså fått ett stort genomslag vid utlåning till kommuner, myndigheter och andra banker. I utlåningen till företag har dock inte reglerna samma betydelse.

Nordea och FSB tar upp resonemanget kring att de inte vill ha för stora risker, då intjänandet måste vara tillräckligt för krediten. De måste tjäna på att binda upp krediten och förklarar att kapitaltäckningsreglerna självklart måste beaktas och påpekar att de har övervakning på hur stora

riskerna de har. Dock beaktas inte reglerna i den utsträckning som de skulle vilja, då detta inte är möjligt, kommenterar Nordea, då reglerna inte är förfinade än.

Nordea tar upp att om någon till exempel vill låna pengar till förvärv av fastighet så måste det räknas på kapitaltäckningskravet, då det är en stor investering för banken som kan leda till risker. Till sin hjälp att beakta riskerna har FSB, liksom många andra banker ett internt riskklassificeringssystem¹⁵⁷.

Nordea har bara en liten del av sin totala verksamhet i Sverige. De använder olika varianter av beaktande av riskerna i olika länder.

6.3 De kommande kapitaltäckningsreglerna

6.3.1 Kapitaltäckningsreglernas relevans

Det kommer att bli en närmare koppling mellan FI och banken, menar FSB. De har redan nu ett bra internratingsystem och det kommer inte påverkas mycket. Vidare säger FSB att det under en tid har vuxit fram ny teknik inom kapitaltäckningsområdet. De kommande reglerna legitimerar den teknik som utvecklas och ger den en extra skjuts.

SEB anser att de kommande reglerna behövs, men är osäkra på hur sofistikerade de behöver vara och hur mycket de egentligen ska reglera. De anser också att det hade varit bättre om egna kreditriskmodeller hade fått användas istället för att välja bland de föreslagna modellerna. Eftersom de endast får använda byggstenar, och inte hela modellen, blir kapitaltäckningsregler endast ett sätt att rapportera, och därmed en pålaga, som en skatt, på bankerna att utföra något som inte skapar mervärde för dem själva.

FI har samma uppfattning och understryker att det är Baselkommitténs långsiktiga mål att egna kreditriskmodeller skall få användas. Tanken är att baselreglerna ska vara så lika bankernas egna kreditbedömningssystem som möjligt och därmed inte skapa stora kostnader. Om bankerna säger att de måste ha helt andra, egna system, då är reglerna ett stort misslyckande och mycket resurser har lagts på utarbetning av fel system.

6.3.2 Svårigheter med de kommande kapitaltäckningsreglerna

Det största problemet idag är att reglerna fortfarande är på förslagsstadiet vilket naturligtvis leder till osäkerhet om den slutgiltiga utformningen. Att det i dagsläget inte finns några slutgiltiga definitioner eller modeller leder till stora problem vid skapandet av nya IT-system. Redan nu måste bankerna förbereda sig för ikraftträdandet genom att bygga upp IT-system som skall löpa parallellt med de nuvarande systemen, för att de skall kunna testas. Varje förändring i definitioner kan leda till kostnader på miljontals kronor.

¹⁵⁷ Se kapitel 5.

De kommande reglerna är alltför omfattande och komplicerade enligt alla respondenter. Ett exempel som Pia Evertsson, Nordea, tog upp var löptiden. Effektiv löptid måste räknas ut och hänsyn måste tas till typ av amortering, amorteringsbelopp samt en del andra faktorer.

De föreslagna modellerna som är tänkta att användas av bankerna vid beräkning av olika risker, är så komplicerade att det krävs personer med matematisk expertkompetens för att tillförlitligt förstå konsekvenserna av implementeringen. Den stora komplexiteten och omfattningen leder till att endast ett fåtal inom organisationerna behärskar regelverket. Om dessa personer slutar medför det stora problem, menar FI och kommenterar komplexiteten med att det kommer ta tid att hjälpa bankerna till rätta. Bankerna kommer använda ”internrating metoden”, som FI ska kontrollera. De måste först själva lära sig hur de skall räkna på reglerna.

Ett annat problem är kravet på historiska data. Ingen av bankerna har idag tillgång till de mångåriga data som krävs för att få använda de egna modellerna. Kravet kommer dock att lättas enligt FI, men trots detta kommer många års data att behöva räknas om för att passa in i de nya modellerna.

Både bankerna och FI är bekymrade över att reglerna kan komma att implementeras olika i olika länder. SEB nämnde som exempel, att vissa länder kan lätta reglerna för att gynna sina egna banker. Sverige kommer inte att gynnas av de kommande reglerna, utan länder med utvecklade myndigheter med kvalificerad personal kommer att gynnas mest. SHB talade om att bankerna i USA kommer att gynnas genom att de redan har rating på alla sina bolag. Vidare menar SHB att definitionen av stora företag skall vara likvärdig i alla länder. Det är viktigt, för att om definitionen inte är likvärdig, kommer ett företag som klassas som stort i Sverige, att klassas som ett litet företag, i till exempel Tyskland.

Skillnader i kulturer kan innebära problem vid införande av ett ”Level playing field”, anser Nordea. ”Level playing field” innebär att likvärdiga bedömningar skall göras i alla länder. Till exempel skall en kund få samma rating hos Nordea som hos Deutsche Bank. Att skapa ”Level playing field” kan vara problematiskt. I Norden är folk vana att betala på 30 dagar. Har man inte betalat på 30 dagar är man en ”halvskurk”. I Italien reagerar man inte förrän efter 300 dagar. Det är stor skillnad på hur kulturen ser ut i olika länder och det kan bli problematiskt att sammanlänka dessa.

Ytterligare ett problem, enligt FI, är vilket lands regler som ska användas för internationella banker. Banker som har verksamheter i olika länder måste veta vilket lands lag som ska gälla, vilket inte tydligt framgår av förslaget.

6.3.3 Kreditrisk

Bankerna tror att internratingmetoden (IRB) kommer att användas vid beräkning av kreditrisk, för att på bästa sätt kunna utnyttja de kommande reglerna och få ett rättvisande kapitalkrav. FI tror att även de små bankerna kommer att välja denna metod eftersom de vill kunna bli bedömda på samma sätt som de stora bankerna. Därmed måste de följa utvecklingen i branschen. Risken att de små bankerna kommer att förlora på grund av att de stora bankerna får fördelar av att använda internratingmetoden finns inte, anser FI. Reglerna måste fungera även för de små specialinstituten. Ytterligare problem för små banker är brister på kreditexpertis. Det

leder till att bankerna måste köpa tjänster utifrån. Detta är ingen bra lösning, menar FI, eftersom banken själv måste förstå vilken risk som har tagits.

SEB är, beroende på att förslaget inte är fullständigt, osäkra på vilken modell som kommer att ge den lägsta kapitaltäckningen. Även om de kommer fram till att schablonmodellen ger den lägsta kapitaltäckningen, kommer SEB troligen att välja IRB metoden. Motivet till valet bottnar i ett pedagogiskt problem. Om SEB inte väljer IRB metoden av kostnadsskäl, kommer marknaden, för att kunna jämföra resultatet med banker som väljer IRB metoden, att fråga hur stor denna kostnad är. För att kunna besvara frågan måste SEB också räkna ut kapitaltäckningen med IRB metoden. SEB menar, eftersom IRB metoden ändå måste användas och de flesta stora bankerna troligen kommer att använda den, är det mer kostnadseffektivt att välja den direkt.

Nordea anser efter en överslagsberäkning att den grundläggande internratingmetoden kommer att bli dyrare, då kan lika gärna schablonmetoden användas. Vid användning av den utvecklade internratingmetoden kommer Nordea att få några procent lägre kapitaltäckning.

Kravet för att få använda sig av IRB är att bankerna kan räkna ut PD-värde på ett av FI godkänt sätt. Vid beräkning av PD-värde använder bankerna olika metoder. SEB använder sig liksom FSB av ett internt riskklassificeringssystem, som går att översätta till PD. Nordea använder sig av rating modeller där deras kunder klassas. De tror att dessa modeller kommer att godkännas av FI. Vid bedömning av företag använder Nordea en kombinerad metod, som består av "central tendency", det vill säga de totala förlusterna i banken och KMV¹⁵⁸ samt regressions analys. Dessa tre metoder ger tillsammans en PD kurva. SHB beräknar däremot PD-värde med hjälp av historiska data.

6.3.4 Marknadsrisk

Det blir inga nämnvärda förändringar från de nuvarande reglerna, anser alla respondenterna.

6.3.5 Operativ risk

SEB anser sig vara en av de första bankerna i världen som använde sig av operativ risk. Den är den enda banken i Skandinavien som just nu håller på och räknar på denna risk. I samarbetet med Basel har SEB hört att nästan ingen bank kommer att kvalificera sig för att använda andra modeller än standardmodellen. Det hindrar dock inte SEB från att försöka kvalificera sig, och de använder liknande metoder internt. FSB kommer att använda sig av standardmetoden, då den ger en bättre bild av kapitalkravet. Nordea kommer också att välja standardmetoden eftersom de andra kräver enorma satsningar, vilket inte är värt pengarna.

SHB tror inte att någon bank kommer att kunna kvalificera sig för internmätningmetoden med tanke på att ingen riktigt vet hur den kommer att fungera. Operativ risk skapar problem för SHB, eftersom de måste dela in banken i olika affärsområden. Sådana indelningar strider mot SHB:s policy, att vara decentraliserade. Hittills har de inte jobbat med baselreglernas definitioner och måste därför nu skapa databaser som tar hänsyn till dessa och därigenom kunna

¹⁵⁸ För mer information se: www.kmv.com.

skapa sannolikheter för olika typer av risker. För att kvalificera sig för de mer avancerade metoderna arbetar de med kvalitativa åtgärder som policyskapande och interna regler.

6.4 Stabilitet

6.4.1 Kapitaltäckningsreglernas påverkan på kunderna

Kunderna kommer att påverkas på olika sätt enligt respondenterna. I dagens regler klassas små, medelstora och stora företag i samma riskklass. Riskerna kommer att prissättas på ett mer rättvist sätt med de kommande reglerna. Eftersom små och medelstora företag anses ha större risk än stora företag kommer deras krediter få högre kapitalkrav. Det kommer kanske att bli lättare för tillväxtföretag att låna pengar, men dyrare. I och med att bankerna kommer att prissätta efter risk är de beredda att låna ut mer. Hushåll anses ha låg risk och kommer därför att få lägre kapitalkrav. Förändringen i kapitalkrav kommer att återspeglas i prissättning mot kund. Bankerna och FI understryker dock att dessa uppgifter är mycket osäkra.

Olika grupper kommer att få förändrade kapitalkrav, vilket kan leda till politiska problem, enligt SEB. Problemet är att ur ett bankperspektiv skall de ta betalt för högre risker, men ur ett politiskt perspektiv är de med höga risker oftast svaga grupper. Det kommer att leda till att svaga grupper och tillväxtföretag blir straffade av banker, vilket försvårar deras möjligheter att förbättra sin rating.

Enligt FSB är reglerna för grova när det gäller till exempel fastighetspanter som säkerhet överskattas risken grovt.

6.4.2 Implementering

Både FI och bankerna har grupper som arbetar med implementering av Basel II. På FI är det tre personer som har det som huvuduppgift, men även andra personer som inte har Basel som huvuduppgift är delaktiga. Fler kommer att delta i projektet ju mer det fortskrider. FSB har ett 20-tal verksamma inom projektet.

SHB har ett 10-tal personer som arbetar 100 procent med projektet, samt ett antal experter som kallas in efter behov. I SEB är ett 10-tal personer, mer eller mindre verksamma med Basel II. I Nordeas fall är det 20-25 personer som arbetar med implementeringen, varav 2-3 som har en fullständig överblick.

Alla banker är överens om att den administrativa kostnaden kommer att öka. Denna ökade kostnad kommer troligtvis att täckas av lägre kapitaltäckningskrav. Om inte kommer den att föras över till kunderna. FSB menar dock att det inte blir så höga kostnader då de ändå skulle vara tvungna att lägga pengar på detta. De är ändå tvungna att ha bra system.

Från FI fick vi en uppskattning gjord av Dr. G A Walker som lyfter fram de enorma kostnader förknippade med implementeringen ”*It is estimated that the current requirements will cost the 30, 000 banks currently in operation worldwide \$ 15 million each over five years (a total of \$2.25 trillion).*”

SEB tror inte att de har något att vinna jämfört med andra banker, däremot kan de ha lättare att implementera reglerna, eftersom de arbetat med liknande frågor under längre tid. Nordea hävdar, med tanke på att de använder sig av ekonomiskt kapital, kommer det inte att ha lika mycket ”uppförsbacke” som andra banker. SHB är mycket decentraliserad och alla kreditbeslut och kundval sker ute på kontoren. Baselreglerna är dock tänkta för en centraliserad bank vilket ger SHB en viss ”uppförsbacke”, då de vägrar styra banken utifrån ett portföljtänkande. Att baselreglerna är gjorda för en stor centraliserad bank tror de beror på att amerikanarna är tunga i Baselkommittén. På sikt är det troligt att nya baselregler kommer att ta hänsyn till att differentieringseffekter i kreditportföljerna ger lägre risk. Det ser inte SHB som en nackdel och om utvecklingen skulle gå i denna riktning behöver lånen bara konsolideras för att kunna beräknas enligt reglerna.

SHB saknar idag den detaljerande dokumenteringen som enligt baselreglerna skall ligga till grund för förändrad rating, samt för att möjliggöra för en tredje part att komma in och kontrollera bedömningarna.

Då FSB anser sig vara en bank med lägre risk i förhållande till de övriga tre storbankerna i vår undersökning, kommer reglerna att minska bankens kapitalkrav.

Bankerna är även oroliga för att FI inte har den kompetens som krävs för att behärska de kommande reglerna och metoder som bankerna tänker använda.

6.4.3 Övervakning

Den ökade övervakning kommer att leda till mer arbete för banker samt behov av fler administratörer, enligt Nordea.

FI berättar att övervakning inte kommer att rikta in sig på detaljer. Istället kontrollerar de att bankerna har välfungerande internkontroll. I detta arbete ingår att undersöka om upptäckta fel korrigeras samt att alla system fungerar. Själva granskningen av enskilda detaljer överläts till revisorerna. Däremot är det inte FI:s uppgift att kontrollera riskbedömning av krediter. Detta är bankernas egen uppgift.

6.4.4 Offentlighet

Den ökade offentligheten kommer inte att medföra några problem tror bankerna. Däremot kan det vara svårt att hitta ett bra sätt att lämna information.

Ökad offentlighet kan vara problematiskt beroende på internationella skillnader. FI säger att information som skall offentliggöras i Sverige, behöver kanske inte offentliggöras i andra länder. Som exempel tycker Sverige att bankernas interna minimala kapitaltäckning skall offentliggöras, andra till exempel Storbritannien tycker tvärtom.

Konfronterad med Wihlborg och Benings modell att de kommande reglerna skulle ge bankerna incitament att föra parallella bokföringar och redovisa lägre risker till FI, säger Percy Bargholtz att något sådant inte är möjligt i Sverige. Motivet för detta är att redovisningen är granskad av revisorer samt att följderna skulle bli mycket allvarliga.

6.4.5 Förändring i kreditgivning

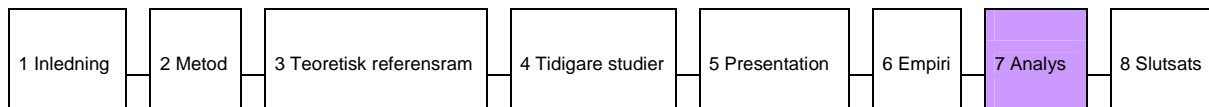
SHB vill inte presentera några siffror på vad resultatet kommer att bli av de kommande reglerna, men tror på ett positivt resultat. Lägre kapitaltäckning ger, enligt SHB, bankerna tre alternativ; att ge högre utdelning till aktieägarna, ökad utlåning eller ökat risktagande. Vilket av dessa som kommer att väljas ville SHB ännu inte avslöja. SEB ser inget samband mellan lägre kapitaltäckning och ökad utlåning. Det viktiga är istället andelen av eget kapital i förhållande till olika nyckeltal. Eftersom kapitalkraven styrs av ratingbolag, kommer inte nya regler leda till att banken kapitaliseras upp eller ned. Däremot kan balansen mellan banker skifta. Det kommer att bli intressant att se hur räntorna förändras mellan banker när olika banker använder sig av olika system, jämfört med idag där alla banker använder sig av samma system. Nordea anser att då de kan prissätta sina risker på ett mer rättvist sätt, kommer de att vilja låna ut mer. FI tror inte på att det blir mer utlåning på grund av lägre kapitaltäckning. Ränteförändringen är för liten för att någon volym förändring skall kunna märkas.

FI är medvetna om att bankerna kan komma att dra ner på utlåningen vid en vikande konjunktur då riskerna stiger och inte försöka kapitalisera upp med externa medel för att förbättra kapitaltäckningen och vice versa. Detta förstärker konjunkturcykeln. FI anser att problemet inte kan elimineras fullständigt, den enda verksamma åtgärden är att skapa regler som uppmanar till långsiktighet.

Enligt SEB är ett annat politiskt problem att krediter med lång löptid kräver högre kapitaltäckning, vilket känns naturligt ur ett bankperspektiv. Ur ett stabilitetsperspektiv är det eftersträvansvärt med långa löptider, vilket de kommande reglerna skulle motverka.

7 Analys

I detta kapitel presenterar vi analys av vår teori och empiri. Vi börjar med att redogöra för skillnader mellan de nuvarande och de föreslagna kapitaltäckningsreglerna. Vidare analyserar vi betydelsen av de nuvarande och konsekvenserna av de kommande reglerna för bankerna. Slutligen utreder vi kapitaltäckningens påverkan på det svenska banksystemets stabilitet.

7.1 Skillnader mellan de nuvarande och de kommande kapitaltäckningsreglerna

7.1.1 Generell kapitaltäckning

Kapitaltäckningen kommer fortsatt att vara 8 procent. I praktiken blir den dock lägre eftersom de överskattningar av kapitaltäckningsbehovet som de nuvarande reglerna gör, jämfört med de kommande, försvinner. Förändringarna i metoderna ligger istället tyngdpunkten på hur det riskvägda beloppet räknas ut. Det har varit lite debatt om att just siffran 8 procent kvarstår som den del av det riskvägda beloppet, kapitalbasen måste uppgå till. Att det verkar som att samtliga är överens om att siffran är rimlig, tror vi har en ganska enkel förklaring. Det beror helt enkelt på att bankerna redan idag, av andra skäl, ligger på en högre nivå, och därför inte är intresserade av en sänkning utav mininivån. Tillsynsmyndigheterna är överens om att en höjning inte är nödvändig, utan anser att 8 % är lagom för det hindrar en utveckling där banker försöker vinna konkurrensfördelar genom att medvetet sänka kapitaltäckningen.

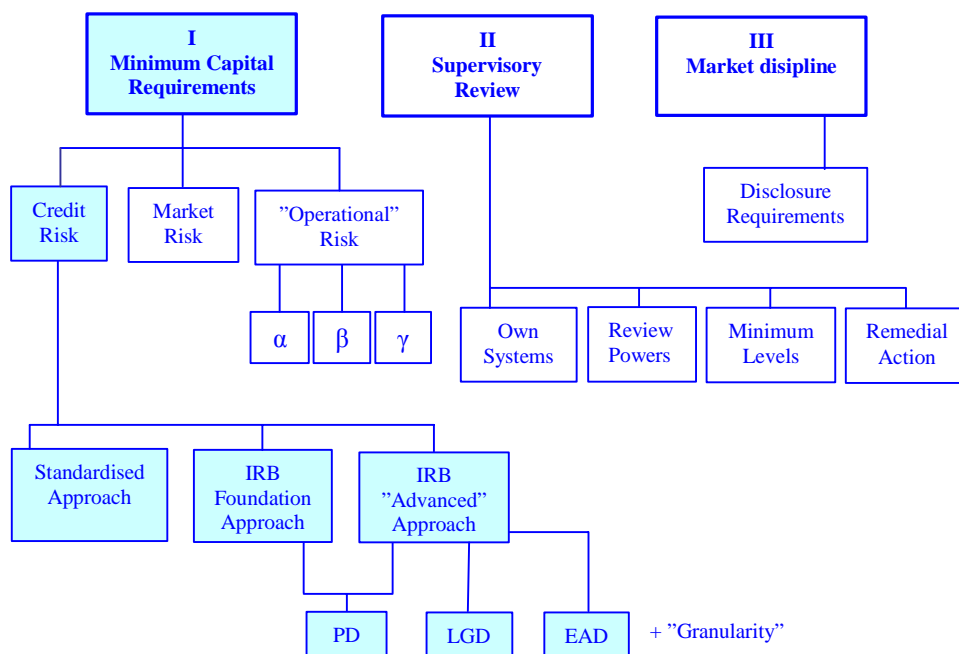
7.1.2 Avreglering

Nya regler innebär vanligtvis att ett fenomen skall påbjudas eller förbjudas, antingen skall handlingsfrihet uppnås eller förhindras. I det här fallet måste de kommande reglerna ses som en kombination, en omreglering. Reglerna begränsar bankernas möjligheter i ett avseende och ger dem större handlingsfrihet i ett annat. De begränsar genom att de kommer att höja kapitalkraven på vissa krediter. Reglernas omfattning kommer att begränsa i den meningen att det finns mer detaljer att följa. Däremot kommer handlingsfriheten att öka, då kapitalkraven sänks på andra krediter. Reglernas detaljeringsgrad ger fler undantag och därmed större frihet än tidigare.

Om reglernas begränsningar och ökade handlingsfrihet jämförs kommer effekten av den ökade handlingsfriheten att vara större. Detta då bankerna kommer att få använda egna modeller samt att reglerna blir mer detaljerade och mindre schablonartade. Det starkaste beviset för att de nya lagarna egentligen kan ses som en avreglering är att de kommer att leda till lägre kapitaltäckningskrav. Om bankerna ges större frihet kommer de, för att vara konkurrenskraftiga, öka sin utlåning. Eftersom de kan göra detta, måste reglerna ses som en avreglering.

Vissa delar av regelförslaget, som andra och tredje pelarna kan dock inte ses som avreglering då de tvingar bankerna att utöka sin redovisning.

7.1.3 Kreditrisk

Källa: Jonathan G F Walsh, Northon Rose, 27 June 2001 (www.gtnews.com)

Trots att reglerna är obsoleta finner vi dock inte principen som kommer till uttryck i reglerna föråldrad. Det är logiskt att dela in olika krediter i riskklasser och låta dessa reglera kapitaltäckningen. Dagens system med att dela in kapitalbasen i olika former av kapital tycker vi är viktigt att bibehålla, för att det på ett bra sätt speglar olika krediters risk.

7.1.3.1 Schablonmetoden

De kommande baselreglerna kan sägas vara en del av utvecklingen mot användandet av bankernas egna modeller. Det tycker vi är en bra utveckling, eftersom övervakningen av kapitaltäckningen då blir effektivast för alla parter. Tyvärr innebär inte alla modeller i de kommande baselreglerna att egna modeller får användas. Till exempel vid användande av IRB

kan bankerna endast välja mellan PD, LGD och EAD (se figur ovan). Anledningen till att schablonmetoden inte ger möjlighet att använda egna modeller, är att inte alla banker av olika anledningar har möjlighet att göra detta.

Lösningen med att använda ratingbolagen för att göra kreditbedömningarna har fördelar och nackdelar. Vi menar att fördelarna ligger i enkelheten och att bedömningar i det enskilda fallet görs objektivare då alla bedömningar kommer från samma källor. En annan fördel är att bankerna får erkänt goda kreditbedömningar, eftersom ratingbolagen har relativt sett större resurser än bankerna. Nackdelarna är att tillgängligheten till kvalificerad rating på svenska företag är begränsad. Vi anar här ett bevis för att de amerikanska tillsynsmyndigheterna är starka i Baselkommittén, då oberoende rating är betydligt vanligare i USA. Ingen av de svenska bankerna kommer, enligt våra intervjuer, att välja schablonmetoderna, varför internratingmetoden ur ett svenskt perspektiv är betydligt intressantare.

7.1.3.2 Internratingmetoden

Internratingmetoden är egentligen två snarlika modeller; den grundläggande och den avancerade. Då båda modellerna tillåter att bankerna gör egna bedömningar kommer de ett stort steg närmare egna kreditriskmodeller, men FI styr fortfarande vilka egna modeller som får användas. Genom reglerna styr tillsynsmyndigheten utvecklingen och skapar en harmonisering där de banker med de sämst utvecklade kreditmodellerna tvingas förbättra sina, och de som hunnit längre ges möjlighet att sänka sina kapitalkrav genom att vidare utveckla sina modeller.

De modeller som bankerna använder internt är enligt vår bedömning relativt kompatibla med de kommande regler som föreslås. Vi menar att PD bygger på samma princip som KMV medan EAD i den avancerade metoden liknar en Value at Risk (VaR) metod. Detta sedan KMV räknar ut sannolikheten för fallissemang och EAD används för att beräkna exponeringens storlek vid fallissemang. Därmed kan reglerna sägas anpassa sig efter hur bankerna arbetar och gör förändringen de jure efter hur det de facto ser ut idag.

Problemet när bankerna tillåts använda egna modeller är att bedömningarna blir subjektiva, och görs av personer som har sin egen banks bästa för ögonen. Även om vi bortser från att bedömningarna görs av anställda, kommer samma företag med stor sannolikhet att få olika kreditbetyg i olika banker. Det är ett problem och kan snedvrیدا konkurrensen på marknaden, internationellt och regionalt. Problematiken kan endast lösas genom att tillsynsmyndigheterna samarbetar, menar vi. Vi anser dock att fördelen av att bedömningen görs så nära kunden som möjligt överstiger nackdelarna då krediten blir mer ekonomiskt effektivt prissatt.

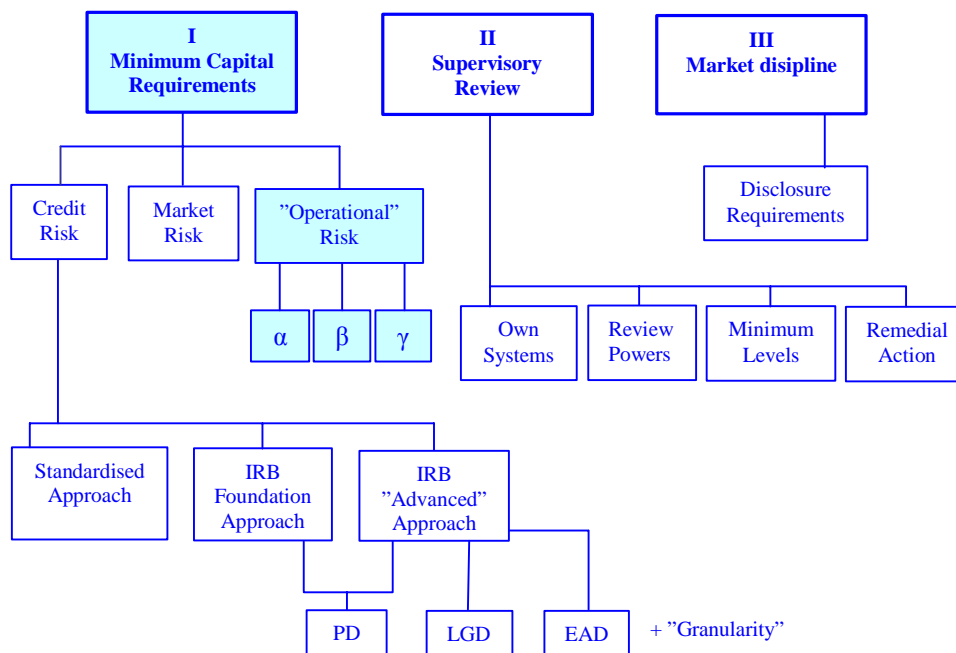
Indelningen som kommer att ske i sex riskklasser är en förändring mot de nuvarande reglerna med fyra klasser. Det är en förbättring eftersom en större uppdelning ger en bättre nyansering av den verkliga risken.

Ett ytterligare problem med egna bedömningar är att jämförbarheten mellan olika bankers krediträddning försvåras. Det ser vi inte som något stort problem eftersom bankerna är skyldiga att redovisa en mängd mått i sin redovisning.

7.1.4 Marknadsrisk

Här kommer inga förändringar från de nuvarande reglerna att ske.

7.1.5 Operativ risk

Källa: Jonathan G F Walsh, Northon Rose, 27 June 2001 (www.gtnews.com)

Införandet av operativ risk är helt nytt och det finns därför inga tidigare regler att jämföra med. Vi anser att Baselkommittén har gjort rätt som har tagit med reglerna. Det måste vara ett av målen att kapitaltäckningen skall spegla bankens totala risktagande. Därmed blir kapitaltäckningen mer rättvisande när även denna risk tas med. Det är även positivt för bankbranschen som helhet att det nu i högre grad fokuseras på operativ risk.

En stor nackdel med de nya kraven är att det inte finns några diversifieringseffekter med. Det kan leda till att den ökade fokusering på diversifiering som nya regler hade medfört, nu uteblir.

7.1.6 Pelare två och tre

I dessa pelare kommer de största utåt märkbara skillnaderna ske. De nya metoderna för redovisning och genomlysning innebär att hittills oredovisad information nu måste göras allmänt tillgänglig.

Vi anser att dessa förändringar är nödvändiga. De krävs för att bankerna skall få använda egna metoder. För med den ökade friheten krävs, för att trovärdigheten skall upprätthållas, att bankerna tar ansvar och redovisar hur de beräknar sin kapitaltäckning.

Trots att FI kommer att få ökad befogenhet att granska bankernas beräkningar vill vi lyfta fram revisorernas roll. Det är de som skall granska bankernas räkenskaper, och därför även de som är ansvariga för att kapitaltäckningen redovisas på ett korrekt sätt.

I arbetet med att granska kapitaltäckningens redovisning anser vi det riktigt att satsa på att i första hand granska de interna systemen. Numera sköts det mesta av beräkningarna för kapitaltäckningen av automatiska databehandlingssystem. När dessa fungerar korrekt kommer även kapitaltäckningen att redovisas på ett rättvisande sätt. Att sedan FI även måste granska om alla risker redovisats korrekt, för att undvika att banker på felaktiga grunder försöker sänka kapitaltäckningen, som Wihlborg & Benink hävdar, är uppenbart. Men vi delar FI:s mening att det är osannolikt att bankerna systematiskt skulle redovisa fel, om de eventuella vinsterna från detta jämförs med de förluster som skulle uppstå om det upptäcktes.

7.2 De kommande kapitaltäckningsreglernas konsekvenser för bankerna

7.2.1 Varför behövs de kommande kapitaltäckningsreglerna?

Dagens regler fyllde utan tvekan sitt syfte när de trädde i kraft på 1980-talet, men har i takt med att världen förändrats, blivit obsoleta. Det enda berättigande vi kan se för reglernas existens är som Ulf Grunnesjö på SEB menade, att de kan användas för att jämföra kapitaltäckningen bankerna emellan.

Vi ser framförallt tre huvudledningningar till att de nuvarande reglerna har föråldrats. Dessa redovisas nedan.

7.2.1.1 De nuvarande har förlorat sin praktiska relevans

En viktig orsak till att de nuvarande reglerna har förlorat i betydelse är det faktum att det inte längre är många banker som använder sig av de dem, annat än vid sin rapportering till Finansinspektionen. Istället använder sig bankerna internt, redan nu av mer avancerade modeller som de kommande reglerna anpassats efter, och som leder till en mer rättvisande riskbedömning. Denna utveckling har snarare tvingats fram av marknaden (framförallt ratingbolagen) än av Finansinspektionen och Basel I. I realiteten har alltså de nuvarande reglerna förlorat sin praktiska relevans.

7.2.1.2 De nuvarande är generella, ej rättvisande

Ett annat problem med de nuvarande kapitaltäckningsreglerna är att de är grova och inte tillräckligt riskkänsliga. Det krävs lika mycket kapitaltäckning oavsett till vilket företag banken lånar ut pengar. Banken måste ha samma höga kapitaltäckning då de lånar ut till stora stabila företag, som när de lånar ut till mindre tillväxt- och högriskföretag. Basel I är utformat så att den genomsnittliga kapitaltäckningen blir rätt, men att kapitaltäckningen i det enskilda fallet kan bli fel. Detta faktum kan leda till högre kostnader i form av onödigt hög kapitaltäckning för banker som i huvudsak har lån med låg risk. Banker som har högre risk på sin utlåning får generellt sett för låg kapitaltäckningsnivå. Reglerna är alltså för generella och ger ej en rättvisande bild.

7.2.1.3 De nuvarande går att kringgå

Problemet med att de nuvarande reglerna går att kringgå är allmänt känt av både bankerna och Finansinspektionen. Ett exempel på hur man kan kringgå reglerna med lagliga medel är lånegarantier med löptid under ett år. Dessa kräver ingen kapitaltäckning, till skillnad från lånelöften över ett år. Det har lett till att lånelöften ges under ett år men med förlängningsklausuler.

Tanken att banker skall ha en viss kapitaltäckning har dock inte föråldrats. Därför är det nödvändigt att reglerna moderniseras och förfinas.

7.2.2 De kommande kapitaltäckningsreglernas omfattning och komplexitet

Att de kommande reglerna är omfattande och extremt komplicerade ser både FI och bankerna som ett problem. De föreslagna reglerna som är tänkta att användas vid beräkning av riskerna är så komplicerade att bankerna behöver personer med matematisk expertkompetens för att hantera dem. Omfattningen och komplexiteten kommer leda till att endast ett fåtal personer inom organisationerna behärskar regelverket, vilket innebär att färre personer kommer att vara insatta i helheten. Systemet är sårbart med hänsyn till att dessa personer plötsligt kan försvinna från bankerna. Denna specialisering kommer vidare att visa sig i ökad datorisering och att beslut i större grad kommer att tas utifrån kalkyler gjorda från statistiskt uppbyggda modeller. Det leder till att mänskliga fel undviks, men skapar samtidigt en dynamikförlust, då bedömningarna blir mekaniska.

Vi anser att reglerna bör vara väldigt omfattande, då de nuvarande är alltför generella. Reglerna skall gälla banker världen över och måste då täcka alla tänkbara luckor. Komplexiteten ser vi inte heller som ett problem. Det krävs endast ett fåtal kunniga personer, vilka bygger upp det IT-system som tar hänsyn till alla regler. Vid uppbyggnaden av de nya systemen behöver bankerna experthjälp, men då systemen är fullt utvecklade och klara så ska komplexiteten i kapitaltäckningsreglerna inte utgöra hinder. Vi anser det dock viktigt att bankerna har en expertgrupp som kan hantera regelsystemen vid problem. Precis som Finansinspektionen, anser vi att det kan leda till stora svårigheter om denna expertis lämnar banken.

7.2.3 Kommer bankerna att beräkna riskerna på annorlunda sätt?

De har under senare tid vuxit fram ny teknik hos de flesta banker för beräkningar inom kapitaltäckningsområdet. De föreslagna reglerna är bra då de legitimerar denna teknik, och ger den incitament att utvecklas.

Vi anser det viktigt att kapitaltäckningsreglerna inte får bli som ännu en skatt, en pålaga. Detta då det är viktigt att bankerna i framtiden kan använda sig av samma metoder internt som när man redovisar för Finansinspektionen. Idag använder sig bankerna internt av egna metoder vid beräkning av sitt kapitaltäckningskrav och Basel I reglerna vid redovisning till Finansinspektionen. Detta måste förhindras, och de kommande baselreglernas långsiktiga mål är just att bankernas egna kreditriskmodeller skall få användas.

Vi anser inte att de kommande reglerna kommer leda till att bankerna beräknar riskerna på ett annorlunda sätt, utan att de kommande reglerna kommer legitimera de metoder de redan nu använder. Visar det sig i slutändan att bankerna måste ha helt andra, egna system, så är Basel II ett stort misslyckande, då gigantiska resurser lagts på utveckling av ett system som i bankens vardag ändå inte används.

Oavsett hur mycket baselreglerna utvecklas är vi skeptiska till att bankerna fullt ut kommer att kunna använda egna modeller för rapportering till Finansinspektionen. Vi menar att Finansinspektionen alltid kommer att behöva reglera redovisningen av kapitaltäckningen. Därför kommer rapporteringen alltid innebära två kreditbedömningar, först den affärsmässiga och sedan den lagstadgade. Genom att Finansinspektionen har rätt att underkänna bankernas modeller för kapitaltäckning ges den ökade styrningsmöjligheter. Då syftet med de kommande reglerna är att modellerna för kapitaltäckning och kreditgivning skall vara integrerade, kommer Finansinspektionen även indirekt påverka bankernas kreditgivningsrutiner.

7.2.4 Implementeringen

Implementeringen av de nya reglerna kommer inte att bli något problem för de svenska bankerna. De ligger långt framme och man har mycket personal som jobbar med de kommande reglerna. Det är snarare Finansinspektionen som kan få problem, då de måste nå den kompetens som behövs för att behärska de kommande reglerna och de nya metoderna som bankerna planerar att använda. Vi anser att problem kan uppstå, vid den märkliga situation då bankerna tvingas lära Finansinspektionen sina beräkningsmetoder innan Finansinspektionen kan börja sitt granskningsarbete.

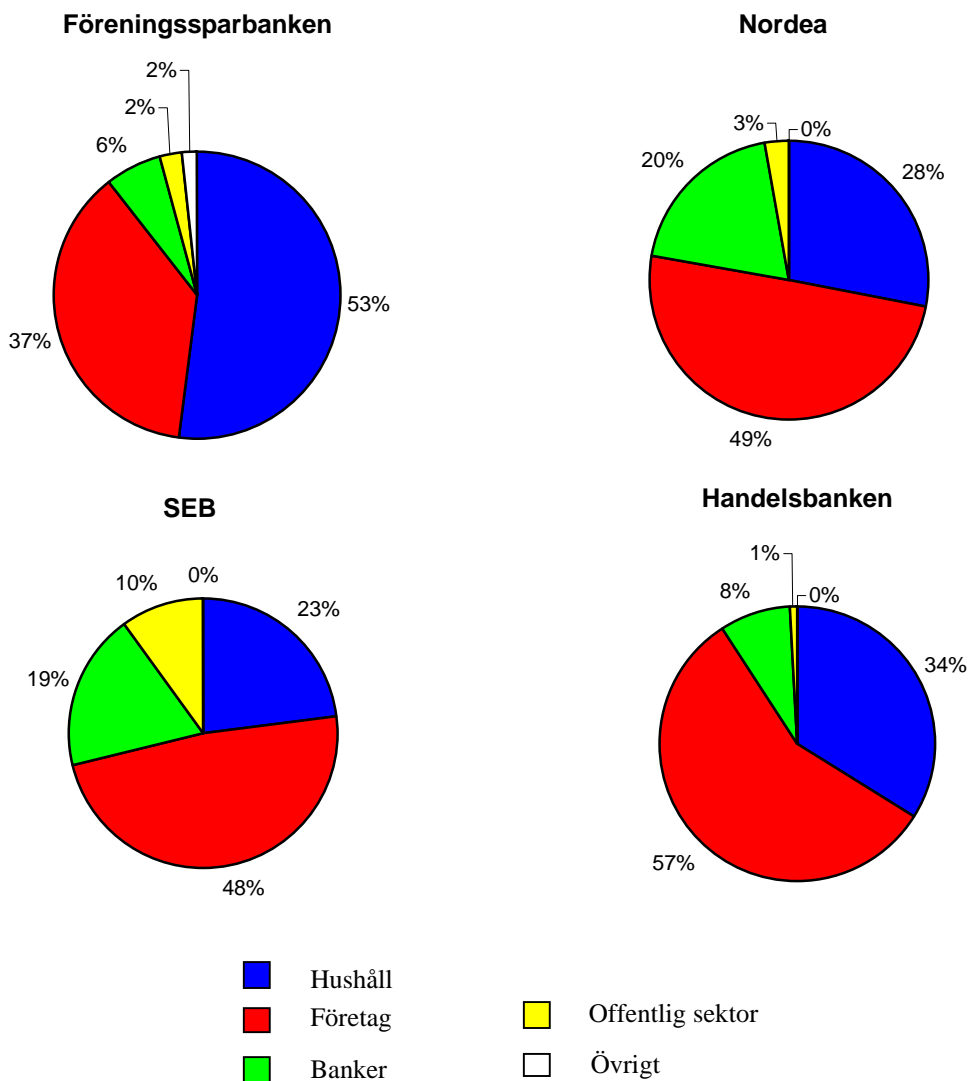
7.2.5 Kostnader

De kommande kapitaltäckningsreglerna kommer i ett första skede leda till höjda kostnader för bankerna. Från FI fick vi en uppskattning gjord av Dr. G A Walker som visar på att under en femårs period skulle kostnaderna komma upp i sammanlagt 2,25 billioner USD för implementeringen. Vi håller för sannolikt att denna siffra är i överkant, men den visar ändå på vilka enorma pengar det handlar om.

Efter intervjuerna vi gjort med bankerna har vi emellertid fått en annan uppfattning angående de höga kostnaderna. Bankerna anser nämligen inte att det är så stora merkostnader det handlar om, då de ändå tvingats utveckla nya avancerade system för kapitaltäckning, eftersom marknaden kräver det av dem. Detta sammantaget med att bankerna anser att de nuvarande reglerna har förlorat sin praktiska relevans samt att de är för generella, gör att vi anser den ekonomiska storsatsningen befogad. I slutändan bör alla tjäna på Basel II, bankerna likaväl som samhället i stort.

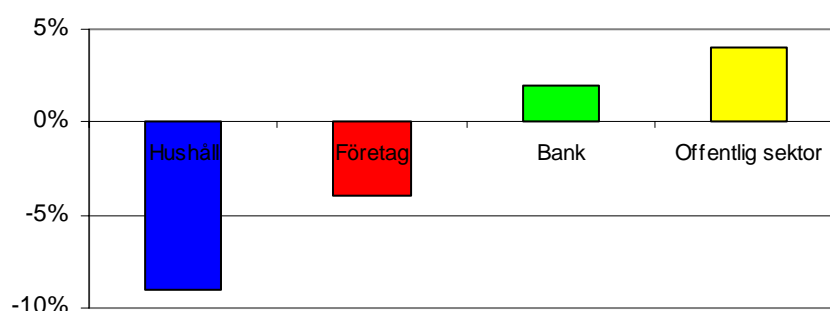
7.2.6 Vinnare eller förlorare?

Huruvida kapitaltäckningskravet kommer att bli högre eller lägre för en bank beror, som tidigare visats, bland annat på hur dess kreditportfölj är sammansatt. De fyra undersökta bankernas kreditportföljer skiljer sig åt en aning och här kan vi se tendenser till vinnare. Figuren nedan visar respektive banks kreditportfölj år 2001. Bankernas kreditportföljer är uppdelade på samma sätt som QIS 2.5. Siffrorna är hämtade ur respektive banks årsredovisning.

Med hjälp av hur bankernas kreditportföljer för tillfället är uppbyggda har vi kunnat prognostisera hur mycket kapitalkraven sänks med de kommande reglerna. Detta har vi gjort genom att applicera resultaten i QIS 2.5 (se 4.5) på de fyra studerade bankerna. Enligt QIS 2.5 sänks i genomsnitt kapitalkravet för banker med krediter till hushåll med nio procent och för krediter till företag med fyra procent. Kapitalkravet för krediter till banker och den offentliga sektorn ökar med två respektive fyra procent.¹⁵⁹ Vilket åskådliggörs med figur nedan. Övrig utlåning har vi inte beaktat i våra beräkningar då de utgör en försumbar del av kreditportföljerna.

Förändring i kapitaltäckning för respektive sektor enligt QIS 2.5

Vid en beräkning av de fyra bankernas kapitaltäckning, med de kommande reglerna, kommer vi fram till att kapitaltäckningen förändras enligt följande för de fyra studerade bankerna:

Bank	Nuvarande kapitaltäckning	Förväntad förändring	Kommande kapitaltäckning
Föreningssparbanken	11,30 %	-5,87 %	10,64 %
Handelsbanken	9,90 %	-4,98 %	9,60 %
Nordea	10,40 %	-3,67 %	9,88 %
SEB	10,84 %	-3,03 %	10,44 %

Resultatet i QIS 2.5 har vi multiplicerat med respektive banks andel i varje sektor för att få fram deras förväntade förändring i kapitaltäckning. En kreditportfölj som består av 25 procent i varje sektor får en förväntad förändring i kapitaltäckningskravet med: $25 * (-0,09) + 25 * (-0,04) + 25 * 0,02 + 25 * 0,04 = -1,75 \%$. Resultatet har vi använt för att få fram det kommande kapitaltäckningskravet.

Anmärkningsvärt är att samtliga banker enligt vår uträkning får ett minskat kapitaltäckningskrav. Detta visar tydligt på åt vilket håll de föreslagna reglerna påverkar

¹⁵⁹ "Results of Quantitative Impact study 2.5" <http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf>. 22 september 2002.

bankernas kapitaltäckning. En annan sak vi kan se är att de fyra bankernas kapitaltäckningskrav närmar sig varandra.

Alla banker får sänkt kapitaltäckning och Föreningssparbanken, som för tillfället har högst kapitaltäckning, blir vinnaren med en prognostiserad minskning på 5,87 procent. Orsaken till att Föreningssparbanken blir vinnare, är som vi ser det, framförallt på grund av att de har störst andel hushåll och företag av sin totala kreditportfölj.

Handelsbanken är den bank som för tillfället har lägst kapitaltäckning, denna position kommer de behålla efter att de föreslagna reglerna har implementerats. De kommer att sänka sitt kapitaltäckningskrav med nästan 5 procent. Nordea minskar sitt krav med 3,67 procent. SEB är den bank av de fyra studerade som får minst förändring av sin nuvarande kapitaltäckning. För SEB sänks kravet med drygt 3 procent och de kommer att hamna på 10,44 procent i kapitaltäckning.

7.2.6.1 Vinnare eller förlorare i kronor

Vid beräkningen nedan använde vi oss av formeln för kapitaltäckning, för att få fram de förväntade värdena för kapitalbas och riskvägt belopp.

$$\text{Kapitaltäckningsgrad} = \frac{\text{Kapitalbas}}{\text{Riskvägt belopp}}$$

Förändringarna i kapitaltäckning leder till att bankerna antingen kan höja sitt riskvägda belopp eller sänka sin kapitalbas. Naturligtvis är även en kombination möjlig.

Resultatet åskådliggörs nedan:

Bank	Möjlig förändring i kapitalbas (miljarder kr)	Möjlig förändring i riskvägt belopp (miljarder kr)
Föreningssparbanken	62,00 - 58,31 = 3,69	582,71 - 548,00 = 34,70
Handelsbanken	60,60 - 58,64 = 1,96	631,25 - 610,80 = 20,45
Nordea	37,10 - 35,44 = 1,66	375,51 - 358,7 = 16,81
SEB	54,40 - 52,35 = 2,05	521,07 - 501,45 = 19,62

I tabellen ovan visas hur stora förändringarna blir i miljarder SEK, om endast ett alternativ väljs. Väljer bankerna att minska sin kapitalbas motsvarar det en sänkning på cirka 1,7 – 3,7 miljarder. Dessa belopp kan banken använda till investeringar eller ökad utdelning till aktieägare.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Detta resonemang utvecklas i 7.2.7.

Bankerna kan även istället välja att öka sitt riskvägda kapital, det vill säga antingen låna ut mer eller höja sin risk nivå. Väljer banken att låna ut mer, motsvarar det ett ökat belopp på mellan cirka 17 – 35 miljarder SEK, beroende på bank.

En summering av förändringarna i kapitalbas ger 9,36 miljarder SEK för de fyra bankerna att fritt disponera. Den möjliga utökade utlåningen som fås vid en summering av de ökade riskvägda beloppen är 91,58 miljarder SEK.

En invändning mot våra uträkningar är att vi inte tar hänsyn till vilken typ av företags- och hushållslån bankerna har. Skulle någon bankerna ha stora krediter till företag med högrisk, är det inte troligt att de får sänkt kapitaltäckningskrav med fyra procent, som vi räknat med inom den sektorn. Vi finner det dock sannolikt att alla de fyra storbankerna vi undersökt är relativt stabila. Ytterligare en faktor att beakta är att de kommande reglerna medför stora kostnader för bankerna.

Andra tecken på vinnare respektive förlorare hos de bankerna vi undersökt är att SEB ligger bäst till vad gäller implementeringen av de kommande reglerna, då de redan nu har väl utvecklade modeller för hantering av operativa risker. Även Nordea har viss fördel, har de förklarat för oss vid intervju, då de använder sig av ekonomiskt kapital, vilket leder till att de inte kommer att ha lika mycket ”uppförsbacke” som andra banker. Då Handelsbanken är en decentraliserad bank ser vi att de kommer få extra problem till en början, då reglerna är utvecklade att passa centraliserade verksamheter.

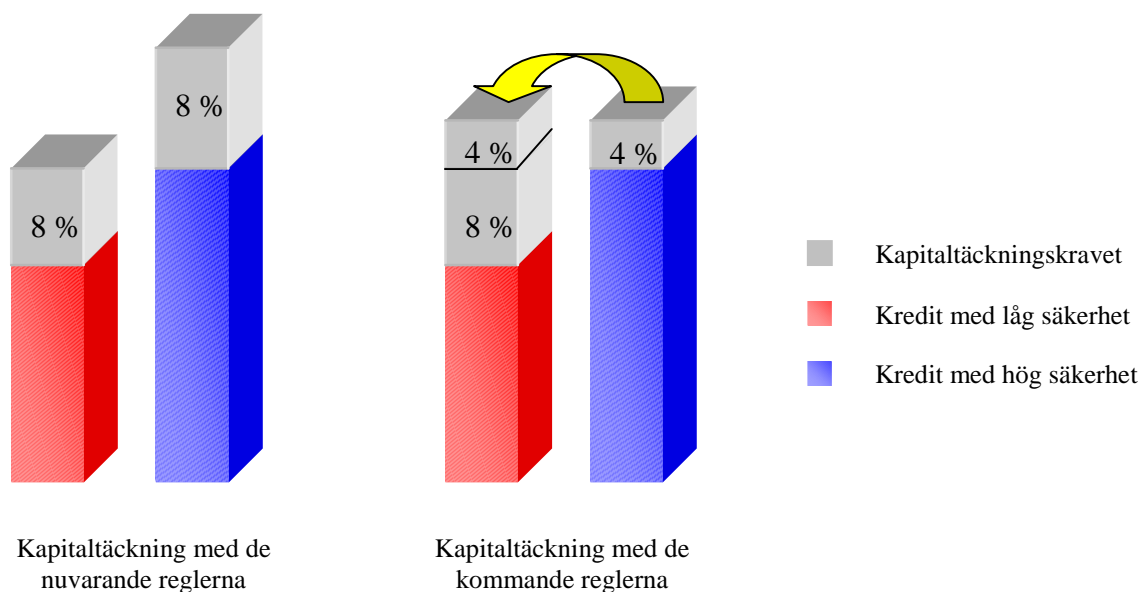
Enligt tidigare studier¹⁶¹ på området kommer de föreslagna kapitaltäckningsreglerna att sätta press på små och medelstora banker. Det kan leda till att dessa banker slåss samman för att klara av omställningen. Tidigare studier visar även att stora bankerna som är globala och som redan har utvecklat robusta system för att klara de nya reglerna kommer att gynnas.

7.2.7 Huruvida kapitalkraven kommer att sänkas

Avsikten med förändringen av kapitaltäckningsreglerna är att anpassa dem så att kapitalkravet på ett bättre sätt än i dag baseras på den reella risken i banken. Detta kan leda till att kapitalkraven sänks. Dock spelar, som vi tidigare visat, ratingbolagen en avgörande roll när bankerna tar beslut angående kapitaltäckning. Om en bank har för låg kapitaltäckning leder det till sänkt rating, vilket gör det dyrare för banken att ta krediter. Vi tror dock att ratingbolagen kommer att anpassa sig efter de kommande reglerna och justera sina krav nedåt. Om detta inträffar drar vi slutsatsen, efter analys av intervjuerna med bankerna och Finansinspektionen, att sänkta kapitalkrav kan leda till något av följande tre handlingsalternativ för bankerna:

1. Högre utdelning till aktieägare
2. Ökad utlåning
3. Ökat risktagande

¹⁶¹ Sheehan Paul et al (2001) “In the end of capital as we know it” FinanceAsia.com, 17 juli 2002.

Figuren ovan visar att en kredits sammanlagda kapitaltäckning med de nuvarande reglerna är relativt densamma det vill säga 8 procent, oberoende av kreditens säkerhet. Med de kommande reglerna kommer kapitaltäckningskravet för krediter med hög säkerhet (blåmarkerad) att bli lägre, 4 procent, samtidigt som krediter med låg säkerhet (rödmarkerad) får ett högre kapitaltäckningskrav, 8 procent. I det här exemplet har vi endast tagit hänsyn till säkerheter, och bortser från andra faktorer som kan leda till ytterligare förändringar av kapitalkravet¹⁶². Om det totala kapitaltäckningskravet blir högre eller lägre för en bank, beror således på hur dess kreditportfölj är sammansatt.

En del banker, såsom Nordea och Förenings Sparbanken menar att då de kan prissätta sina risker på ett mer rättvisande sätt, så kommer de att kunna låna ut mer. Handelsbanken tror på ett positivt resultat av de kommande reglerna, men vill inte avslöja huruvida de kommer att höja utdelningen, utlåningen eller risktagandet. SEB menar att då kapitalkraven styrs av ratingbolag, kommer inte de nya regler leda till att banken kapitaliseras upp eller ned.

Vår ståndpunkt är att bankerna, kommer att investera eller öka utlåningen för att förbättra sin konkurrenssituation. Därmed utesluter vi ökad utdelning. Investeringarna kommer att bestå av dels de som är en följd av anpassningar till de kommande reglerna, dels sådana som är en naturlig del av en banks verksamhet och därmed oberoende av baselreglerna.

Den ökade utlåningen kommer att öka utbudet av krediter. Det leder till ökad konkurrens vilket kan påverka räntorna nedåt. Dock anser vi att ratingbolagens betydelse för kapitaltäckningen inte får underskattas och att bankerna därför inte kommer att fullt ut utnyttja de sänkta kraven.

¹⁶² Se kapitel 3, De kommande kapitaltäckningsreglerna.

7.3 De kommande kapitaltäckningsreglernas påverkan på den svenska bankmarknadens stabilitet

7.3.1 Konjunkturen

Kreditförluster tenderar att öka för alla slags krediter och låntagare när konjunkturerna försämras och vice versa. I bankbranschen kan en liknande tendens med kreditgivningen iakttas. Bankerna minskar sin kreditgivning i en konjunkturedgång, vilket försvagar den ekonomiska tillväxten ytterligare. I en uppgångsfas ökas kreditutbudet, vilket bidrar till överhettning och inflation.

De nya kapitaltäckningskraven kommer att ge en mer rättvisande bild av riskexponeringen som bankerna utsätts för. Då riskerna följer konjunktursvängningarna och är högre i lågkonjunktur kommer bankernas system att visa på högre risk och därmed kräva högre kapitaltäckning. Den högre kapitaltäckningen som i lågkonjunktur åstadkoms genom de kommande reglerna minskar, jämfört med de nuvarande reglerna, utrymmet för nya krediter, allt annat lika. Detta kan bidra till att förstärka konjunkturcyklerna i den finansiella sektorn och i ekonomin som helhet.

Det som talar emot att de kommande reglerna kommer att förstärka konjunkturcykeln är att i goda tider kan bankerna bygga upp en kapitaltäckningsgrad på betryggande avstånd från miniminivån, i en lågkonjunktur kan de då behålla handlingsfriheten, och behöver inte kapitalisera upp med externa medel för att förbättra kapitaltäckningen.

Vi delar uppfattningen att de nya reglerna kommer att förstärka konjunkturcykeln. Bättre riskmätning ger bättre resursallokering, vilket leder till att effekten med högre tillväxt är större än effekten av ökad konjunkturcykel. Ett förslag för att dämpa konjunkturcykel är att bygga modellerna på data från både hög och lågkonjunktur. Ytterst anser vi att detta är riksbankens ansvar, då de genom att sätta reporäntan styr den totala penningmängden, och kan dämpa konjunktursvängningarna.

7.3.2 Politiska problem

Politiska problem, önskade fördelningseffekter på samhällsplanet, kan uppkomma när bankerna använder sig av nya metoder för beräkning av kreditrisken. Detta är en viktig aspekt, och vi håller med om att problemet inte har beaktats tillräckligt när Baselkommittén lagt fram förslaget om de kommande kapitaltäckningsreglerna.

I dag klassas stora, medelstora och små företag i samma riskklass. De kommande reglerna skall bättre spegla bankens riskexponering, vilket innebär att olika grupper kommer att få förändrade kapitalkrav. De stora företagen kommer att få ett lägre kapitalkrav, istället för 8 procent som idag krävs, kommer de kanske att få 4 procent eftersom de ofta anses ha mindre risk.

Tillväxtföretag samt svaga grupper kommer att få ett högre kapitalkrav. Det beror på att tillväxtföretag anses ha en högre risk, då deras framtida vinstgenerering är osäker. Svaga grupper har små inkomster och saknar förmögenhet vilket leder till mindre bra återbetalningsförmågan. Idag krävs en kapitaltäckning på 8 procent men i framtiden kan kravet bli $150\% * 8\%$, det vill säga 12 %. Ett högre kapitalkrav leder till att det blir dyrare för dessa grupper att ta lån. Det är logiskt att ta betalt för höga risker ur ett bankperspektiv, men ur ett politiskt perspektiv är de med höga risker oftast svaga grupper. Detta kommer att leda till att svaga grupper och tillväxtföretag blir straffade av banker, med högre ränta, vilket försvårar deras möjligheter att förbättra sin rating. Det är dock svårt att sia om i vilken omfattning detta kommer att inträffa, då bankerna inte vill dela med sig av denna information.

Enligt de kommande reglerna bestäms kapitaltäckningskravet med hjälp av vilken rating företaget har. 65 procent av svenska företag noterade vid Stockholmsbörsen har ingen rating¹⁶³. Det innebär kapitaltäckningskravet för dessa företag kommer att vara som innan, det vill säga 8 procent enligt schablonmetoden i de kommande reglerna. Om bankerna använder sig av schablonmetoden vid beräkning av kreditrisken, tror vi inte att företag utan rating, kommer att bli straffade av bankerna. Snarare menar vi att bankerna inte kommer att kunna utnyttja fördelarna som de kommande reglerna innebär. När kapitaltäckningskraven för dessa företag förblir detsamma kan tanken bakom de kommande reglerna förlora sin mening, beroende på att många företag i Sverige är utan rating. Vi föreslår att dessa företag som har fyllt ett visst krav skulle få en riskvikt på 75 procent istället för 100 procent. Att kräva en riskvikt på 100 procent kan vara för högt för ett företag med låg risk som är utan rating.

Ytterligare ett politiskt problem är att det krävs en högre kapitaltäckning vid krediter med lång löptid, vilket är logiskt ur ett bankperspektiv. Detta sedan bankernas kreditrisk ökar ju större tidrymden är. Ur ett stabilitetsperspektiv är det dock eftersträvansvärt med långa löptider, eftersom då marknaden blir mer oberoende av räntesvängningar. Problemet med intressekonflikten har funnits i många år och är svårt att eliminera.

7.3.3 Konkurrens

Vi anser att då kapitalkraven förändras för olika branscher, blir det tydligare hur mycket krediten egentligen kostar, då bankerna är skyldiga att redovisa sina beräkningar. Kredittagarna kommer då att välja den bank som erbjuder lägst ränta och eftersom kunderna vet hur mycket bankerna måste ta i kapitaltäckning, kräver de att inga högre räntor skall betalas. Istället för att konkurrera inom alla branscher kommer bankerna välja den bransch där de har en komparativ fördel. Detta kommer att ytterligare öka den segmentering av bankbranschen som finns redan idag. Då bör räntorna sjunka och bankerna gör mindre vinster. Den ökade konkurrensen kommer dock att ge en positiv effekt för samhällsekonomin. Vi anser att de kommande reglerna medför en ökad konkurrens men också en större potential för varje bank, då de kan sätta ett mer rättvist pris på risker de tar.

En förutsättning för resonemanget ovan är att skillnaden mellan olika branscher är större än skillnaden mellan olika företag verksamma inom samma bransch. Det är dock viktigt att poängtera att denna utveckling kommer att vara näst intill omöjlig att verifiera, då den kan

¹⁶³ www.stockholmsborsen.se, 27 September 2002.

vara svår att skilja från andra förändringar, samt att reglernas påverkan i detta fall är relativt liten.

De kommande reglerna är till stor del anpassade till stora centraliserade banker, vilket beror på de amerikanska storbankerna har starkt inflytande i Baselkommittén. Det kan innebära nackdelar för de mindre svenska nischbankerna som ICA-banken, IKANO eller VIVO:s bank.

7.3.4 Kostnadsanalys

Ett systems stabilitet är en funktion av hur mycket resurser som används för att upprätthålla stabiliteten. Det finns dock en gräns där de investerade medlen inte leder till ökad stabilitet utan endast genom överreglering leder till minskad effektivitet. Slutsatsen är att det finns ett optimalt system där en optimal jämvikt av kostnader, effektivitet, och stabilitet kan erhållas.

Genom de kommande kapitaltäckningsreglerna har stora summor lagts ned på att skapa ett stabilt system med hög effektivitet. Hur stora dessa belopp är går inte att besvara, då alltför många aktörer och kostnader är inblandade. Investeringen kommer enligt gjorda bedömningar att leda till att stora belopp sparas. De belopp bankerna investerar hade enligt våra intervjuer investerats som ett led i bankernas utveckling av kreditmodeller, oavsett om de kommande reglerna tagits fram eller inte. Om man utgår från detta blir de vinster som reglerna skapar ännu större. Därför är vår bedömning att kostnaderna för de kommande kapitaltäckningsreglerna inte kan anses vara för höga.

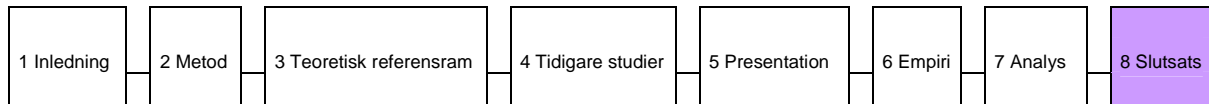
Bankerna tjänar på sina investeringar genom att de får en lägre kapitaltäckning, samhället gör en effektivitetsvinst genom lägre och mer rättvisande räntor. Ett effektivitetsproblem med de kommande reglerna, som existerar redan idag, är att kapitaltäckningsreglerna leder till att det för varje kredit måste göras två kreditbedömningar. Först görs en kreditbedömning där räntan sätts på krediten, och därefter måste ännu en bedömning göras för att besluta vilken kapitaltäckning som krediten kräver. Genom att till viss del låta bankerna använda egna modeller försvinner en del av detta dubbelarbete, men problemet kvarstår. Vår bedömning är därför att effektiviteten i banksystemet kommer att öka, men att den skulle kunna öka ytterligare, om egna modeller får användas i högre grad.

Genom bättre bedömning av risker blir riskexponeringen mindre, vilket innebär en ökad stabilitet. När hänsyn även tas till operativ risk blir riskbedömningen mer komplett. Negativt är att konjunktursvängningarna förstärks samt att oönskade fördelningseffekter uppstår. Här är vår bedömning att de positiva effekterna är större än de negativa, både för banksystemet och för samhället i stort. Det grundar vi på att de positiva effekterna kan öka tillväxten, medan de negativa effekterna kan motverkas genom politiska beslut.

Om kostnad, effektivitet och stabilitet vägs mot varandra kommer vi fram till att de i de kommande kapitaltäckningsreglerna är väl proportionerade.

8 Resultat

I detta avslutande kapitel tar vi upp de slutsatser vi dragit av undersökningen. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning.

8.1 Slutsats

Nedan redogör vi för de slutsatser vi har kommit fram till med hjälp av resonemang och diskussioner förda i analysen. Vi har delat upp slutsatserna i tre avsnitt som återspeglar våra tre delsyften.

8.1.1 Skillnader mellan nuvarande och kommande kapiteltäckningsreglerna

- De kommande reglerna kan ses som en avreglering då de sänker kapiteltäckningen, men redovisningen blir starkare reglerad.
- De kommande reglerna för kreditrisk motsvarar till stor del de metoder bankerna använder internt idag.
- Fokuseringen på operativ risk kommer att förbättra bankernas riskhantering.

8.1.2 De kommande kapiteltäckningsreglernas konsekvenser för bankerna

- Dagens regler är för generella, ej rättvisande och endast ett sätt att rapportera till FI då de kan kringgås samt bankerna är mer beroende av ratingbolagens krav.
- De kommande reglernas omfattning och komplexitet är inte ett problem eftersom nya IT-system kommer förenkla hanteringen.
- Bankerna är väl förberedda för implementering av de kommande reglerna, däremot saknar FI i nuläget tillräckligt med personal och insikt i bankernas egna

kreditmodeller. Dessutom ser vi en risk att de initiala kostnaderna för systemutveckling och personalutbildning kan bli höga.

- Våra beräkningar visar att bankerna kommer att kunna sänka sina kapitalbaser med cirka 1,7 – 3,7 miljarder SEK eller höja sina riskvägda belopp med cirka 17 – 35 miljarder SEK, beroende på bank.
- Vi och våra respondenter delar uppfattningen att ett sänkt kapitalkrav leder till ett av följande handlingsalternativ för bankerna:
 - 1) Högre utdelning till aktieägarna
 - 2) Ökad utlåning
 - 3) Ökat risktagande
- Vår ståndpunkt är att bankerna kommer att investera eller öka sin utlåning, för att förbättra sin konkurrenssituation. Ratingbolagens restriktioner hindrar dock från att möjligheterna utnyttjas fullt ut.

8.1.3 De kommande kapitaltäckningsreglernas påverkan på den svenska bankmarknadens stabilitet

- De kommande reglerna kommer förstärka konjunktursvängningarna eftersom de kommande reglerna bättre speglar risk och risken följer konjunkturen.
- Svaga grupper i samhället och nystartade företag i tillväxtfasen kommer att drabbas negativt, genom högre räntor, på grund av de kommande reglerna.
- De kommande reglerna kommer att stärka konkurrensen mellan bankerna, vilket kommer leda till lägre räntor och på sikt en segmentering av kreditmarknaden.
- Om kostnad, effektivitet och stabilitet vägs mot varandra kommer vi fram till att de i de kommande kapitaltäckningsreglerna är väl proportionerade.

8.2 Förslag till vidare studier

Ett problem med de kommande kapitaltäckningsreglerna är att de fortfarande är på utvecklingsstadiet, vilket innebär att de nya reglerna kan skilja sig från det slutgiltiga resultatet. Därför skulle det vara intressant att göra samma undersökning om några år då de kommande reglerna har fått sin inverkan.

I vår uppsats valde vi att fokusera på den första pelaren. De två andra pelarna som vi bara nämnde kort, spelar en lika viktig roll för svenska bankerna. Det skulle vara lika intressant att skriva en uppsats som fokuserar på andra eller tredje pelaren.

Ett annat förslag är att ha ett annat perspektiv på uppsatsen än vad vi har. I stället för att skriva en kvalitativ uppsats kan man göra undersökningen som är baserad på beräkningsmodeller. Under arbetets gång har vi sett ett antal områden där uppsatsen skulle kunna utvecklas. Till exempel är komplexiteten i de modeller som används vid beräkning av kreditrisk, marknad risk och operativ risk ett av många problem som diskuteras mycket. Det skulle vara möjligt att djupare undersöka dessa modeller och ser hur de fungerar i praktiken. En sådan kvantitativ undersökning medför dock en rad problem. Det kan till exempel vara svårt att få bankerna att lämna ut information som kan anses vara affärshemligheter.

Vi har i vår uppsats begränsat oss till de fyra största bankerna i Sverige. Under de senaste åren har många nya små nischbanker etablerats på den svenska marknaden. Att undersöka hur de kommande kapitaltäckningsreglerna påverkar dessa banker kan vara ett intressant ämne till en uppsats.

Källförteckning

Publicerade källor

Affärsvärlden, Finansbilagan. (1988), "Internationella regler ökar kapitalbehovet: Japanska banker drabbas värst". Häfte 36. Sörmlands Grafiska AB Katrineholm.

Altman, Edward I (1983/90) *Corporate Financial Distress*, Wiley.

Andersen, Heine (1994) *Vetenskapsteori och metodlära – En introduktion*. Studentlitteratur, Lund.

Basel Committee on Banking Supervision (2001) "Consultative Document, Operational Risk".

Basel Committee on Banking Supervision, (2001) "The New Basel Capital Accord".

Basel Committee on Banking Supervision (2001) "The New Basel Capital Accord: an explanatory note".

Browaldh, Tore (1989) *Bankernas roll på de finansiella marknaderna*. Norstedt, Stockholm.

Carey & Hrycay (2000) "Parameterizing credit risk models with rating data". Symposium on Credit Ratings and the Proposed New BIS Guidelines on Capital Adequacy for Bank Credit Assets, New York University, Salomon Center.

Finansdepartementet, "Branschglidning i den finansiella sektorn", Ds 1990:57.

Finansinspektionen (2001) "Riskmätning och kapitalkrav" 2001:1, Baselkommitténs förslag till nya kapitaltäckningsreglerna ur ett svenskt perspektiv.

Funered, Urban E (1994) *Bankernas risktagande*. Studentlitteratur, Lund.

Holme, Idar M. & Solvang, Berndt K (1997) *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur.

Kealhofer, S (1995) "Managing default risk in portfolios of derivatives", *Derivative Credit Risk*, Ch. 4. Risk Publications.

Markström, Göran, (1990) "De nya reglerna för kapitaltäckning i svenska finansinstitut". *Skandinaviska Enskilda Bankens Kvartalsskrift*. Nr 4, 1990, Print Production AB.

Petterson, Gertrud (1996) *Att skriva rapporter - Om formen och dess betydelse för innehåller*, institutionen för Nordiska språk, Lunds Universitet.

Regeringens proposition 1994/95:50, *Nya kapitaltäckningsregler*. Riksdagens Tryckeriexpedition.

Riley, White H. (1963) *Sociological research*. Harcourt, Brace and Ward.

Sveriges Riksbank, "Den svenska finansmarknaden", 2001. Riksdagens Tryckeriexpedition.

Wiedersheim, Paul F & Eriksson, LT (1997) *Att utreda, forska och rapportera*. Liber Ekonomi.

Wiedersheim, Paul F & Eriksson, L T (1989) *Att utreda och rapportera*. Liber Ekonomi.

Årsredovisningar

Finansinspektionens verksamhetsberättelse 2000

Föreningssparbankens årsredovisning 1999

Föreningssparbankens årsredovisning 2001

Handelsbankens årsredovisning 2001

Nordea, Verksamheten under 2001

Nordeas årsredovisning 2001

SEB årsredovisning 2001

Uppsatser

Andreew Elisabeth & Wiberg Isabel (1998) *Kapitaltäckning - skydd eller begränsning? En studie av kapitaltäckning i svenska banker*, Magisteruppsats, Företagsekonomiska institutionen, Lunds Universitet.

Muntliga källor

Bargholtz, Percy, ansvarig för kapitaltäckningsreglerna, Finansinspektionen. Personlig intervju den 13 maj 2002.

Bengtsson, Lena & Nicolin, Inga-Lill, ansvarig för implementering av Basel II, Svenska Handelsbanken. Personlig intervju den 13 maj 2002.

Bernrot, Arne, regionchef, Nordea. Personlig intervju den 19 mars 2002.

Evertsson, Pia, Group risk modelling, Group credit and risk control, Nordea. Personlig intervju den 14 maj 2002.

Grunnesjö, Ulf, Head of group risk & capital analysis, senior vice president, SEB. Personlig intervju den 13 maj 2002.

Linse, Ingvar, Avdelning Finans Analys, Föreningssparbanken. Personlig intervju den 14 maj 2002.

Elektroniska källor

Bankföreningen, hemsida, [Http://www.bankforeningen.se](http://www.bankforeningen.se), 25 april 2002.

Bank for International Settlements, hemsida, [Http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf](http://www.bis.org/bcbs/qis/qis25results.pdf), 16 juli 2002.

FinanceAsia, hemsida, [Http://www.financeasia.com](http://www.financeasia.com), 24 juni 2002.

Finansinspektionen, hemsida, [Http:// www.fi.se](http://www.fi.se), "Om FI", 21 maj 2002.

Föreningssparbanken, hemsida, [Http://www.foreningssparbanken.se](http://www.foreningssparbanken.se), "Bankens historia", 19 maj 2002.

GTNews, hemsida, <http://www.gtnews.com>, "The effect of the new basel capital accord", 28 april 2002.

Handelsbanken, hemsida, [Http://www.handelsbanken.se](http://www.handelsbanken.se), "Om banken", 27 maj 2002.

New York University Leonard N: Stern School of Business, hemsida, [Http://www.stern.nyu.edu](http://www.stern.nyu.edu), Altman, Saunders (2000) "An Analysis and critique of the BIS proposal on capital adequacy and ratings", 23 maj 2002.

Nordea, hemsida, [Http://www.nordea.se](http://www.nordea.se), "Om banken", 25 maj 2002.

Riksdagen, hemsida, [Http://www.riksdagen.se](http://www.riksdagen.se), "Regeringens proposition 1994/95:50, Nya kapitaltäckningsreglerna (1994)", 12 juni 2002.

Waymaker, hemsida, [Http://www.bit.se](http://www.bit.se), 24 maj 2002.

Bilaga 1

Frågor till bankerna:

Vi vore tacksamma om Ni svarade med hjälp av genomgående sifferexempel, som visar på skillnader mellan de nuvarande och de kommande reglerna ur företags och privatpersoners perspektiv!!

De nuvarande reglerna

1. Vilka är svårigheterna med de nuvarande reglerna? Är de nuvarande inte tillräckliga? Behövs förnyelse?
2. Hur beaktar Ni för närvarande kapitaltäckningen vid:
 - 1) utlåningen?
 - 2) verksamheten i övrigt?
3. På vilket sätt tar ni hänsyn till riskklasserna vid kreditgivningen?
4. Vad anser Ni om förslaget till nya kapitaltäckningsregler? Vad kommer de nya reglerna att få för betydelse?
5. Vilka är svårigheterna med de nya reglerna? Vilka problem kan uppstå vid implementeringen?
6. Vilka åtgärder har banken vidtagit / kommer att vidtaga, med anledning av de nya reglerna?
7. Hur många i Er bank är insatta i de nya reglerna?

Kreditrisk

8. Kommer Ni att använda Er av schablonmetoden eller någon av internratingmetoderna vid mätning av *kreditrisk*? Varför?
9. Hur kommer Ni att sätta rating på Era kunder d.v.s. hur kommer Ni att räkna på de olika riskkomponenterna (PD, LGD, EAD)?
10. Hur kommer det att påverka Era kunder?

Marknadsrisk

11. Hur mäter Ni *marknadsrisken* nu? Kommer de nya reglerna innebära någon förändring?

12. Om ja, hur kommer det att påverka Era kunder?

Operativ risk

13. Kommer Ni att använda Er av bas, schablon eller internmätningssmetoden vid mätning av den *operativa* risken? Varför? Hur går Ni tillväga?

14. Hur kommer det att påverka Era kunder?

Kravens betydelse för bankernas och kreditmarknadernas stabilitet

15. Hur Kommer de nya reglerna påverka Er totala kapitaltäckning?

16. Kommer Era administrativa kostnader påverkas med de nya reglerna?

17. Kommer de minskade kapitalkraven leda till ökat risktagande i form av större utlåning? Leder det till minskad stabilitet för bankerna?

18. Vad får kapitaltäckningsreglerna för betydelse

19. Hur kommer den ökade offentligheten och den ökade övervakningen av Finansinspektionen att påverka Er?

Bilaga 2

Frågor till Finansinspektionen

Kapitaltäckningens betydelse före och efter förändringen samt kravens betydelse för kreditmarknadens stabilitet.

1. Vilka är svårigheterna med de nuvarande reglerna? Är de nuvarande inte tillräckliga? Behövs förnyelse?
2. Vilka åtgärder har Ni vidtagit / kommer att vidtaga, med anledning av de nya reglerna?
3. Vilka är svårigheterna med de nya reglerna? Vilka problem kan uppstå vid implementeringen?
4. På vilket sätt kommer kunderna att uppleva förändringar?
5. Vilka samhällseffekter, räntor och konjunkturen, medför förändringarna?
6. Är förslaget för omfattande?
7. På vilket sätt kommer svenska banker att gynnas och/eller missgynnas i förhållande till banker utomlands?
8. Kommer de minskade kapitalkraven leda till ökat risktagande i form av större utlåning? Leder det till minskad stabilitet för bankerna?
9. Hur ska ni kontrollera att bankerna gjort en korrekt riskbedömning av en viss kredit?
10. Kommer kostnaderna för riskbedömning och hantering att bli rimliga? Kommer det utvecklas ett datasystem för det hela?